

**ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**2023 HEDEFLERİ KAPSAMINDA EKONOMİ BAKANLIĞI'NIN
EKONOMİYE MÜDAHALESİ**

TANER SÖNMEZ

AĞUSTOS 2016

Tez Başlığı: **2023 Hedefleri Kapsamında Ekonomi Bakanlığı'nın Ekonomiye Müdahalesi**

Tezi Hazırlayan: **Taner SÖNMEZ**

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Mehmet YAZICI

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Bu tezin yüksek lisans derecesi elde etmek için gerekli koşulları sağladığımı onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet TURHAN

Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Başkanı

Bu tez, tarafımdan incelenmiş olup yüksek lisans tezi olarak uygun bulunmuştur.

Yrd. Doç. Dr. Eser US

Tez Danışmanı

Tez Jüri Tarihi: 29.08.2016

Tez Jüri Üyeleri:

Doç. Dr. Onur EROĞLU (Bülent Ecevit Üniversitesi)

Yrd. Doç. Dr. Eser US (Çankaya Üniversitesi)

Yrd. Doç. Dr. İlker KILIÇ (Çankaya Üniversitesi)

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, tez çalışmamda bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları bilimsel etik kurallar gözeterek ifade ettiğimi ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.

Adı, Soyadı: Taner SÖNMEZ
İmza : *Taner Sönmez*
Tarih : 24.10.2016

ÖZET

20'nci yüzyıl ekonomi bilimi açısından sıra dışı gelişmelere sahne olmuştur. Bu yüzyılda yaşanan büyük ekonomik krizlere çeşitli çözümler üretilmiş, bu süreçte devletler ekonomilere değişik yollarla müdahalelerde bulunmuş, bu müdahalelerinin çeşitli sonuçları olmuştur.

Özellikle, 1990'lı yıllarda dünya ekonomilerinde gözlemlenen değişimler, etkisini Türkiye'de de göstermiş, devletin ekonomideki rolü ve ekonomiye müdahale biçiminin yeniden sorgulanmasına neden olmuştur. 2008 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde özellikle konut sektöründe yaşanan çöküşün öncelikle Amerikan ekonomisinde ardından da dünya ekonomilerinde oluşturduğu derin kriz müdahale konusunu, müdahalenin nasıl olması gerektiği noktasına taşımıştır.

Müdahale kavramı ilk bakışta olumsuz özellikleri içerisinde barındıran bir algı oluştursa da aslında kelime anlamından da anlaşılacağı üzere dahil olma durumunu ifade etmektedir. Bu nedenle müdahale kavramının, öncelikle amaçsal bir yorumla incelenerek değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Günümüz ekonomik sistemlerinde etkisini değişik düzeylerde gösteren ekonomiye müdahale kavramı ile devletlerin ekonomik sistem içerisinde girişimleri ile yer alması dışında, gerçekleştirdikleri koruma, yönlendirme, destekleme, oyun kurallarını belirleme gibi tüm faaliyetler de girmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100'üncü kuruluş yıldönümü olan 2023 yılında, ekonomik ve sosyal açıdan gelişmişlik düzeyini arttıran, küresel dünya ticaretinde aldığı payı genişleten bir Türkiye hedeflenmektedir. Bu hedefler, 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı ile somut hale getirilmiştir.

Bu kapsamda Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın yeniden yapılandırılması ile kurulan Ekonomi Bakanlığı'nca, ekonomiye değişik biçimlerde müdahalede bulunmaktadır. Bu müdahalelerin; maliye politikaları kullanılarak gerçekleştirilen müdahaleler ve regülasyonlar yoluyla gerçekleştirilen müdahaleler şeklinde iki ana başlık altında incelenmesi mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Ekonomiye Müdahale, Girişim Özgürlüğü, Sosyal Devlet, Ekonomi Bakanlığı, 2023 Hedefleri, Dış Ticaret.

ABSTRACT

20th Century experienced extraordinary developments in terms of economics. Various solutions were produced for the major economic crises in this century, governments performed various interventions in this process with different ways, and these interventions gave rise to various outcomes.

Especially in 1990s, the changes observed in the world economies showed their influences in Turkey as well, and gave rise to the questioning of the role of the state in economy, and the intervention methods of the state to these crises. The deep crisis caused by the collapse in the housing sector in the United States of America influenced firstly the American economy, and then influenced the world economies; and carried the main issue to the point of how the intervention of the state should be to crises.

Although the concept of “intervention” causes a negative perception in itself at the first sight; in fact, it also expresses the meaning of being included as the word suggests. For this reason, it is of major importance to investigate the concept of “intervention” firstly in the light of the interpretations of purpose.

The concept of intervention to economy, which shows its influence at various levels in today’s economic systems, covers all the activities of the governments like protection, guiding, supporting and determining the rules of the game as well as the existence of the governments in the economic system with their enterprises.

In 2023, which will be the 100th anniversary of the establishment of the Republic of Turkey, the aim is to increase the economic and social development level of Turkey, and expand its share in the global trade. These targets have become concrete with the “2023 Turkey Export Strategy and Action Plan”.

In this context, various interventions have been made to the economy by the Ministry of Economy, which was established with the restructuring of the Foreign Trade Undersecretariat. It is possible to examine these interventions under two titles, which are “The Interventions Made by Using the Fiscal Policies” and “The Interventions Made by Regulations”.

Key Words: Intervention to the Economy, Freedom of Enterprise, Social State, Ministry of Economy, 2023 Targets, Foreign Trade.

TEŞEKKÜR

Tez çalıőmam süresince değerli yardım ve katkılarıyla beni bilgilendiren ve yönlendiren tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Eser US'a teőekkürlerimi bir borç bilirim. Ayrıca her zaman yanımda olan eőim Eda Yazıcı SÖNMEZ'e ve aileme desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

İNTİHAL BULUNMADIĞINA İLİŞKİN SAYFA.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR.....	xii
İÇİNDEKİLER	xiii
KISALTMALAR	xiv
TABLolar LİSTESİ.....	xv

BÖLÜMLER

GİRİŞ	1
BÖLÜM I	
EKONOMİYE MÜDAHALE KAVRAMI VE BU KAPSAMDA TÜRK İDARİ TEŞKİLATI	
1.1. EKONOMİYE MÜDAHALENİN SİYASAL TEMELLERİ	2
1.2. İDARENİN EKONOMİK ALANA MÜDAHALE BİÇİMLERİ	8
1.2.1. Doğrudan Girişimci Olarak Müdahale.....	8
1.2.2. İktisat Politikaları Aracılığıyla Müdahale.....	11
1.2.2.1. Maliye Politikası ile Müdahale	12
1.2.2.2. Para Politikası Araçları ile Müdahale	15
1.2.2.3. Regülasyon Fonksiyonu ile Müdahale.....	18
1.3. İDARENİN EKONOMİYE MÜDAHALESİNİN SOSYAL DEVLET VE GİRİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ	21
1.3.1. Ekonomik Alana Müdahale ve Sosyal Devlet	21
1.3.2. Girişim Özgürlüğü ve Ekonomik Alana Müdahale	24
1.4. TÜRKİYE’DE EKONOMİK ALANDA İDARİ ÖRGÜTLENME	29
1.4.1. Merkezi İdari Örgütlenme.....	30
1.4.1.1.Bakanlar Kurulu	31
1.4.1.2.Başbakanlık	32
1.4.1.2.1.Başbakanlığa Bağlı Ekonomi ile İlgili Kuruluşlar	33
1.4.1.2.2.Başbakanlığın İlgili Ekonomik Kuruluşları	34

1.4.1.2.3. Başbakanlığın Ekonomi ile İlgili İlişkili Kuruluşu: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası.....	34
1.4.1.3. Ekonomi ile İlgili Bakanlıklar.....	35
1.4.1.4. Ekonomi ile İlgili Danışma ve Koordinasyon Kurulları	36
1.4.2. Ekonomi ile İlgili Yerinden Yönetim Kuruluşları	37
1.4.2.1. Yer Yönünden Yerinden Yönetim Kuruluşları	37
1.4.2.2. Hizmet Yerinden Yönetim Kuruluşları	38
1.4.2.2.1. İktisadi Kamu Kurumları	39
1.4.2.2.2. Düzenleyici ve Denetleyici Kamu Kurumları.....	39

BÖLÜM II

2023 HEDEFLERİ VE BU KAPSAMDA EKONOMİ BAKANLIĞI'NIN EKONOMİYE MÜDAHALESİ

2.1. TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN 2023 YILI HEDEFLERİ.....	43
2.1.1. 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı'nda Yer Alan Eylem ve Hedefler.....	46
2.1.1.1. Pazar Payı Konusundaki Hedefler	46
2.1.1.2. Çevre Standartları Konusundaki Hedefler	47
2.1.1.3. Yatırım-Altyapı Konusundaki Hedefler.....	47
2.1.1.4. Teknoloji Konusundaki Hedefler.....	48
2.1.1.5. İşbirliklerine İlişkin Hedefler	48
2.1.1.6. Finansman Konusundaki Hedefler	48
2.1.1.7. İnsan Kaynağı Konusundaki Hedefler	49
2.1.1.8. Mevzuata Yönelik Hedefler	49
2.1.1.9. İzleme ve Değerlendirme Konusundaki Hedefler.....	49
2.1.2. “2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı”na Dair Değerlendirme	50
2.2. EKONOMİ BAKANLIĞI.....	52
2.2.1. Ekonomi Bakanlığı, Görev ve Yetki Alanı	52
2.2.1.1. Tarihçe.....	52
2.2.1.2. Ekonomi Bakanlığının Görev ve Yetki Alanı.....	54
2.2.2. Ekonomi Bakanlığı'nın Teşkilat Yapısı.....	56
2.2.2.1. Merkez Teşkilatı.....	56
2.2.2.1.2. Ekonomi Bakanlığı'nın Danışma ve Denetim Birimleri.....	57
2.2.2.1.3. Ekonomi Bakanlığı Yardımcı Birimleri.....	57
2.2.2.2. Ekonomi Bakanlığı'nın Taşra Teşkilatı	57
2.2.2.3. Ekonomi Bakanlığı'nın Yurtdışı Teşkilatı	58

2.2.3. Ekonomi Bakanlığı'nın İlgili Kuruluşu: Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim Şirketi (Eximbank).....	58
2.3. 2023 HEDEFLERİ KAPSAMINDA EKONOMİ BAKANLIĞI'NIN EKONOMİK ALANA MÜDAHALE YÖNTEMLERİ	60
2.3.1. Regülasyonlar Yoluyla.....	61
2.3.1.1. Teknik Düzenlemeler ve Standartlar Yoluyla.....	61
2.3.1.2. Piyasa Gözetimi ve Denetimi, Ürün Güvenliği Uygulamaları.....	64
2.3.2. Maliye Politikaları Yoluyla.....	68
2.3.2.1. İthalat Politikaları Kullanılarak.....	68
2.3.2.1.1. Gümrük Tarifeleri	69
2.3.2.1.2. Askıya Alma Sistemi.....	72
2.3.2.1.3. Tarife Kontenjanı Uygulamaları	73
2.3.2.2. Serbest Bölge Uygulamaları Yoluyla	74
2.3.2.3. Dahilde ve Hariçte İşleme Rejimi Yoluyla	77
2.3.2.3.1. Dahilde İşleme Rejimi.....	77
2.3.2.3.2. Hariçte İşleme Rejimi	81
2.3.2.4. Ticaret Politikası Savunma Araçları Yoluyla	82
2.3.2.4.1. Damping Karşıtı Müdahale Önlemleri.....	84
2.3.2.4.2. Sübvansiyon Karşıtı Müdahale Önlemleri.....	87
2.3.2.4.3. Gözetim ve Korunma Uygulamaları	89
2.3.2.5. Devlet Yardımları.....	91
2.3.2.5.1. Destek Programları.....	93
2.3.2.5.1.1. Pazara Giriş Belgelerinin Desteklenmesi.....	93
2.3.2.5.1.2. Yurt Dışı Fuarlara Katılım Desteği	94
2.3.2.5.1.3. Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi	94
2.3.2.5.1.4. 2006/4 Sayılı Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality®'nin Desteklenmesi	95
2.3.2.5.1.5. Pazar Araştırması ve Pazara Giriş Desteği.....	96
2.3.2.5.1.6. Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi	96
2.3.2.5.2. Yatırım Teşvikleri	97
SONUÇ	102
KAYNAKÇA	104
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ.....	112

KISALTMALAR

A.e.	Anılan Eser
ABD	Ankara Barosu Dergisi
AD	Adalet Dergisi
AİD	Amme İdaresi Dergisi
AKÜİİBFD	Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
APD	Alternatif Politika Dergisi
ATÜHFD	Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜSBD	Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
AYM	Anayasa Mahkemesi
C.	Cilt
CBÜYED	Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi
CÜİİBFD	Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
ÇÜSBED	Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
DD	Danıştay Dergisi
DDK	Devlet Denetleme Kurumu
DEÜSBED	Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
E.	Esas
EÜİİBFD	Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
EYD	Ekonomik Yaklaşım Dergisi
IMF	Uluslararası Para Fonu
ISBN	Uluslararası Standart Kitap Numarası
ISSN	Uluslararası Standart Süreli Yayın Numarası
İPAD	İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi
K.	Karar
KMÜİİBFD	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İİBF Dergisi
MD	Maliye Dergisi

OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
RG	Resmi Gazete
S.	Sayı
s.	Sayfa
SD	Sayıştay Dergisi
TBB	Türkiye Barolar Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi

TABLOLAR LİSTESİ

TABLO: 1 Yatırım Teşvik Sistemi Kapsamında Sağlanan Destekler.....	99
TABLO: 2 Yatırım Teşvik Bölgeleri.....	100

GİRİŞ

2011 yılında Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın yeniden yapılandırılmasıyla kurulan Ekonomi Bakanlığı, kısaca Türk ekonomisinin gelişmesi, ihracat artışı ve ithalat azalışı temelinde dış ticaret dengesinin sağlanması ile ilgili faaliyet sürdürmektedir.

Türkiye'nin dış ticaretine ilişkin politikalarının belirlenmesi, bu politikaların uygulanması noktasında etkin görevleri bulunan Ekonomi Bakanlığı'nın, 13 Haziran 2012 tarihli ve 28322 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı ile üstlendiği görevler daha da özel bir konuma gelmiştir.

Türkiye'nin 2023 yılı hedefleri kapsamında Ekonomi Bakanlığı'nın ekonomiye müdahalesinin inceleneceği çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ekonomiye müdahale ve müdahalenin siyasal temelleri incelenecek, bu inceleme sırasında ekonomik sistemlere ilişkin olarak yine müdahale temelinde çok kısa bilgi verilecektir. Ardından ekonomiye müdahale, sosyal devlet ve girişim özgürlüğü kapsamında değerlendirilecektir. Aynı bölümde, son olarak ikinci bölümle bağlantı oluşturabilmesi için Türkiye'de ekonomik alandaki idari örgütlenme incelenecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise Ekonomi Bakanlığı genel olarak tanıtılacak, Türkiye Cumhuriyeti'nin 100'üncü kuruluş yıldönümüne ilişkin hedefleri ve bu hedefler kapsamında Ekonomi Bakanlığı'nın ekonomiye müdahalede kullandığı araçlar ile ilgili bilgiler ayrıntılı şekilde incelenecektir. Yapılacak bu inceleme salt ekonomik bir inceleme olmayıp asıl olarak hukuksal niteliği ön plana çıkan bir inceleme olacaktır. Bu inceleme sırasında, konu ile ilgili yayın olmaması nedeniyle mevzuat incelemesine sıklıkla yer verilmekle birlikte, teknik konulara ilişkin olan bu mevzuat metinleri, aralarında bağlantı kurularak ve konunun rahatlıkla aktarılabilmesini sağlamak için amaçları üzerinde durularak incelenecektir.

BÖLÜM I

EKONOMİYE MÜDAHALE KAVRAMI VE BU KAPSAMDA TÜRK İDARİ TEŞKİLATI

1.1. EKONOMİYE MÜDAHALENİN SİYASAL TEMELLERİ

İktisat literatürü incelendiğinde, iktisadi düşüncenin temelinin 1776 yılında yayımlanan ve Adam Smith tarafından yazılan “Ulusların Zenginliği” kitabı ile atıldığı düşüncesinin etkin olarak savunulduğu görülmektedir.

Bununla birlikte Ortaçağ sonunda, Batı Avrupa toplumlarının iktisadi temellerini değiştirecek bir takım etkenler iktisat teorisi üzerinde ciddi etkilere yol açmış, denizaşırı ülkelerin kaynaklarının ekonomiye dahil edilmesi ve tarımda üretim tekniğinin değişmesi geleneksel geçimlik ekonomi düzeninin yıkılmasına neden olmuştur.¹ Avrupa’ya olan altın akımı ve kredi işlemleri ile kazanç hırsının gelişmesi, sermaye sahibi olmanın önemini arttırmış, dönemin tüccarlar (merchant) dönemi olarak anılmasına neden olmuştur.²

Bu dönemde ortaya çıkan merkantilist düşünceye göre zenginleşmenin yolu ticaretten geçmektedir. Bir ülkenin zengin ve güçlü olması ithalatını düşürmek ve

---

¹ Kazgan, Gülten, *İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi*, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2006, s. 43.

² Albertini, J.M., *Ekonomik Sistemler*, Çev. Unay, Cafer, Bursa, Ekin Yayınları, 1995, s. 9.

bununla birlikte ihracatını arttırmakla gerçekleştirebilecektir. Merkantilist düşünceye göre bu amacın sağlanabilmesi için tarımsal üretime nazaran ticaret ve sanayinin öne çıkarıldığı bir sisteme geçilebilmesi gerekmektedir. Bu noktada ise bu geçişi sağlayabilecek güçlü ve etkin bir devlete ihtiyaç vardır.³

Merkantilizm, yukarıda belirtildiği gibi özetlenebilse de esasen Avrupa'nın her ülkesinde kendisini farklı şekilde gösteren bir iktisat politikası sistemi olmuştur. Ülkelere göre değişen bu düşüncede; İngiliz-Hollanda okulu serbest ticarete ağırlık vermiş, Fransız okulu devlet eliyle sanayileşmeyi ve sanayileşmek için koruyucu önlemleri öne çıkarmış, Alman okulu, devlet maliyesi ve yönetimi konularına önem vermiş, İtalyan-İspanyol okulu ise daha çok para ile ilgili konular üzerinde durmuştur.⁴

18'nci yüzyıla kadar hakimiyetini sürdüren merkantilizm, bu yüzyılın sonunda yerini felsefi kökenleri Locke, Hume, Smith, Mill, Bentham, Spencer, Constant gibi düşünürlerin görüşleriyle şekillenen liberal iktisadi düşünceye bırakmıştır. Bu düşüncede devletin amacı esasen özgürlüğü güvence altına almaktır.⁵ Liberal iktisadi düşüncede, devletin ekonomik hayata müdahale etmesi kesinlikle kabul edilmemekte, birey ve bireysel çıkar da yüceltilmektedir.⁶

Sanayi Devrimi sonrasında; birey çıkarını esas alan liberal iktisadi düşüncenin özünü korumakla birlikte yeni bir düşünceye dönüştüğü görülmektedir. Bu yeni düşüncenin doğurduğu sistem, liberalizme ek olarak pazarları, rekabet eden firmaları, hane halkını, sınıfları ve devletlerarası sistem içinde çok sayıda devletin varlığını bu sisteme ekleyen kapitalizmdir.⁷

---

³ Gern, Jean Pierre, *L'apport du Commerce Extérieur a la Croissance des Pays Non Industrialisés*, *Revue Tiers Monde*, t XXXIV, n.113, Janvier Mars, 1993, s. 7-36, Akt. Öztürk, Nazım, *Piyasa Başarısızlığından Kamu Ekonomisinin Başarısızlığına Ekonomide Devletin Değişen Rolü*, Ankara, Palme Yayınları, 2007, s.18.

⁴ Pietre, Andre, *Histoire de la Pensée Économique et Analyse des Théories Contemporaines*, Paris, 1959, s.49, Akt. Kazgan, s. 46.

⁵ Çetin, Halis, "Liberalizmin Temel İlkeleri", **CÜİİBFD**, C.2, S.1, s. 219-220.

⁶ Zeyinoğlu, Erol, *Ekonomik Sistemler*, İstanbul, Fatih Yayınevi, 1985, s. 27.

Bununla birlikte; kapitalizm, liberal ekonomiye benzer şekilde ekonomide devletin rolünün sınırlı olması gerektiğini savunmaktadır. Bu rol içerisinde devlet, piyasa ekonomisinin etkinliğinin artırılmasını amaç edinmeli ve yetkisini sadece güvenlik ve adalet hizmetini sağlama noktasında kullanmalıdır.

Kapitalist düşüncenin etkili olduğu bu dönem özellikle Fransız İhtilali sonrasında etkisini yeni bir düşünceye bırakmaya başlamıştır. Kapitalizmin neden olduğu eşitsizlik düşüncesi, içerisine ekonomik eşitsizliği ekleyerek daha geniş kitlelerce savunulmaya başlanmış, 19'uncu yüzyılın başından itibaren sosyalist düşüncüyü ortaya çıkarmıştır.⁸ Bununla birlikte sosyalizm aslında çok eski bir kavgayı dile getirmekte ve ona son vermeyi amaçlamaktadır. Zenginle fakir, varlıklı ile yoksul, üretim araçlarına sahip olan ile emek gücüne sahip olanın eşitliği bu noktada büyük bir öneme sahiptir.⁹

Sosyalizm, öncelikle kapitalizmin aksaklıklarını yok ederek içerisinde devletin ön plana çıkarıldığı bir ekonomik sistem kurmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla devlet müdahalesinin ekonomi içerisinde etkin bir şekilde var olması gerektiğini savunmuştur.¹⁰

Sosyalist düşünce ile kapitalist-liberal iktisadi düşünce devlet müdahalesi, kamusal teşebbüs konusunda birbirinden taban tabana zıt görüşler ileri sürmektedir. Sosyalist düşüncede üretimin devlet tarafından gerçekleştirilmesi, devletçe planlamalar esas alınarak sunulan mal ve hizmetlerin, esasen rekabet üzerine kurulu piyasanın oluşturacağı ekonomik problemleri çözebileceği savunulmuş, kapitalist-liberal düşüncede ise, özel mülkiyetin ve rekabetin öncülüğünde, serbest piyasa

---

⁷ Wallerstein, Immanuel, *Dünya Sistemleri Analizi*, Çev. Abadoğlu, Ender - Ersoy, Nuri, İstanbul, Bgst Yayınları, 2011, s. 53.

⁸ Armağanoğlu, Fahir, *20'nci Yüzyıl Siyasi Tarihi*, İstanbul, Alkım Yayınevi, 2007, s. 14.

⁹ Sarıca, Murat, *Siyasi Düşünceler Tarihi*, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1996, s. 129.

¹⁰ Albertini, s. 53.

ekonomisinin ve özel girişimcilerin belirlediği bir ekonomik sistem içerisinde, devletin ekonomiye minimum düzeyde müdahalesi savunulmaktadır.¹¹

Devletin ekonomide rolü incelendiğinde; 1929 öncesi dönem ile 1929 sonrası dönem arasında ciddi görüş ve uygulama farklılıklarının olduğu görülmektedir. Bu döneme gelene kadarki dönemde kapitalist-liberal düşüncenin etkisi ile müdahaleden kendini soyutlayan devlet anlayışı etkinliğini sürdürürken 1929 yılına gelindiğinde Dünya Ekonomik Bunalımı sonrasında oluşan deflasyon ve işsizlik sorunu çözülemeyince, devletin ekonomik ve sosyal alanda tam bir tarafsızlığa sahip olamayacağı anlaşılmış; ekonomi içerisinde devletin yer almaması düşüncesi yerini devletin ekonomiye müdahil olması düşüncesine bırakmıştır.¹²

Yine aynı dönemde Sovyetler Birliği'nin uyguladığı kalkınma planları etkisini kapitalist ülkelerde de göstermeye başlayarak planlama çalışmalarının etki alanını genişletmiştir.¹³ Planlama faaliyetleri ile birlikte, özellikle özel sektörün sermaye yetersizliği nedeniyle girmediği alanlarda ve yine özel sektör tarafından karlı olarak görülmeyen alanlar üzerinde çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

Bu çalışmalar sonucunda liberal-kapitalist ekoller ile sosyalist ekoller arasında uzlaşmayı esas alan ve karma ekonomik model olarak adlandırılan ekonomik model gündeme gelmiştir. Karma ekonomik model bünyesine: liberalizmden; üretim araçları, özel mülkiyet, bireysel girişimcilik, kar amacı, piyasa ekonomisi gibi temel kurumları, sosyalist öğretilerden; çıkar çatışmasını, sömürünün varlığını, işsizlikle mücadeleyi, ekonomiye devlet müdahalesinin gerekliliğini katmıştır.¹⁴

---

¹¹ Tayyar, Ayşegül - Çetin, Birol, "Liberal İktisadi Düşüncede Devlet", **CÜİİBFD**, C.14, S.1, 2013, s. 108.

¹² Öztürk, s. 22.

¹³ Övgün, Barış, *Devlet ve Planlama*, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2010, s. 122.

¹⁴ Kazgan, s. 37.

1974 yılında petrol fiyatlarındaki artıştan kaynaklanan kriz, küresel boyutta enflasyona ve beraberinde yaşanan durgunluğa neden olmuş, bu krizin kamu harcamalarının düşürülmesi, vergi oranlarının azaltılması ile çözülebileceği savunulmuştur.¹⁵

1980'lerde Amerika Birleşik Devletleri'nde Reaganomics¹⁶ denilen döneminin başlaması, aynı dönem İngiltere'de de Muhafazakar Parti'nin iktidarı ile ülkelerin uyguladığı ekonomi politikalarında görülen değişim, diğer ülkeleri de etkileyerek ekonomiye müdahalede bulunan devlet anlayışının güç kaybetmesine neden olmuş¹⁷ aynı zamanda serbest piyasa ekonomisinin gereği gibi işleyebilmesi ve 1929 yılında yaşanan krizin benzerinin yaşanmaması için çeşitli önlemlerin uygulamasını gündeme getirmiştir. Bu önlemlerden en önemlisi, serbest piyasanın düzenini sağlayabilecek kurumsal yapıların oluşturulma çabasıdır.

Bu yeni dönemde piyasanın ve doğası gereği oluşturacağı rekabetin devlet tarafından korunarak ekonomik faaliyetlerin düzenlenmesine dair hukuki normların kullanılması yeni bir müdahale aracını ortaya çıkarmıştır.¹⁸ Bir önceki dönemde rolü artan ve işlevleri en üst düzeyde olan devlet, bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak incelenecek olan regülasyonlar ile mal ve hizmet üretimi yerine mal ve hizmet piyasalarını düzenlemeyi amaçlamıştır.

Dünya ekonomileri için devletin ekonomi içerisindeki yeri konusunda dönüm noktası 2008 yılı olmuştur.¹⁹ Küresel anlamda anlayış farklılığı, Amerikan konut

---

¹⁵ Pehlivan, Osman, *Kamu Maliyesi*, Trabzon, Derya Kitabevi, 2007, s.55.

¹⁶ Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Ranold Reagan döneminin ekonomi politikaları (1981-1989)

¹⁷ Özdemir, Süleyman, *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2007, s. 62-63.

¹⁸ Özkan, Ahmet Fatih, "Ekonomik Kamu Düzeni ve Ekonomik Kolluk Faaliyeti", **ABD**, Yıl:67, S.4, Güz 2009, s. 92.

¹⁹ Çalışmanın birçok bölümünde 1929 ekonomik krizi ile 2008 ekonomik krizine ilişkin bilgiler verilmektedir. Bu krizler müdahale konusunda anlayış değişikliğine yol açması ve düşünsel anlamda farklılıkları ortaya çıkarması nedeniyle benzer nitelikleri ön plana

piyasasında oluşan ve aslında öngörülebilir olan sonuçların piyasa oyuncuları tarafından öngörülmemesi sonucu ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, oluşan etkilerin konut kredisi sağlayan bankalar dahil olmak üzere konut piyasası oyuncuları dışında geniş kitleleri etkilemesi ve bu etkilerin küresel ölçüğe ulaşması, devletin ekonomi içerisinde yerini yeniden sorgulamasına neden olmuştur.

Yine 2008 sonrası dönemde, ülkelerin zaman zaman ve kısıtlı olarak denediği ve esasen serbest piyasanın belirleyeceği düşünülen arz-talep dengesine, çeşitli araçlarla ve daha büyük ölçülerde müdahale edilmesi gerektiği bu dönemde yeniden ve daha güçlü bir biçimde savunulmaya başlanmıştır.

Bu noktada ülkeler arasında farklı uygulamalar oluşmakla birlikte gerek ekonomik büyüklüğü gerekse diğer ekonomiler üzerine etkisi nedeniyle Amerikan Merkez Bankası'nın piyasaya sunduğu dolar miktarını arttırarak ekonomiye makro ölçekli müdahale etmeye çalışması konunun esasen uygulanan ekonomik model dışında değerlendirilmesi gerektiğini göstermesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Devletlerin değişik tür ve biçimlerde gerçekleştirebileceği müdahalelerinin, içerisinde bulunulan dönemin iktisadi ve sosyal koşullarına göre ve rekabet ya da işbirliği içerisinde bulunulan ve devletler dahil olmak üzere diğer kurumlarla birlikte incelenmesinin faydalı olacağı bununla birlikte, ekonomiye müdahalenin her zaman gereksiz olduğu, her zaman ekonomiye zarar vereceği düşüncesinin doğru olmadığı değerlendirilmektedir. Ekonomik sistemin doğası gereği oluşturabileceği sorunlara çözüm üretilebileceği, çözüm araçları arasında yer alan devlet müdahalesinin hukuk devleti, sosyal devlet, girişim özgürlüğü sınırları içerisinde uygulanmasının piyasa oyuncuları ve vatandaşların faydasına olacağı düşünülmektedir.

çıkartılarak değerlendirilmekle birlikte; esasen nedenleri ve diğer ekonomik sonuçları göz önüne alındığında birbirinden oldukça farklı nitelikler taşımaktadır.

1.2. İDARENİN EKONOMİK ALANA MÜDAHALE BİÇİMLERİ

Devletin, ekonomiye müdahalesi bir önceki bölümde belirtildiği gibi toplumların içerisinde buldukları dönemin dinamik yapısı ile şekillenmektedir. Bu şekillendirme sonucunda devlet çeşitli biçimlerde ekonomiye müdahalelerde bulunmaktadır. Bu müdahale biçimleri aşağıda ayrıntılı olarak incelenmiştir.

1.2.1. Doğrudan Girişimci Olarak Müdahale

Devletin girişimci olması, kamusal kaynaklar kullanılarak iktisadi mal ve hizmetlerin, ekonomik alanda faaliyet gösteren “Kamu Kuruluşları” tarafından sağlanması olarak ifade edilmekte olup²⁰ doğrudan kamuya bağlı kurumlardan, devletin çeşitli şekillerde pay sahibi olarak bulunduğu şirketlere kadar birçok ad ve unvan altında oluşabilmektedir.²¹

1929 yılında yaşanan Büyük Ekonomik Buhran sonucu ortaya çıkan sosyal ve ekonomik sorunların, bilinen ve uygulanan iktisadi politikalar ile çözümlenememesi, devletin girişimleri ile ekonomide yer alarak ekonomiye müdahalesini sağlayabileceği bir düşünceyi öne çıkarmıştır. Bu düşünce sonucunda, devletin ekonomik anlamda ön plana çıkarıldığı yeni bir dönem ortaya çıkmış, bu dönemde devletin ekonomi alanında yeri değişmeye başlamıştır.

---

²⁰ Sayıştay Başkanlığı 2013 yılı Kamu İşletmeleri Raporu, ISSN: 2146 – 7439. s. 1.

²¹ Ardiyok, Şahin, “Devletin Piyasalara Müdahalesi: Regülasyon”, **EYD**, S.47, C.14, İlkbahar 2003, s. 162.

Devletin doğrudan girişimci olması; müdahaleci, düzenleyici, yeniden dağıtıcı olan ve 1929 krizi sonrası oluşan işlevlerini daha rahat yerine getirebilmesi için önemlidir. Devlet bu şekilde piyasaya somut olarak, doğrudan müdahale etme şansını sürekli elinde bulundurabilmiştir.²² Bu noktada, devletin kamu teşebbüsleri alanını genişletmek istemesi, bu kuruluşlar aracılığıyla ekonomiyi daha yakından denetim altında tutmak istediği sonucunu doğurmaktadır.²³

Girişimleri ile ekonomide yer alan devlet, aynı zamanda piyasa oyuncusu olduğundan piyasada oluşabilecek aksaklıklara etkin bir şekilde müdahale edebilme olanağına sahip olabilmektedir. Örneğin arz-talep dengesi veya fiyat-tüketim dengesi, kamunun girişimci rolünü üstlenmesi ile önceden belirlenebilecek aralıklara taşınabilecektir. Bu noktada kamu girişimin salt ekonomik kar zarar düşüncesi dışında farklı amaçlarla hareket edebilmesi kendisini diğer piyasa oyuncularından ayırabilmektedir.

Bununla birlikte; aynı amaçlar kamu girişimciliğinin aleyhine sonuçlarda doğurabilmektedir. Bu sonuçlar; piyasa içerisinde özel sektörün gelişmemesi, kamunun tekelleşmesi, eksik rekabet nedeniyle oluşabilecek ilave üretim maliyetleridir.²⁴

Türk ekonomik hayatının gelişmesi açısından devletin girişimci rolü büyük önem taşımaktadır. Milli mücadele sonrasında ve henüz Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce toplanan İzmir İktisat Kongresi bu noktada önemli bir yere sahiptir.

Yok olan ekonominin inşası, yerli üretimin teşvik edilmesi, sanayileşme faaliyetlerinin başlatılabilmesi için özel sektör ve özel sektörü destekleyen kamu

---

²² Kerman, Uysal, “Türkiye’de Devletin Küçültülmesi Sorunu”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, s. 10.

²³ Timsit, G. (sous la direction), *Les Entreprises du Secteur Public Dans les Pays de la Communaut Européenne*, Bruylant, Bruxelles, 1988, s.14 Akt. Tan, Turgut, *Ekonomik Kamu Hukuk Dersleri*, Ankara, Turhan Kitabevi, 2010, s. 166.

²⁴ Akça, Haşim, “Devlet Müdahalesinin Başarısızlığı Üzerine Bir Değerlendirme”, *ÇÜSBED*, C.20, S.3, 2011, s. 183.

modeli benimsenmiş olup İzmir İktisat Kongresi, kurulacak Cumhuriyetin ekonomik anlamda müdahaleci devlet anlayışını benimseyeceğinin ilk izlerini vermesi noktasında da önem taşımaktadır.

Kamu girişimciliğinin yansıması olan devlet işletmeleri, Osmanlı İmparatorluğu döneminde de görülmüş ancak bu dönemde tüzel kişiliğe sahip olarak örgütlenmemişlerdir. Bu kuruluşlar, tüzel kişiliğe sahip örgütler olarak, Cumhuriyet döneminde ama özellikle de Devletçilik İlkesinin uygulanması sonrasında ortaya çıkmış ve gelişim göstermişlerdir. Günümüzde ise kamu girişimlerinin esas itibarıyla kamu iktisadi teşebbüsleri kavramı altında toplandığı görülmektedir.²⁵

Kamu iktisadi teşebbüsleri, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren, özel sektörün gerçekleştiremediği yatırımları yapmak, özel sektöre öncülük etmek, ekonomik kalkınmayı sağlamak, tekelleri işletmek, piyasada düzenleyici rol üstlenmek, ekonomiyi yönlendirmek ve sosyal hizmet nitelikli faaliyetler vasıtasıyla gelir dağılımını düzenlemek amaçlarına hizmet etmiştir.²⁶

Devletin girişimci olarak ekonomik sisteme dahil olduğu süreç gelişmiş ülkelerde 1970 sonrası, Türkiye’de ise, 1980’li yılların ikinci yarısından itibaren eleştiri konusu olmuş ve bu dönemde oluşan yeni bakış açısı, toplumun ihtiyaçlarının yerine getirilmesinde devletin rolünün azaltılması ya da özel sektörün rolünün artırılması düşüncesini gündeme getirmiş²⁷ mal ve hizmet üretiminin, tam rekabet içerisinde ve serbest piyasa koşulları altında olması gerektiği savunulmuştur.²⁸

Bu düşünce ile kamu girişimlerinin özelleştirilmesi yönünde politikalar etkinliğini arttırmış ve kamu girişimleri özelleştirilmiştir. Dünya Bankası verilerine

---

²⁵ Günday, Metin, *İdare Hukuku*, İmaj Yayınları, Ankara, 2013, s. 540

²⁶ Kalkınma Bakanlığı Kamu İşletmeciliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu (ISBN: 978-605-9041-07-2), 2014, s.1.

²⁷ Arslan, Nagehan Talat, “Klasik-Neo Klasik Dönüşüm Süreci: Yeni Kamu Yönetimi”, *CÜİİBFD*, C.11, S.2, Yıl 2010 s. 26.

²⁸ Us, Eser, *Hukuki Boyutuyla Evrensel Hizmet*, İstanbul, On iki Levha Yayıncılık, 2012, s. 34.

göre Dünya üzerinde sadece 1980-1992 yılları arasında 15.000 kamu kuruluşu özelleştirilmiştir.²⁹

Uluslararası ekonomik kuruluşlar tarafından, Türk idari teşkilatında özel hukuk kurallarına göre faaliyet gösteren kamu işletmelerinin, kamu tüzel kişisi olarak örgütlenmeleri, yönetim ve denetim kurulları ile personel rejiminin idare tarafından belirlenmesi rekabet kurallarını ihlal ettiği gerekçesiyle eleştirilmektedir.³⁰ Bununla birlikte küresel anlamda devletlerin ekonomik hayat içerisinde tamamen çıktığını söylemek de doğru olmayacaktır. Devletlerin bazı alanlardan girişimci olarak elini çekmesi farklı bir boyutta ekonomide etkinliğini sürdürmesine engel olmamıştır.

Küreselleşme süreci ile birlikte, doğrudan üretim yaparak müdahalede bulunan devlet anlayışının, özellikle büyük altyapı yatırımlarında etkinliğini sürdürdüğü görülmekle birlikte, özellikle kalkınma alanında özel sektörün yönlendirilmesi, üretimi teşvik etmek, doğrudan nakit desteği sağlama ve devletin düzenleyici olarak piyasada yer alma düşüncesine evrildiği bir sürece dönüştüğü değerlendirilmektedir.

1.2.2. İktisat Politikaları Aracılığıyla Müdahale

Klasikler tarafından savunulan, piyasaya devletin müdahalesinin olmaması gerektiği görüşü Büyük Ekonomik Buhran sonrasında etkisini kaybederek, müdahalenin ve ekonomik yönlendirmenin piyasa için faydalı olabileceği düşüncesine bırakmıştır. Böylece arz talep dengesinin ve fiyat mekanizmalarının belirlediği koşulların devletlerin gerçekleştireceği müdahaleler ile düzeltilebileceği savunulmuş, bu noktada parasal ve mali politikalar önem kazanmıştır.³¹

---

²⁹ World Bank Policy Research, Privatization: Eight Lessons of Experience August-October 1992, Volume 3, N.4, s.1 vd., Akt. Yıldız, Şükrü, “Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları ve Özelleştirmeye Hakim İlkelerden Birisi Olarak Rekabetin Korunması”, **ATÜHFD**, C.5, S.1-4, Yıl 2001, s. 558.

³⁰ Us, s. 67-68.

³¹ Tayyar-Çetin, s. 116.

İktisat politikaları aracılığıyla müdahalenin biçimleri aşağıda açıklanacak olup öncesinde Türkiye’de iktisat politikası belirleme alanının hukuken incelenmesinin yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

1982 Anayasası’nın kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak amaç ve görevini devlete veren 5’inci maddesi; özel teşebbüslerin milli ekonominin gerekleri ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri almakla devleti görevlendiren 48’inci maddesi; ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayinin ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının verimli şekilde kullanılmasını planlamayı düzenleyen 166’ncı maddesi ve devletin para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemlerini sağlayıcı tedbirleri alacağını düzenleyen 167’nci maddesi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin iktisat politikalarını kullanmak suretiyle ekonomiye müdahale edebileceği anayasal düzeyde belirlenmektedir.

Bununla birlikte Anayasa’nın 2’nci maddesinde Cumhuriyetin niteliklerinden biri olarak düzenlenen ve ileride ayrıntılı olarak incelenecek olan sosyal devlet ilkesi de bu politikalar kullanılarak ekonomik alana müdahalenin anayasal dayanağını oluşturmaktadır.

1.2.2.1. Maliye Politikası ile Müdahale

Maliye politikası, hükümetlerin belirli makroekonomik amaçlara ulaşmak için bir kısım kaynakları vergilerle ya da diğer yollarla kamu kesimine aktarmasına, aynı zamanda çeşitli harcamalarla özel kesime satın alma gücü ekleyebilmesini sağlayan politikaların bütünüdür.³²

---

³² Uluatam, Özhan - Tan, Turgut, *Türk İktisat Politikasının Hukuki Çerçevesi*, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1982, s. 37-38.

Söz konusu makroekonomik amaçlar; kalkınma, fiyat istikrarı, eksik istihdamın giderilmesi, kaynak, servet ve gelir dağılımı eşitsizliğinin çözülmesi böylece istikrarlı bir ekonominin kurularak korunmasından oluşmaktadır.³³

Devletin maliye politikası aracılığıyla ekonomiye müdahalesi, özellikle 1929 buhranı sonrasında müdahale konusunda yaşanan anlayış değişikliğinin sonucu olarak ortaya çıkmış ve 1970’li yıllara kadar yoğun olarak kullanılmıştır. Maliye politikalarının 1970’li yıllarda ortaya çıkan durgunluk sorununa çözüm olmada başarısız olması, etkinliği tartışılır hale getirmiştir.³⁴ Bununla birlikte, son dönemde ama özellikle de 2008 sonrası dönemde, ortaya çıkan küresel ölçekli krizle birlikte maliye politikalarının tekrar ön plana çıktığı yeni bir dönem başlamıştır.

Maliye politikaları, son dönemde makroekonomik istikrar sağlamanın yanında büyümenin ve yoksulluğun azaltılması için böylece kalkınmaya yardımcı olan bir araç olarak da kullanılmaktadır.³⁵

1982 Anayasası’nın 73’üncü maddesinde “vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımının, maliye politikasının sosyal amacı” olduğu düzenlenmektedir. Anılan maddenin devamında bu amacın sağlanabilmesi için “vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır.” hükmü yer almakta, bununla birlikte, “vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir.” düzenlemesi yer almaktadır.

Ülke siyasetine hakim anlayış, maliye politikalarının kullanımı noktasında kendisini esasen bütçe kanunları üzerinde göstermektedir. Bu noktada Türkiye’de

---

³³ Pehlivan, s.276

³⁴ Günaydın, İhsan - Eser, Levent Yahya, “Maliye Politikasındaki Yeni Trend: Mali Kurallar”, **MD**, S.156, Ocak-Haziran 2009, s. 52.

³⁵ Ndiaye, Ahmadou Moustapha, Maliye Politikasının Oluşturulmasında Parlatonun Rolü Konulu Uluslararası Sempozyum, 21-22 Ekim 2010, TBMM yayınları, s. 34.

1982 Anayasası'nın 161'inci maddesi ile 162'nci ve 163'üncü maddeleri bütçenin oluşturulması sürecine ilişkin usul ve esaslara ilişkin bir takım düzenlemelere yer verse de bütçenin siyasal düşüncenin bir yansıması olmasının önüne geçecek düzenlemelere yer verilmediği görülmektedir.

Şüphesiz maliye politikalarına ilişkin düzenlemeler anayasa dışında alt normlarda da düzenlenmekle birlikte tez konusu kapsamında bu alt normlardan sadece Ekonomi Bakanlığı ile ilgili olanlar incelenecek, bu inceleme ise bir sonraki bölümde yapılacaktır.

Yukarıda da belirtildiği üzere, makroekonomik amaçların sağlanabilmesi noktasında kullanılan maliye politikası araçları temel olarak borçlanma politikaları, harcama politikaları ve vergi politikalarından oluşmakla birlikte, maliye politikaların sadece bu araçlardan oluştuğunu düşünmek de eksik bir değerlendirmeye neden olacaktır.³⁶

Günümüz ekonomik yaklaşımı içerisinde, dayanağını Anayasa'nın 2'nci maddesinde düzenlenen sosyal devlet ve Anayasa'nın 166'nci ve 167'nci maddelerinden alan yönlendirme, özendirme, destekleme, teşvik etme gibi faaliyetlerin maliye politikası araçları kapsamında değerlendirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte, sayılan faaliyetlerin maliye politikası araçları yanında bu araçlar kullanılmadan da yapılabileceği hususunun unutulmaması gerekmektedir.

Yönlendirme, özendirme, destekleme, teşvik etme gibi faaliyetlere ilişkin ayrıntılı açıklamalara ikinci bölümde yer verilecek olup tez konusu kapsamında tekrara düşülmemesi için bu bölümde ilave açıklama yapılmamıştır.

---

³⁶ Batirel, Ömer Faruk, *Kamu Maliyesi ve Yönetimi*, İstanbul, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları, 2007, s.1,2.

1.2.2.2. Para Politikası Araçları ile Müdahale

Para politikaları; ekonominin büyümesi, istihdamın sağlanması, fiyat istikrarı ve ödemeler dengesinin gerçekleştirilebilmesi için piyasaya para aktarımı yapılması, piyasadaki para hacminin belirlenmesi, paranın elde tutulma maliyetini etkilemeye dayalı kararları içeren politikaların bütünü olarak tanımlanmaktadır.³⁷

Parasal müdahale bütün kapitalist ülkelerde aynı anlam ve kapsamda olmamakla birlikte her ülkenin tarihi, müdahalenin somut boyutlarını belirlemede etkili olmaktadır.³⁸ Örneğin İkinci Dünya Savaşı sonrasında yüksek enflasyon yaşayan Avrupa’da enflasyondaki artış parasal müdahale için önem taşıırken, birçok kez devalüasyon yaşanan Türkiye’de döviz fiyatlarındaki artış parasal müdahale konusunda önem taşımaktadır.

Devletlerin para politikalarını kullanarak ekonomiye müdahalelerinde Merkez Bankaları önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye’de de ayrıntıları aşağıda incelenecek olan Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası para politikalarını kullanarak ekonomiye müdahale etmektedir.

Banka, 11/06/1930 tarihli 1715 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu³⁹ ile kurulmuş olup halen faaliyetini 14/01/1970 tarihli ve 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu’na⁴⁰ göre sürdürmektedir.

1211 sayılı Kanununun 1’nci maddesine göre; Banka, kamu tüzel kişiliğine sahip olup Türkiye’de kağıt para ihraç yetkisine münhasıran yetkili bir anonim şirkettir.

---

³⁷ Arıcan, Erişah - Okay, Güçlü, “Ekonomik İstikrarsızlık Ortamında Merkez Bankalarının Uyguladığı Para Politikaları ve Türkiye Örneği”, **İPAD**, S.1, Yıl 2014, s. 1.

³⁸ Albertini, s.130.

³⁹ RG, 30.06.1930, S.1533.

⁴⁰ RG, 26.01.1970, S.13409.

Anılan Kanunun 7'nci ve devamı maddelerine göre; Bankanın hisse senetleri, dört sınıfa ayrılmıştır: A sınıfı hisselerin tamamı Hazineye aittir ve bu hisse sınıfının payı yüzde 51'den az olamamaktadır. B, C ve D sınıflarındaki hisseler ise Türk Bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankalarla diğer gerçek ve tüzel kişilere aittir.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın görevleri ile yetkileri incelenmeden önce; Bankanın, Türk idari teşkilatlanması içerisindeki yerinin ayrıca incelenmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

2007/22 sayılı Başbakanlık Genelgesi'nde Merkez Bankası, Başbakanlığın İlgili Kamu Kurum ve kuruluşları arasında açıkça sayılmış, fakat 2011/7 sayılı ve 2014/14 sayılı Başbakanlık Genelgelerinde Merkez Bankası'nın Başbakanlığın ilgili veya ilişkili kurum ve kuruluşları arasında nasıl bir ayrıma tabi tutulduğu açıkça belirtilmemiştir.

Bununla birlikte; Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nun E:2005/1846, K:2006/746 sayılı kararında Merkez Bankası'nın, ne Başbakanlığın ne de bir Devlet Bakanlığı'nın "ilgili kuruluşu" olmasının ve bu nedenle 27/09/1984 tarih ve 3046 sayılı Kanun⁴¹ kapsamında kabul edilmesinin mümkün olmadığına karar verilmiş, 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu'nun 4'üncü maddesinde yer alan "Bankanın Hükümetle ilişkisi, Başbakan aracılığı ile sağlanır." hükmü gereğince, Bankanın ancak Başbakanlık ile "ilişkili" bir kuruluş olduğu değerlendirilmiştir.

Yine benzer şekilde Kurulun E:2005/74, K:2005/68 sayılı kararında da Merkez Bankası'nın bağımsız idari otoriteler gibi kendine özgü bir nitelikte olduğu, Başbakanlık ile ilişkisinin ancak ilişkili kuruluşu olarak değerlendirilebileceği belirtilmiştir.

---

⁴¹ Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları Hakkında 174 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 13/12/1983 Gün ve 174 Sayılı Bakanlıkların Kuruluş ve Görev Esasları Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Kaldırılması ve Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında 202 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun, RG, 09.10.1984, S.18540.

Tez konusu kapsamında Merkez Bankası'nın, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu Kararlarında belirtilen nedenlerle Başbakanlığın ilgili kurum ve kuruluşları arasında değil, Başbakanlığın ilişkili kuruluşu olarak incelenmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.⁴²

Bankanın temel görev ve yetkileri 1211 sayılı Kanunun 4'üncü maddesinde düzenlenmekte olup Bankanın asıl faaliyet amacı fiyat istikrarını sağlamaktır. Bununla birlikte; Banka, bu amaca aykırı olmamak şartıyla Hükümetin büyüme ve istihdam politikalarını desteklemektedir. Yine aynı maddede yer alan düzenleme gereğince parasal politikalar aracılığıyla para piyasalarındaki dengeyi sağlamak da Bankanın görevidir.

Banka bu görevini yerine getirirken, uygulaması gereken politikaları ve araçları 1211 sayılı Kanunun 4'üncü maddesi gereğince doğrudan belirleme yetkisine sahiptir. Bu kapsamda 1211 sayılı Kanun'un 52'nci ve 53'üncü maddesinde belirtilen para piyasası müdahale araçlarını doğrudan belirleyebilmektedir.

Bu noktada Banka tarafından ilgili politikaların bağımsız bir şekilde belirlenmesi büyük bir öneme sahiptir. Konunun teknik boyutu, yerel ve küresel koşulların müdahaleye etkisi, seçilen aracın etki edeceği değişkenler gibi birçok husus müdahale konusundaki başarıya etki etmektedir.

Esasen para piyasasındaki istikrarı sağlamak ve sürdürmeyi amaçlayan Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na 1211 sayılı kanun ile bağımsızlık tanınması yanında bağımsızlığın siyasetçiler dahil olmak üzere tüm toplum kesimlerince de desteklenmesi para politikasının başarısının ve etkinliğinin gerçekleştirilebilmesi noktasında büyük önem taşımaktadır.

---

⁴² Nitekim Devlet Personel Başkanlığı Devlet Teşkilat Bilgi Bankasında da Merkez Bankası ilişkili kuruluşlar arasında değerlendirilmektedir.
(Çevrimiçi) <http://euygulama.dpb.gov.tr/devletteskilati/kontrollu/Idare.aspx> (05 Mart 2015)

1.2.2.3. Regülasyon Fonksiyonu ile Müdahale

Devlet müdahalesi 1980'lere kadar çoğunlukla bu piyasalarda sadece devletin tekel olarak faaliyet göstermesi şeklinde olmuştur. Fakat gelişen sosyal devlet anlayışının, devletin görev tanımını değiştirmesi ve görevlerini arttırması, aynı zamanda devletin girişimci olarak faaliyet gösterdiği alanlarda rekabet eksikliği ve verimlilik ile ilgili yaşanan sorunlar bu anlayışı değiştirerek, müdahalenin regülasyonlar aracılığıyla yapılmasına dönüşmüştür.⁴³ Yine regülasyonlar ile hizmeti doğrudan sunan devlet anlayışından hizmet sunulmasını sağlayan devlet anlayışına geçiş yapıldığı ifade edilebilmektedir.⁴⁴

Regülasyon faaliyeti genel olarak düzenleme kavramıyla karşılanmakla birlikte, politik, ekonomik ve hukuksal yönleri, anlamları ve yöntemleri olan ve bu bütünlük içinde anlamlandırılabilir bir kavramdır.⁴⁵

İdare hukuku açısından regülasyon, sürdürülen hizmete dair “oyunun kurallarının” belirlenmesi, hizmetle ilgili organizasyon ve kontrolü içerisinde barındırmaktadır. Söz konusu organize etme ve kontrol faaliyeti, kuralların belirlenmesi ve bu kurallara uyumun sağlanması yanında söz konusu düzenlemelerin uygulanmasına ilişkin bilgilendirme ve rehberlik faaliyeti ile belirlenen kurallara uyulup uyulmadığının denetlenmesi ve aykırı davranışlara yaptırım uygulamasını da içermektedir.⁴⁶

Yapılan müdahalenin amacı açısından bakıldığında, regülasyon konusunda iki farklı yaklaşım olduğu görülmektedir. Bu yaklaşımlardan; pazar eksenli yaklaşımın temel kaygısı, pazarda tam rekabetin sağlanmasıdır. Bu noktada regülasyonun temel

---

⁴³ Tepe, Berna - Ardiyok, Şahin, “Devlete Yeni Rol, Regülasyon”, **AİD**, C.37, S.1, s. 106.

⁴⁴ Ulusoy, Ali, *Bağımsız İdari Otoriteler*, Ankara, Turhan Kitabevi, 2003, s. 25.

⁴⁵ Tekinsoy, M. Ayhan, “Bağımsız İdari Otoriteler ve Regülasyon Anlayışı – Tartışmalar, Sorunlar”, **ABD**, Bahar 2007, s. 129.

⁴⁶ Ulusoy, Ali, “Bağımsız İdari Kurumlar”, **DD**, S.100, Yıl:1999, s. 6.

amacı rekabet engellerini, özellikle hakim durumdaki işletmeciye yönelik düzenlemelerle ortadan kaldırmaktır. Pazar eksenli olmayan regülasyon yaklaşımı ise, regülasyonun ana hedefinin kamu yararının ya da sosyal devletin gereklerinin sağlanması olduğunu savunmaktadır.⁴⁷

Bu kapsamda, 1982 Anayasası'nın 167'nci maddesinin 1'inci fıkrasında düzenlenen "Devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır; piyasalarda fiilî veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önler." hükmü tek başına değerlendirildiğinde, ilk bakışta pazar eksenli yaklaşıma yakın görülmele birlikte Anayasanın bütünsel olarak değerlendirilmesi ve özellikle sosyal devlet ilkesi ile birlikte değerlendirildiğinde, bu hükmün sadece pazar eksenli bir yaklaşımla ilişkili olduğu düşüncesinin doğru olmadığı görülecektir.

Bununla birlikte; kamu yararına yönelik, idare tarafından doğrudan veya gözetim ve denetim altında dolaylı olarak, özel kişilerce yürütülen faaliyetler özellik arz etmektedir. Kamu hizmeti olarak adlandırılan bu faaliyetlerin devlet tarafından kamu hizmeti olarak değerlendirilmesi bile esasen bir müdahale biçimi olarak değerlendirilmektedir. Zira yasa koyucu ve idare kamu hizmeti olarak belirlediği faaliyetlere ilişkin olarak politika oluşturarak, düzenleme ve denetleme yaparak bu alana doğrudan müdahalede bulunabilmektedir.⁴⁸

Günümüz yönetim anlayışı içerisinde, regülasyonun kullanım alanı ve etkisinin özellikle özelleştirme politikaları ile birlikte arttığı görülmektedir.⁴⁹ Yine, IMF ve OECD gibi uluslararası örgütler ile birlikte Avrupa Birliği gibi bütünleşme ve ortak pazar yaratma amaçlı birliklerin sürdürdüğü ekonomik hayata devlet

---

⁴⁷ Tekinsoy, s. 130.

⁴⁸ Us, s. 8-32.

⁴⁹ Sarısoy, Sinan, "Düzenleyici Devlet ve Regülasyon Uygulamalarının Etkinliği Üzerine Tartışmalar", **MD**, S.159, Temmuz-Aralık 2010, s.281.

müdahalelerini minimum düzeye indirme politikaları, regülasyonun etki alanını genişletmiştir.⁵⁰

Bu kapsamda, regülasyonun, serbest piyasa koşullarının dengesiz ve ucu açık oluşumuna karşı bir önlem olduğu ve süreklilik arz eden toplumsal ihtiyaçların karşılanmasında ve kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi ve sürdürülmesinde önemli bir fonksiyona sahip olduğu söylenebilir.⁵¹

Piyasanın düzenlenmesinin sağlanabilmesi için piyasa mekanizmasına müdahale niteliği taşıyan⁵² regülasyon faaliyetinin, kanun koyucu tarafından çıkarılan kanunlar ile kurulan ve regülasyon ile görevlendirilen idare tarafından yapıldığı görülmektedir. Türk İdari teşkilatlanması incelendiğinde regülasyon faaliyetinin ilgili bakanlıklar ile bu konu için özel olarak kurulmuş idari otoriteler arasında paylaşıldığı görülmektedir. Bu paylaşım içerisinde Ekonomi Bakanlığı'nca gerçekleştirilen regülasyon faaliyetine ilişkin açıklamalar bir sonraki bölümde yapılacak olup bu bölümde ilave açıklama yapılmayacaktır.

---

⁵⁰ Us, s.219.

⁵¹ Ayaydın, Dilhun, "Kamu Hizmeti ve Regülasyon Kavramları Ekseninde Ülkemizde Bağımsız İdari Otoriteler", Zabunoğlu Armağanı, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2011, s. 70.

⁵² Paşaoğlu, Ömer, "Doğal Tekellerde Regülasyon ve Rekabet", Rekabet Kurumu Yayınları, Lisans Üstü Tezler Serisi No:14, Ankara, 2003, s. 14, Akt. Us, s. 41.

1.3. İDARENİN EKONOMİYE MÜDAHALESİNİN SOSYAL DEVLET VE GİRİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

1.3.1. Ekonomik Alana Müdahale ve Sosyal Devlet

Refah devleti olarak da isimlendirilen sosyal devlet⁵³, 19. yüzyılda batı toplumlarında ekonomide devletin rolünün sınırlı olması gerektiği, devletin sadece piyasa ekonomisinin etkinliğini arttırmayı amaç edinmesi ve yetkisini sadece güvenlik ve adalet konusunda kullanması gerektiği düşüncesinin yol açtığı, sosyal ve ekonomik eşitsizliğe, iş gücü sömürüsüne tepki olarak ortaya çıkmıştır.

Devletin sosyal olarak nitelenmesi, eğitim, sağlık ve sosyal koruma harcamalarına bakılarak değerlendirilebilmektedir. Eğitim, sağlık, sosyal güvenlik harcamaları ile konut, işsizlik, sakatlık, malüllük ve hastalık yardımları gibi sosyal koruma harcamaları sosyal devlet olmanın temel gerekleri olarak kabul edilmektedir.⁵⁴

Sosyal devlet anlayışının gelişmesiyle birlikte devletin ve kamu gücünün müdahalede bulunduğu alanlar artmış, değişen toplumsal ihtiyaçlara paralel olarak idarenin bizzat veya sorumluluğu altında yerine getirerek üstlendiği faaliyetlerde de nitelik ve niceliksel olarak artış yaşanmıştır.⁵⁵

---

⁵³Güler, Birgül Ayman, Sosyal Devlet ve Yerelleşme, (Çevrimiçi) <http://www.yayed.org/uploads/yuklemeler/msy-2-2.pdf> (19 Mart 2015)

⁵⁴ Topuz, Senem Kurt, “Türkiye’de Sosyal Devlet Harcamalarının Genel Eğilimi: 2001–2009 Yılları Arasında Yapılan Eğitim, Sağlık ve Sosyal Koruma Harcamaları”, *APD*, C.1, S.1, Nisan 2009, s. 115.

⁵⁵ Günday, s. 298.

Türkiye Cumhuriyeti'nin, 1982 Anayasası'nın 2'nci maddesinde, sosyal bir hukuk devleti olduğu belirtilmektedir. Sosyal devlet ilkesi ve yine Anayasanın 5'inci maddesinde düzenlenen devletin, bireyin maddi-manevi varlığının gelişmesine yönelik şartları hazırlamaya çalışmakla görevli olduğu düzenlemesi ile birlikte değerlendirildiğinde, devlet, insan haysiyetine uygun yaşam koşulları sağlayan, sosyal olarak adaletin, refahın ve güvenliğin sağlanması yükümlülüğündedir.

Bu kapsamda sosyal devlet, Anayasa'nın 2'nci maddesinde, sosyal ve ekonomik haklar ve ödevlerinin düzenlendiği üçüncü bölümünde ve ilgili diğer maddelerinde yer alan hükümlerin birlikte değerlendirilmesiyle ortaya çıkabilecek bir kavramdır.

Anayasa Mahkemesi, 1982 Anayasası'nın 2'nci maddesinde belirtilen sosyal hukuk devletini, “temel hak ve özgürlükleri en geniş ölçüde gerçekleştiren ve güvence altına alan, toplumsal gerekleri ve toplum yararını gözeten, kişi ve toplum yararı arasında denge kuran, toplumsal dayanışmayı en üst düzeyde gerçekleştiren, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak eşitliği, sosyal adaleti sağlayan, çalışma hayatının gelişmesi için önlemler alarak çalışanları koruyan, sosyal güvenlik sorunlarını çözmeyi yüklenmiş, ülkenin kalkınmasıyla birlikte ulusal gelirin sosyal katmanlar arasında adaletli biçimde sağlanmasını amaç edinmiş devlet olarak” tanımlamaktadır.⁵⁶

Anayasa Mahkemesi'ne göre sosyal devlet kısaca güçsüzleri koruyan, sosyal adaletin sağlanmasına yönelik faaliyet gösteren⁵⁷ ekonomik açıdan müdahaleci devlet⁵⁸ olarak tanımlamaktadır.

Sosyal devlet, etkisini tüm ekonomik sistemlerde az ya da çok göstermektedir. Bu noktada, sosyal devlet yaklaşımının, uygulanan sistemin adından bağımsız değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Yani bir ekonomi kapitalist veya

---

⁵⁶ AYM, 04.05.2005, E:2004/54, K:2005/24, RG, 26.11.2005, S.26005

⁵⁷ AYM, 30.06.1998, E:1997/18, K:1998/42, RG, 06.12.2000, S.24252

⁵⁸ AYM, 20.11.2003, E:2002/32, K: 2003/100, RG, 11.08.2004, S.25550

liberal iktisadi düşünceyi benimseyip aynı zamanda sosyal devlet anlayışını göz önüne alıp sosyal duyarlılığını yükselterek ekonomiye sosyal amaçlı olarak ve etkin şekilde müdahalede bulunabilmektedir.

İskandinav ülkeleri olarak adlandırılan İsveç, Norveç ve Danimarka’da, ekonomik sistem isminden bağımsız olarak uygulanan model bu konuda güzel bir örnek oluşturmaktadır. Bu ülkelerde, ekonomik büyüme ve refah için faaliyet gösteren devlet, aynı zamanda bireylerin temel ihtiyaçlarını sağlayarak sosyal ve ekonomik anlamda eşitsizliğin de önüne geçmeye çalışmaktadır.

Konu hakkında daha ilginç bir örnek de 26 Eylül 2008’de Rus Vedomosti gazetesinde yayınlanan “Batıya Büyük Hamle” başlıklı analiz yazısında yer almaktadır.⁵⁹ Makroekonomik dengenin sağlanması, işsizliğin düşürülmesi gibi amaçlarla Amerika Birleşik Devletleri’nin ekonomiye müdahalesinin incelendiği yazıda; 221 yıllık tarihi boyunca kapitalizmin kalesi olan Amerika Birleşik Devletleri’nin, devletin kasasından 700 milyar Amerikan Doları harcayarak, "Marksist-Leninist politekonomi" tarzında özel sektörü kurtarma operasyonu başlatmaya hazırlandığı, Amerika’nın tersine, 17 yıl önce komünizm ideolojisinden vazgeçen Rusya’nın, şimdiki krizde kapitalist olarak ortaya çıktığı belirtilmektedir. Yine söz konusu yazıda Amerika Birleşik Devletleri uyguladığı politika nedeniyle sosyalist, Rusya ise kapitalist olarak değerlendirilmiştir.

Tüm olumlu sonuçlarına karşın, sosyal devlet ilkesi ve getirmiş olduğu sosyal refah uygulamaları günümüzde ciddi eleştiri ve tartışmalara konu olmaktadır. Bu eleştiri ve tartışmaların en önemli noktasını ise, sosyal refah uygulamalarının sürekli artması ve bu harcamaların kamu bütçesi açısından önemli bir yük durumuna gelmesi oluşturmuştur.⁶⁰

---

⁵⁹(Çevrimiçi) Dvorkoviç, Arkadiy, "Batıya Büyük Hamle", Vedomosti Gazetesi, 26/09/2008, Akt. Hacıoğlu, Nerdun, Amerika Sosyalist, Rusya Kapitalist Oldu, Hürriyet Gazetesi, 27/09/2008, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=9997224&tarikh=2008-09-27> (28 Mart 2015)

⁶⁰ Bulut, Nihat, “Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu Mu?”, **AÜHFD**, C.52 S.2, 2013, s. 173.

Bununla birlikte; devletin sosyal yönünün olması, ekonomiye sosyal amaçlarla müdahalesi, devlet ve vatandaşlar açısından büyük önem taşımaktadır. Bu noktada, vatandaşlarından aldığı vergiler ile kamu harcamalarını finanse eden devletlerin yine bu kaynaklarla vatandaşlarının insan haysiyetine uygun yaşam sürmesi ve sürdürebilmesi için faaliyetlerini sürdürmesinin bunu sağlarken de sosyal amaçlı harcamaları doğru belirlenmesi ve uygulamaları ile kendisine duyulan bu ihtiyacı azaltmayı amaç edinmesinin doğru olacağı düşünülmektedir.

1.3.2. Girişim Özgürlüğü ve Ekonomik Alana Müdahale

Girişim ve girişimcilik tarihi insanlık tarihi ile birlikte doğmuş bu süreçte paralel olarak gelişmiştir. Avcı-toplayıcı toplumdaki günümüz bilişim toplumuna uzanan süreçte insanlar, mal ve hizmet ihtiyaçlarını çeşitli yollarla karşılamaya çalışmış, bu noktada devletler dahil olmak üzere örgütlenmiş veya örgütlenmemiş girişimci kavramı ile karşılaşmışlardır.

Girişim özgürlüğü, kişilerin istediği ekonomik faaliyet ile ilgilenebilmesi, bu seçimin ve seçimin devamlılığının kendileri dışında hiçbir koşula bağlı olmamasını ifade etmektedir.⁶¹

Pazar ekonomisinin en temel unsurlarından biri olan girişim özgürlüğü, serbest piyasa koşullarında bireylerin serbestçe ekonomik ilişkiye girebilmesi, mal ve hizmetlerin, sahipleri tarafından istenilen biçim ve şartlarda piyasaya sokulmasını da ifade etmektedir.⁶²

Devletin ekonomiye müdahalesi konusu incelendiğinde, devletin ekonomik hayata müdahalesinin sınırları sorunu ele alınması gereken başlıca sorundur. Bu

---

⁶¹ Kaboğlu, İbrahim Ö., *Özgürlükler Hukuku*, Ankara, İmge Kitabevi, 2002, s. 457-458.

⁶² Gönenç, Levent, “Özelleştirme ve Anayasalar Orta Avrupa Deneyimi”, *AÜHFD*, C.54, S.1, 2005, s.95.

sorun, literatürde ve uygulamada temel olarak iki model çerçevesinde cevaplandırılmaktadır. Birinci modelde devlet ekonomiden tamamen elini çekmeli ve devletin “yeniden-dağıtıcı” kapasitesi anayasal olarak sınırlanmalıdır. Bir başka deyişle, anayasa devletin ekonomik hayata müdahalesini engelleyecek hukuki bir set işlevi görmelidir. İkincisi ise, anayasa toplumun üretici gücünün gelişmesinde devletin vazgeçilmez yol gösterici rolünü tanıyacak biçimde tasarlanmalıdır.⁶³

Bununla birlikte, ilk bölümde ayrıntılı olarak incelenen nedenlerle piyasanın kendi düzenini kuracağı, bu düzen içerisinde devletin yer almaması düşüncesi geçerliliğini koruyamamış, özellikle 2008 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde konut sektöründe, konut kredisi sağlayan bankalar ve emlak piyasasının oluşmasına neden olduğu ekonomik krizin girişim özgürlüğü-müdahale konusunu, müdahalenin kamu yararı sağlanabilmesi açısından nasıl olması gerektiği noktasına taşıdığı görülmektedir.

Piyasanın serbestleşmesi ve ekonomik düzenin sağlanabilmesi amacıyla piyasanın yapısını bozan davranışlarla mücadele edilmesi, buna rağmen bu davranışların gerçekleştirilmesi halinde, oluşacak piyasa aksaklıklarının giderilmesi noktasında “ekonomik kamu düzeni” olarak adlandırılabilir kuralların varlığı sağlıklı bir ekonominin oluşturulabilmesi için önemli bir yer tutmaktadır.⁶⁴

Bu noktada ekonomik kolluk olarak değerlendirilebilecek devlet müdahalesi ekonomide düzeni sağlamaya yönelik düzenleme ve denetleme faaliyeti yürüten özel bir niteliğe sahiptir.⁶⁵

1982 Anayasası’nın “Temel Haklar ve Ödevler” başlıklı 2’nci kısmında “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” bölümünde yer alan 48’inci maddesinde;

---

⁶³ Schneiderman, David, “Constitutional Approaches to Privatization: An Inquiry into the Magnitude of Neo-liberal Constitutionalism”, “Law and Contemporary Problems”, 2000, s. 63-90. Akt. Gönenç, s.96.

⁶⁴ Özkan, s.92.

⁶⁵ Tan, Turgut, “Ekonomik Düzen ve Anayasa”, Ankara, TBB, Uluslararası Anayasa Hukuku Kurultayı, 2001, s.126. Akt. Özkan, s.83.

“herkesin, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahip olduğu, özel teşebbüs kurmanın serbest olduğu, devletin, özel teşebbüslerin milli ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alacağı” düzenlenmiştir.

Bununla birlikte; özel girişimlerin ulusal ekonominin gereklerine uygun faaliyet göstermesi için gereken önlemler, siyasi iktidarlarca belirlenen tercihlere bırakılmıştır. Bu tercihler Anayasada düzenlenen hükümlere aykırılık taşımamak kaydıyla istenilen şekilde belirlenebilmektedir.⁶⁶

“Anayasa’nın 48’inci maddesi gereğince devletin görevi özel teşebbüsün gelişmesini sağlayacak doğrultuda ekonomik ve sosyal politikalar uygulamak, özel teşebbüse güvenli çalışma ortamı sağlamaktır. Devlet, bu amacı gerçekleştirme yönünde milli ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun olarak anayasal sınırlar içinde kimi düzenlemeler getirebileceği gibi bunları değiştirmeye ve kaldırmaya da yetkilidir.”⁶⁷

Girişim özgürlüğü, 1999 yılında Anayasa’nın bazı maddelerinde yapılan değişikliklerle oldukça güçlendirilmiş durumdadır. Söz konusu Anayasa değişikliği ile ekonomik hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında kullanılan kamu yararı, ekonomik yarar kavramlarının alanı daralmıştır.

Anayasa’nın 48’inci maddesi ile “özel teşebbüsleri ulusal ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara göre koruma ve geliştirme görevi devlete verilmiştir. Devletin bu madde uyarınca yerine getirmesi gereken görevi, özel teşebbüsün gelişmesini sağlayacak doğrultuda ekonomik ve sosyal politikalar uygulamak, özel teşebbüse güvenli çalışma ortamı sağlamaktır. Devlet, bu amacı gerçekleştirme yönünde milli ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun olarak anayasal

---

⁶⁶ AYM, 25.10.1990, E:1989/23, K:1990/26, RG, 09.01.1991, S.20750.

⁶⁷ AYM, 20.11.2003, E:2002/32, K: 2003/100, RG, 11.08.2004, S.25550.

sınırlar içinde kimi düzenlemeler getirebileceği gibi bunları değiştirmeye ve kaldırmaya da yetkilidir”.⁶⁸

1982 Anayasası'nın 167'nci maddesinde, “devletin, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alacağı; piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önleyeceği, bunun yanında dış ticaretin ülke ekonomisinin yararına olmak üzere düzenlenmesi amacıyla ithalat, ihracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler dışında ek mali yükümlülükler koyabileceği” ifade edilmiştir.

Yine 1982 Anayasası'nın 166'ncı maddesinde, “ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayinin ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının verimli şekilde kullanılmasını planlamanın, devletin görevidir. Planda milli tasarrufu ve üretimi artırıcı, fiyatlarda istikrar ve dış ödemelerde dengeyi sağlayıcı, yatırım ve istihdamı geliştirici tedbirlerin öngörüleceği; yatırımlarda toplum yararları ve gereklerinin gözetileceği; kaynakların verimli şekilde kullanılması hedef alınacağı ve kalkınma girişimlerinin, bu plana göre gerçekleştirilir.” hükmü yer almaktadır.

Devletin özellikle ekonomik alana ilişkin düzenleme ve uygulamaları, toplumda serveti yeniden dağıtmaktadır. Bu kapsamda; devlete, Anayasanın 166 ve 167'nci maddeleri ile verilen görevler bir yandan planlamayı ve piyasa düzeninin sağlanmasını amaçlamakta bir yandan da asıl amacı kar maksimizasyonu olan ticari işletmeler ile birlikte tüm vatandaşları ilgilendiren düzenleme ve uygulamalara neden olmaktadır.

Bu noktada, devlet organları ve idare makamlarının düzenlemeleri ve uygulamaları ile ticari işletmeler arasında ayrıcalık tanımaya neden olabilecek işlemlerden kaçınması ekonomiye müdahale konusunun girişim özgürlüğü kapsamında doğru değerlendirilebilmesini sağlayacaktır. Şüphesiz bu yükümlülük

---

⁶⁸ AYM, 20.11.2003, E:2002/32, K: 2003/100, RG, 11.08.2004, S.25550.

1982 Anayasası'nın 10'uncu maddesinde düzenlenen anayasal eşitlik ilkesinin de bir gereğidir.

1.4. TÜRKİYE’DE EKONOMİK ALANDA İDARİ ÖRGÜTLENME

Ekonomik alanda Türkiye’deki idari örgütlenme incelendiğinde; ekonomi yönetiminde tek bir idari yapılanmadan ziyade ekonomik alanda faaliyet gösteren birden çok aktörün yer aldığı, bu aktörler arasında görev ve yetki alanı itibariyle eşgüdümü zorlaştıran bir yapılanmanın söz konusu olduğu görülmektedir.

1982 Anayasası’nın 123’üncü maddesine göre; “idarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanmaktadır.” Bununla birlikte; “idare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür”.

Bu bütünlüğün sağlanabilmesi için hiyerarşik denetime ve idari vesayet denetimine ihtiyaç duyulmaktadır. İdare teşkilatın kademeleşmesi, birbirine kademe kademe bağlanması hiyerarşiyle ifade edilirken, “devletin bütünlüğünü ve kamu hizmetlerinin tüm ülke düzeyinde uyumlu bir biçimde yürütülmesini sağlamak için, devlet tüzelkişiliğinin ve bu tüzelkişiliği temsil eden merkezi idarenin yerinden yönetim kuruluşları üzerinde sahip olduğu denetim yetkisi idari vesayet olarak adlandırılmaktadır.”⁶⁹

Anayasal dayanağını, Anayasa’nın 127’nci maddesinin beşinci fıkrasından alan idari vesayet yetkisi ile “merkezi idare, mahalli idareler üzerinde, mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanmasını” sağlayabilmektedir.

---

⁶⁹ Günday, s.81-84.

Bununla birlikte, Anayasanın 127'nci maddesinde düzenlenen mahalli idareler tanımlaması ile sadece yerel yönetimler değil hizmet yönünden yerinden yönetimler ile özerk kurum ve kuruluşlarında kapsam dahilinde değerlendirilmesi önem arz etmektedir.⁷⁰

Aşağıdaki bölümde Anayasası'nın 123'üncü maddesinde belirtilen merkezi-yerinden yönetime ilişkin bu ayırım esas alınarak Türkiye'deki ekonomik alanda idari örgütlenme incelenecektir.

1.4.1. Merkezi İdari Örgütlenme

Türkiye'de merkezi idari örgütlenme başkent (merkez) ve taşra teşkilatı olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. 1982 Anayasası'nın 126'ncı maddesinde merkezi idareden söz edilmekle birlikte; merkezi idarenin yapısı düzenlenmemekte, taşra örgütlenmesine ilişkin ise bazı ilkeler düzenlenmektedir.

Ekonomik alanda merkezi idari örgütlenmenin inceleneceği aşağıdaki bölümde merkezi idarenin başkent teşkilatında yer alan Bakanlar Kurulu, Başbakanlığın ekonomi alanında idari örgütleri, ekonomi alanında faaliyet gösteren Bakanlıklar, bu bakanlıklara bağlı ve ilgili ekonomik kuruluşlar ile merkezi yönetime ekonomi alanında danışmanlık yapan, görevlerini yerine getirmesinde yardımcı olan kurumlar incelenecektir.

Bununla birlikte; ekonomik alanda merkezi idari örgütlenme konusu incelenmeden önce bağlı ve ilgili kuruluş kavramlarının bu aşamada incelenmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

---

⁷⁰ Zabunoğlu, Yahya Kazım, *İdare Hukuku*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2012, s.144.

27 Eylül 1984 tarihli ve 3046 sayılı Kanun'un⁷¹ 5'inci maddesine göre; "Bakanlıklar, merkez teşkilatı ile ihtiyaca göre kurulan taşra ve yurt dışı teşkilatından ve bağlı ve ilgili kuruluşlardan meydana gelir".⁷²

Anılan Kanun'un 10'uncu maddesine göre; "bağlı kuruluşlar bakanlığın hizmet ve görev alanına giren ana hizmetleri yürütmek üzere, bakanlığa bağlı olarak özel kanunla kurulan, genel bütçe içinde ayrı bütçeli veya katma bütçeli veya özel bütçeli kuruluşlardır". Tüzelkişiliğe sahip olmayan bağlı kuruluşlar ile bakanlık arasındaki ilişki "hiyerarşi" ilişkisidir. Buna karşın, tüzelkişiliği haiz bağlı kuruluş ile bakanlık arasındaki ilişki bir "vesayet" ilişkisidir.

Yine 3046 sayılı Kanun'un 11'inci maddesine göre "ilgili kuruluşlar; özel kanun veya statü ile kurulan, iktisadi devlet teşekkülleri ve kamu iktisadi kuruluşları ile bunların müessese ortaklık ve iştirakleri veya özel hukuki, mali ve idari statüye tabi yönetim kuruluşlarıdır". İlgili kuruluşların görev, yetki ve sorumlulukları ile teşkilatlanmalarına ilişkin esaslar bu kuruluşların özel kanunlarına veya statülerine göre düzenlenmektedir.

Tüzelkişiliğe sahip olan, bağlı kuruluşlar dışında diğer hizmet yerinden yönetim kuruluşları, idarenin bütünlüğü ilkesinin bir gereği olarak bakanlıklarla ilişki içine sokulmuşlardır. Bu kuruluşlarla bakanlıklar arasındaki ilişki bir idari vesayet ilişkisidir.⁷³

1.4.1.1.Bakanlar Kurulu

1982 Anayasası'nın 112'nci maddesine göre ana görevi genel siyaseti

---

⁷¹ RG, 09.10.1984, S.18540.

⁷² Tanımı ve içeriği konusunda öğreti ve yargı kararlarında tartışmaları süren ilişkili kuruluş konusu, çalışma içerisinde ayrıca değerlendirilecektir.

⁷³ Günday, s.271.

yürütmek olan Bakanlar Kurulu'nun görev ve yetkileri esas itibarıyla idari nitelikte değil, siyasi niteliktedir. Bununla birlikte; ekonomi alanındaki Türk mevzuatı incelendiğinde Bakanlar Kurulu'na ekonomi alanında birçok yetki verildiği görülmektedir. Özellikle “27/10/1999 tarih ve 4458 sayılı Gümrük Kanunu”⁷⁴, “14/05/1964 tarih ve 474 sayılı Gümrük Giriş Tarife Cetveli Hakkında Kanun”⁷⁵, “02/02/1984 tarih ve 2976 sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun”⁷⁶, “08/06/1984 tarih ve 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”⁷⁷ ile Bakanlar Kurulu'na ekonomik alanda icrai bir çok yetkinin verildiği görülmektedir.

Söz konusu kanunlarda yer alan yetkiler incelendiğinde Bakanlar Kurulu'nun, ülke siyaseti yanında, ekonomik alan üzerinde de etkili olduğu, bu etkilerin Bakanlar Kurulu'nu, ekonomiye ilişkin Türk idari yapılanması içerisinde ekonomi ile doğrudan ilişkili olan birçok bakanlığa göre daha etkin bir konuma getirdiği görülmektedir.

1.4.1.2. Başbakanlık

1982 Anayasası'nın 112'nci maddesine göre “Başbakan, Bakanlar Kurulu'nun başkanı olarak, Bakanlıklar arasında işbirliğini sağlar ve hükümetin genel siyasetinin yürütülmesini gözetir”.

10/10/1984 tarihli ve 3056 sayılı Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun'un⁷⁸ 3'üncü maddesine göre “Başbakanlık teşkilatı; merkez teşkilatı ile bağlı ve ilgili

---

⁷⁴ RG, 04.11.1999, S.23866.

⁷⁵ RG, 25.5.1964, S.11711.

⁷⁶ RG, 15.2.1984, S.18313.

⁷⁷ RG, 18.6.1984, S.18435. (Mükerrer)

⁷⁸ RG, 19.10.1984, S.18550.

kuruluşlardan meydana gelir”.⁷⁹ Bununla birlikte, Başbakanlık teşkilatı incelenirken Başbakanlık’ın idari örgütlenmesinin tamamı değil sadece ekonomik alanda ki idari örgütlenmesi incelenecektir.

1.4.1.2.1. Başbakanlığa Bağlı Ekonomi ile İlgili Kuruluşlar

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Bakanlıklar içinde yapılandırılmayan kimi hizmet birimlerinin, Başbakanlığa bağlanması yoluna gidildiği, bu uygulama ile asıl olarak belli bir kamu hizmetinin ifası ile görevli olmayan Başbakanlığı bir anlamda hizmet bakanlığı haline getirildiği görülmektedir. Bu nedenle Başbakan, Başbakanlığa bağlı bu hizmet kuruluşları üzerinde, aynen icrai görevleri bulunan bir bakanlıkta olduğu gibi, hiyerarşik yetkilere sahip olmuş ve bu yetkilerini kullanmıştır.⁸⁰

Ekonomi alanındaki Türk idari örgütlenmesinde, 2011 yılında, köklü değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerden önemli bir kısmı da Başbakanlık teşkilatı içerisinde yer alan bazı müsteşarlıkların bakanlıklara dönüştürülmesi ile gerçekleştirilmiştir. Başbakanlığa bağlı olarak faaliyet gösteren Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı ve Gümrük Müsteşarlığı çıkarılan kanun hükmünde kararnameler ile Bakanlığa dönüştürülmüştür.

Bununla birlikte; ekonomi ile doğrudan ilgili bu müsteşarlıkların bakanlığa dönüştürülmesinin, ekonomi alanında Başbakanlık’ın etkisini azalttığı görüşünün doğru olmadığı değerlendirilmektedir. Müsteşarlıkların Bakanlıklara dönüştürülmesi ile birlikte bu alanda uzmanlaşma esaslı bir yapılanma öngörülmüş ve esasen “eşitler arası birinci” konumunda olan Başbakanın ekonomi alanında etkinliği niteliksel olarak artış göstermiştir.

---

⁷⁹ 3056 sayılı Kanunda Başbakanlığın bağlı ve ilgili kuruluşlarından bahsedilmekle birlikte ilgili bölümde ayrıntıları açıklandığı üzere, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ilişkili kuruluşlar arasında değerlendirilmiş ve çalışmaya bu başlık altında eklenmiştir.

⁸⁰ Zabunoğlu, s.160.

Bu yeniden yapılanma sonucunda, Başbakanlık'a bağlı olarak faaliyetini sürdüren ekonomi ile ilgili kuruluş sayısı 4'e düşmüştür. Bu kuruluşlar; Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Hazine Müsteşarlığı ve Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansıdır.

1.4.1.2.2. Başbakanlığın İlgili Ekonomik Kuruluşları

Başbakanlığın ilgili ekonomik kuruluşları; kamusal sermayeye sahip, yatırımların teşvik edilmesi amacıyla faaliyette bulunan "Türkiye Kalkınma Bankası" ile yine kamusal sermayeyle kurulan mevduat bankalarından oluşmaktadır.

Bankacılık kesiminde yapılan düzenlemeler ve birleşmeler yoluyla sayısı azalmasına rağmen⁸¹ halen faaliyetini sürdüren 3 kamusal sermayeli mevduat bankası bulunmaktadır. Özel hukuk hükümlerine tabi olan bu bankalar; "Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası Anonim Şirketi", "Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi", "Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı"dan oluşmaktadır.

Bu bankaların ilgili kuruluş olmasının nedeni Başbakanlıkla aralarındaki ilişkinin, idari vesayet ilişkisi olmasından kaynaklanmaktadır.⁸²

1.4.1.2.3. Başbakanlığın Ekonomi ile İlgili İlişkili Kuruluşu: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

"Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası", tez içinde 15'inci sayfa ve devamı

---

⁸¹ Oskay, Cansel - Kubar, Yeşim, "Türkiye'de Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi", **KMÜİİBFD**, Yıl:10 S.14, Haziran/2008, s.374.

⁸² Zabunoğlu, s.161.

sayfalarda ayrıntılı olarak incelendiğinden bu bölümde Banka ile ilgili ilave açıklama yapılmamıştır. Yine ilgili bölümde belirtildiği üzere “Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası”nın Başbakanlığın ekonomi alanındaki idari örgütlenmesi içerisinde ilişkili kuruluş olarak incelenmesi yerinde olacaktır.

1.4.1.3.Ekonomi ile İlgili Bakanlıklar

Bakanlıklar, devlet tarafından üstlenilen kamu hizmetlerinin konularına göre uzmanlaşmış ve örgütlenmiş en üst birimleridir.⁸³ Bakanlıkların, devlet tüzel kişiliğinden ayrı bir tüzel kişilikleri bulunmamakla birlikte; tüzelkişilerin sahip oldukları yetkilere sahiptirler.⁸⁴

Türk İdari örgütlenmesi içerisinde ekonomi ile ilgili bakanlıklar; başta Ekonomi Bakanlığı olmak üzere Maliye Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Çevre Şehircilik Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlıklarından oluşmaktadır.

Aynı zamanda, Ekonomi Bakanlığı'nın ekonomi ile ilişkili kuruluşu olan Türkiye İhracat ve Kredi Bankası A.Ş. ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığının ilgili kuruluşu olan İller Bankası A.Ş. ve yine Bilim, Sanayi Teknoloji Bakanlığı'nın bağlı kuruluşu olan Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı ile Türk Patent Enstitüsü ekonomi ile Türk idari örgütlenmesinde bakanlıklar başlığı altında incelenebilmektedir.

Bununla birlikte; ekonomi ile ilgili bakanlıklar, çalışma kapsamında tek tek anlatılmayacak tez konusu kapsamında özellikle Ekonomi Bakanlığı ile görev ve faaliyet alanı birbirine yakın olan Gümrük ve Ticaret Bakanlığı incelenecektir.

---

⁸³ Günday, s.391.

⁸⁴ Yıldırım, Turan, *Türkiye'nin İdari Teşkilatı*, İstanbul, Alkım Yayınevi, 1999, s.12.

2011 yılına kadar Başbakanlığa bağlı olarak faaliyet gösteren Gümrük Müsteşarlığı'nın tüm birimleri ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın ticarete ilişkin birimlerinin birleştirilmesi ile kurulan Bakanlığın görevleri "640 sayılı Gümrük ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin ikinci maddesinde düzenlenmektedir.

640 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 2'nci maddesine göre Bakanlığın görevleri; özetle yurtiçi mal ve hizmet ticaretine ilişkin politikaları belirlemek, gümrüklere ilişkin hizmetlerin sunulması ile sürdürülmesini sağlamak, gümrük tarifeleri ve gümrük vergilerine ilişkin iş ve işlemleri yapmak, Bakanlığın görev ve faaliyet alanında yer alan ürünlere ilişkin gözetim ve denetim faaliyeti gerçekleştirmektir.

Bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak incelenecek olan Ekonomi Bakanlığı ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın özellikle dış ticarete ilişkin görevleri benzerlik taşıdığından, esasen bu Bakanlığın dış ticaret ile ilgili birimlerinin Ekonomi Bakanlığı'na bağlanması, ekonomik idari örgütlenme ve politika belirleme noktasında faydalı olacaktır.

1.4.1.4. Ekonomi ile İlgili Danışma ve Koordinasyon Kurulları

Ekonomi ile ilgili Danışma ve Koordinasyon Kurulları, ekonomi alanında Türk idari örgütlenmesindeki dağınıklığın yol açabileceği sorunların çözümlenebilmesi, ekonomi alanından koordinasyonun sağlanabilmesi ve ekonomik politikaların etkin, süratli ve çözüm odaklı oluşturulabilmesi için kurulan kurullardır.

Ekonomi alanından danışma ve koordinasyon görevi yapan 5 kurul bulunmakta olup bu kurullar; "Para Kredi Koordinasyon Kurulu", "Yüksek Planlama Kurulu", "Ekonomik Sosyal Konsey", "Ekonomi Koordinasyon Kurulu" ve "Özelleştirme Yüksek Kurulu"dur.

Bu kurullardan özellikle “Yüksek Planlama Kurulu”nun incelenmesi faydalı olacaktır. Nitekim tez konumuzu oluşturan 2023 hedeflerinin hazırlanmasında Yüksek Planlama Kurulu önemli bir yer tutmuştur.

“641 sayılı Kalkınma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”nin⁸⁵ 22’nci maddesi gereğince “Yüksek Planlama Kurulu, Başbakanın başkanlığında, Kalkınma Bakanı ile Başbakanın belirleyeceği diğer bakanlardan oluşur.” ve görevi yine aynı madde de “iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı planlamada ve politika hedeflerin tayininde Bakanlar Kurulu’na yardımcı olmak ve hazırlanacak kalkınma planları ile yıllık programları, Bakanlar Kurulu’na sunulmadan önce, belirlenen amaçlara uygunluk ve yeterlik bakımından incelemek, ülkenin yurtiçi ve yurtdışı ekonomik hayatıyla ilgili konularda yüksek düzeyde kararlar almak” olarak düzenlenmiştir.

1.4.2. Ekonomi ile İlgili Yerinden Yönetim Kuruluşları

Türk idari örgütlenmesi içerisinde yerinden yönetim kuruluşları; yer yönünden yerinden yönetim kuruluşları ve hizmet yerinden yönetim kuruluşları olarak ikiye ayrılmakta olup aşağıda bu kuruluşlar incelenecektir.

1.4.2.1.Yer Yönünden Yerinden Yönetim Kuruluşları

Türkiye’de yerel idareler; il özel idareleri, belediyeler/büyükşehir belediyeleri ve köyler biçiminde örgütlenmiştir. Bu yerel idarelerin örgütlenmesi ile görev ve yetkileri özel yasalarda düzenlenmekte ve çeşitli görevleri üstlendikleri, özellikle

---

⁸⁵ RG, 08.06.2011, S.27958. (Mükerrer)

belediyelerin, iktisadi teşebbüsleri ile ekonomik alanda da önemli roller üstlendikleri görülmektedir.⁸⁶

03/04/1930 tarih ve 1580 sayılı mülga Belediye Kanunu'nun⁸⁷ 19'uncu maddesine göre belediyelere iktisadi teşebbüs kurma yetkisi verilmiş ve bu hükme dayanarak belediyeler iktisadi şirket ve işletmeler (İSKİ, İETT, ASKİ gibi) kurmuşlardır. Özellikle 27/06/1984 tarih ve 3030 sayılı Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun⁸⁸ ve uygulamaları ile bu tür kuruluşların sayıları artmıştır.⁸⁹ Bununla birlikte tez konusu kapsamında bu tür kuruluşlar ayrıntılarıyla işlenmemektedir.

1.4.2.2.Hizmet Yerinden Yönetim Kuruluşları

“Hizmet yerinden yönetim kuruluşları, teknik bilgi ve uzmanlık isteyen belli bir hizmetin devlet ve mahalli idare tüzel kişiliği dışında örgütlenmesi ve tüzelkişiliğe kavuşturulması sonucu ortaya çıkan kuruluşlardır.”⁹⁰

“Hizmet yerinden yönetim kuruluşları, “idari”, “iktisadi”, “sosyal”, “bilimsel, teknik ve kültürel”, “düzenleyici ve denetleyici” olmak üzere kendi içinde beş gruba ayrılmaktadır.”⁹¹ Bununla birlikte ekonomik alanda kamusal örgütlenmenin incelendiği bu bölümde sadece iktisadi kamu kurumları ve düzenleyici ve denetleyici kamu kurumları incelenecektir.

---

⁸⁶ Tan, s.159.

⁸⁷ RG, 14.04.1930, S.1471.

⁸⁸ RG, 09.07.1984, S.18453.

⁸⁹ Zabunoğlu, s.286.

⁹⁰ Günday, s.511.

⁹¹ Gözler, Kemal, *İdare Hukuku Dersleri*, Bursa, Ekin Yayınları, 2006, s.218.

1.4.2.2.1. İktisadi Kamu Kurumları

“İktisadi kamu kuruluşları, sanayi, ticaret, madencilik, tarım ve bankacılık gibi ekonomik faaliyetlerde bulunmak üzere, sermayesinin tamamı veya önemli bölümü kamu tarafından sağlanarak, kanun veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanarak kurulan ve işletilen teşebbüslerdir.”⁹²

Bu kuruluşlar esas itibariyle kamu iktisadi teşebbüsü olarak adlandırılmakta olup⁹³ tez konusu kapsamında ayrıntıları incelenmeyecek olan iktisadi kamu kurumlarına örnek olarak; “Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş.” (BOTAS), “Eti Maden İşletmeleri”, “Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu”, “Çay İşletmeleri” (ÇAYKUR), “Toprak Mahsulleri Ofisi”, “T.C. Devlet Demiryolları İşletmesi”, “Devlet Hava Meydanları İşletmesi”, “Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketi” gösterilebilmektedir.

1.4.2.2.2. Düzenleyici ve Denetleyici Kamu Kurumları

Piyasa ekonomisine geçiş ve kamusal tekellerin kaldırılarak bazı faaliyet alanlarının serbestleştirilmesi ile birlikte bağımsız idari otoriteler olarak da bilinen düzenleyici ve denetleyici kamu kurumları olarak adlandırılan yeni bir idari yapılanma ortaya çıkmıştır.⁹⁴

Düzenleyici ve denetleyici kamu kurumlarının, idare hukukundaki yeri noktasında tartışmalar olduğu gibi bunların kamu kurum ve kuruluşlarının bir türü olarak değerlendirilip değerlendirilmemesi yönünde görüşler de ileri sürülmektedir.

---

⁹² Zabunoğlu, s.279.

⁹³ Günday, s.540.

⁹⁴ Tan, s.188.

Bununla birlikte bu tür kuruluşların Türkiye idaresinin bir parçası olduğu şüpheden uzaktır.⁹⁵

1982 Anayasası'nda, düzenleyici ve denetleyici kurumlar için dayanak bulmak zordur. Çünkü Türkiye'nin merkezi yönetimi ya da yerel yönetimleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına göre örgütlenmiştir. Aynı zamanda, kamu kurumları açısından kamu tüzelkişiliğinin ancak kanunla veya kanunca verilen açık yetkiyle kurulabileceği de dikkate alındığında, Türkiye'de kurulacak yeni bir idari örgüt ya merkeze ya da yerel yönetimlere bağlanmalı ya da kendisi bir kamu kurumu olmalıdır.⁹⁶

Bununla birlikte; Anayasa Mahkemesi ve Danıştay kararları incelendiğinde düzenleyici ve denetleyici kuruluşların hizmet yerinden yönetim kuruluşları olan kamu kurumları ile aynı statüde değerlendirildiği görülmektedir. Benzer yaklaşım idare hukuku öğretisinde de gözlenmektedir.⁹⁷

Düzenleyici ve denetleyici kuruluşların ortaya çıkması ile Bakanlara veya doğrudan Bakanlar Kurulu'na ait bazı yetkiler bu kurumlara devredilmiş, aynı zamanda bu kuruluşlar, kuruluş kanunlarıyla bir bakanlık ile ilişkilendirilmişlerdir.

1982 Anayasası'nın 123'üncü maddesi gereğince bir bütün olan idare, önceki sayfalarda da açıklandığı üzere, hizmetlerin bu ilke doğrultusunda yürütülmesi, kamu görevinde birlik sağlama ve kamu yararı amaçlarıyla, Anayasanın 127'nci maddesi gereğince idari vesayet yetkisi kullanabilmektedir. Şüphesiz bu kurumlarda idari vesayete tabidir.

---

⁹⁵ Zabunoğlu, s.283.

⁹⁶ Giritli, İsmet - Bilgen, Pertev - Akgüner, Tayfun, *İdare Hukuku*, İstanbul, Der Yayınları, 2008, s. 468.

⁹⁷ Gözübüyük, A. Şeref - Tan, Turgut, *İdare Hukuku Genel Esaslar (Cilt-1)*, Ankara, Turhan Kitabevi, 2007, s.400.

Düzenleyici ve denetleyici kurullar, piyasanın düzenlenmesi, tam rekabetin sağlanabilmesi için 19'uncu yüzyıl sonunda ABD'de, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise Avrupa da kurulmuş olup⁹⁸ kamusal bazı alanların, gelişen teknoloji ile birlikte idari ve yargısal açıdan düzenlenememesi ve denetlenememesi bu idarelerin ortaya çıkmasında başlıca neden olmuştur.⁹⁹ Yine özelleştirilen sektörlerde özelleştirme sonrası düzenleme ve denetim ihtiyacının doğması bu tür kuruluşların gelişmesinin en önemli nedenidir.¹⁰⁰

“Belli bir hizmet alanı ile sınırlı olarak düzenleme ve organizasyon yapan, denetleme ve yaptırım uygulama yetkilerine sahip kılınan”¹⁰¹ düzenleyici ve denetleyici kurumlar; Sermaye Piyasası Kurulu bir yana bırakılırsa¹⁰² Türkiye’de 1990’lı yıllarda kurulmaya başlanmıştır.¹⁰³ Ekonomide verimliliği, yönetim anlayışını ve büyüme hızını düzelterek yapısal reformlar çerçevesinde düzenleyici ve denetleyici kurumlar öne çıkmış, belirlenen ekonomik sektörlerde faaliyete geçirilmiştir.¹⁰⁴

Düzenleyici ve denetleyici kurumlar “5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu”nun¹⁰⁵ 3 sıra nolu cetvelinde yer almakta olup bu anlamda kurulan ilk düzenleyici kurum “Sermaye Piyasası Kurulu”dur. Bu kurulu telekomünikasyon,

---

⁹⁸ Tural, Erhan, “Bağımsız İdari Otoriteler Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ve 6112 Sayılı Kanun”, **AD**, Yıl:2014, S.48, s.26.

⁹⁹ Günday, s.569.

¹⁰⁰ Kestane, Doğan, “Kamu Kesiminde İdari Kuruluşların Genel Görünümü ve İdari Yapıda Yeni Organizasyonlar Olarak Bağımsız İdari Otoriteler (Üst Kurullar)”, **MD**, Yıl 2002, S.139, s.11.

¹⁰¹ Günday, s.568-569.

¹⁰² Sermaye Piyasası Kurulu 1981 yılında kurulmuştur.

¹⁰³ Gözler, s.230.

¹⁰⁴ “Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların Oluşumu, Teşkilatı, Yetki ve Görevleri, Denetlenmeleri ve Kurul Üyeleri ile Çalışanlarının Statüsüne İlişkin Hususların İrdelenmesi Konulu Rapor”, DDK Yayını, Ankara 2010, s.381-382.

¹⁰⁵ RG, 24.12.2003, S.25326.

bankacılık, radyo-televizyon, elektrik, enerji, tütün ve alkol piyasalarının düzenlenmesi amacıyla kurulan kurullar izlemiştir.

Türkiye'deki örnekleri incelendiğinde, Radyo Televizyon Üst Kurulu dışında düzenleyici ve denetleyici kurumların tümünün ekonomik alana ilişkin ve piyasa ekonomisinin düzenlenmesine yönelik faaliyet gösterdiği görülmektedir.¹⁰⁶

---

¹⁰⁶ Gözübüyük-Tan, s.369.

BÖLÜM II

2023 HEDEFLERİ VE BU KAPSAMDA EKONOMİ BAKANLIĞI'NIN EKONOMİYE MÜDAHALESİ

2.1. TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN 2023 YILI HEDEFLERİ

Türkiye Cumhuriyeti için 2023 yılı özel bir anlama sahiptir. 2023 yılı Türkiye Cumhuriyeti'nin 100'üncü kuruluş yılı olup ekonomik ve sosyal açıdan gerçekleşenler ve gerçekleşmesi planlananlar noktasında özel bir inceleme dönemini ifade etmektedir.

Cumhuriyetin 100'üncü yılı için; dışa açık, rekabetçi ve dengeli bir dış ticaret yapısı ile Türkiye'nin, ekonomik ve sosyal açıdan dünyadaki yerini yükseltmesi ve küresel dünya ticaretindeki payını arttırmasını amaç edinen hedeflerden oluşan 2023 stratejisi, Yüksek Planlama Kurulu tarafından onaylanan ve 13 Haziran 2012 tarihli 28322 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı ile somutlaşmıştır.

641 sayılı KHK'nın¹⁰⁷ 29'uncu ve 30'uncu maddeleri ile 3067 sayılı "Kalkınma Planlamalarının Yürürlüğe Konması ve Bütünlüğünün Korunması Hakkında Kanun"¹⁰⁸ gereğince Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 01/07/2013 tarihli 127'nci birleşiminde onaylanan Onuncu Kalkınma Planı'nda da

¹⁰⁷ RG, 08.06.2011, S.27958. (Mükerrer)

¹⁰⁸ RG, 06.11.1984, S.18567.

“2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı”nda yer alan hedefler planlaştırılmıştır.

Bir önceki bölümde ayrıntılı olarak incelendiği üzere; gerek kalkınma planı gerekse 2023 hedeflerine ilişkin eylem planı, Anayasası’nın 166’ncı maddesiyle devlete verilen görevin bir yansımasıdır.

Makro ekonomik açıdan gerçekleştirilmesi hedeflenen amaçlar bu tür planlamalar ile kısa, orta ve uzun vadeli strateji belgelerine dönüşmekte ve devlet tarafından gerçekleştirilmesi yolunda eylemlerde bulunulacağı ve bu amaca uygun faaliyet gösterileceği bizzat beyan edilmektedir.

Esasen bu beyanın ekonomik ve sosyal açıdan önemi olduğu gibi aynı zamanda yönetim bilimi açısından da önemi bulunmaktadır. Nitekim bu tür bir planlama ile devlet “idarenin belirliliği” ilkesini ve bu ilkeyle doğrudan ilişkili olan “hukuk devleti” ilkesini de göz önüne aldığını da beyan etmektedir.

“2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı”, 2012-2023 yılları arasında kapsayan on iki seneyi dört senelik kısımlar halinde ve bu kısımlarda gerçekleştirilmesi amaçlanan hedefler doğrultusunda oluşturmuştur. On ikinci yılın sonuna gelindiğinde plandaki hedeflerin tamamının gerçekleştirilmesi amaçlandığı görülmektedir.

Benzer stratejik planlamalar sadece Türkiye’de değil, dünyanın farklı ülkelerinde de yapılmaktadır. Bu noktada benzer bir çalışmanın yapıldığı Avrupa Birliği’nin, “Avrupa 2020 Strateji Belgesi”nin incelenmesi de gerekecektir.

2010 yılı başında açıklanan ve Avrupa Birliği’nin 2020 yılı hedeflerini belirleyen Avrupa 2020 Stratejisi, küreselleşmeden, iklim değişikliğine, yaşlanan nüfustan, bütünleşmeye kadar birçok alan ile birlikte, üye ülke ekonomilerin yaşadığı yapısal problemleri de değerlendirmiştir. Bu değerlendirmeler sonucunda sosyal ve ekonomik hedefleri içeren bir yol haritası hazırlamıştır.

Avrupa Birliği'nin Avrupa 2020 Stratejisi'ne benzer şekilde, "2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı"nda da özellikle orta ve uzun vadeli hedeflere yer verilmiştir.

"2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı" ile kısaca Türkiye Cumhuriyeti'nin 100'üncü kuruluş yıldönümünde; ekonomik büyüklüğünün yaklaşık 35 trilyon Amerikan Dolarına çıkacağı öngörülen dünya mal ve hizmet ticaretinde Türkiye'nin günümüze göre payını yaklaşık iki katma çıkararak, aldığı payı % 1,5'e yükseltmesi ve 500 milyar Amerikan Dolarına çıkarması, yine plan kapsamındaki makroekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesiyle ekonomik açıdan en büyük on ekonomi içerisine girebilmesi hedeflenmektedir.

"2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı", 9 eylem alanı için belirlenen 19 stratejik hedeften ve bu hedeflere ulaşmak için benimsenen performans göstergeleri ile 72 adet eylemden oluşan kapsamlı bir yol haritası içermektedir. Bu çerçeve; Türkiye'nin, bilim ve teknoloji alanında gelişen, fiziki ve insani altyapısını güçlendiren, yüksek teknolojili ürünler üreterek bu ürünleri yurtdışı pazarlara ulaştırabilen, rekabete açık bir ülke olması hedeflenmektedir.

Yukarıda yer alan hedefler incelendiğinde, "2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı"nın, "Avrupa 2020 Stratejisi"nden daha dar bir alan üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Türkiye'nin oluşturduğu hedeflerin ağırlık noktasını ekonomi oluştururken, Avrupa Stratejisi, ekonomi ile birlikte; iklim değişikliğinden, nüfus politikasına, küreselleşmeden sosyal politikalara kadar birçok alana dair planı içermektedir.

Yine Avrupa 2020 Stratejisi, üye ülkelerin plan hazırlandığı sıradaki inisiyatifinin yansıması olarak şekillenmiştir. Fakat "2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı", 1982 Anayasası'nın 166'ncı maddesi ile devlete verilen görevin bir planlama faaliyetine dönüşmesi şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu noktada, planlanan hedeflere ulaşamaması durumunda; Avrupa Birliği'nin benzer bir planlama faaliyetini oluşturabilmesi, bu planlama görevinin bizzat Anayasa ile verildiği Türkiye Cumhuriyeti'ne göre daha zor olacaktır.

2.1.1. 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı'nda Yer Alan Eylem ve Hedefler

2.1.1.1. Pazar Payı Konusundaki Hedefler

“2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı”nda pazar payına ilişkin beş hedefe yer verildiği görülmektedir. Bu hedefler aşağıda kısaca açıklanacaktır.

- “Mevcut Pazar Paylarının Artırılması”: Dünya ticaretinde, en fazla ithalat gerçekleştiren 40 ülkeye, Türkiye'nin ihracatını iki katına çıkarması, bununla birlikte bu ihracatın sektörel bazda ve yedi sektör için yirmi beş milyar Amerikan Dolarına taşınması hedeflenmektedir.

- “Yüksek Büyüme Potansiyeli Olan Hedef Pazarlarda Pazar Payının Artırılması”: 2010 yılında Türkiye'nin 10-25 milyar Amerikan Doları ihracat yaptığı ülke sayısı 1 iken, ihracat yapılan pazarların ve ülkelerin artırılması ile 2023 yılında bu sayının 7'ye çıkarılması hedeflenmektedir.

- “İhracatçı Sayısının ve İhracat Kapasitesinin Artırılması”: İhracatçı sayısının 2023 yılına kadar iki kat artarak yüz bin gerçek veya tüzel kişiye ulaşması hedeflenmektedir. Bu sebeple “2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı kapsamında, başta KOBİ'ler olmak üzere ihracat gerçekleştiren firmaların, teknik alt yapılarını güçlendirerek yurtdışı pazarlara rekabetçi özelliklerini arttırarak girmesini sağlamaları amaçlanmaktadır.

- “Türk Markalarının Bilinirliğinin Artırılması”: küresel ölçekli Türk markaları oluşturarak, marka bilinirliği ile ülke bilinirliğinin artırılması hedeflenmektedir. Ülkeler ile markalar arasında güçlü bağlar oluşturma da bu hedefler arasında önemli yer tutmaktadır. Burada bir örnek vermek gerekirse Sony marka bir ürün ile aynı zamanda Japon teknolojisi de tanıtılabilmekte, bu tanıtım ile birlikte Japon ürünlerinin kaliteli olacağı düşüncesinin de aktarımı sağlanabilmektedir. Böylece bu

ülke menşeiyle piyasaya giren ürünlerle ilgili bir algı yaratılabilmektedir. Bu algıya benzer bir algının marka ülke bağlantısı kurularak Türkiye içinde oluşturulabilmesi hedeflenmektedir.

- “İhracatçıların Küresel Alanda Rekabetçiliklerinin Artırılması”: Türkiye’nin dünya ticaretinde ürün bazlı olarak ihracatı gerçekleştirilen ürünlere ilişkin pazar payını arttırarak bu alandaki ürünlerini sayısal olarak yükseltmesi hedeflenmektedir.

2.1.1.2. Çevre Standartları Konusundaki Hedefler

Ekonomik büyümenin çevresel yükümlülüklerle uygun olarak gerçekleştirilmesi, bu amaçla Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi’ne imza atan Türk firma sayısının arttırılması ve dünya ticaretinde uluslararası kuruluşlarca belirlenen çevre standartlarına uygun olarak üretim yapan firma sayısının arttırılması hedeflenmektedir.

2.1.1.3. Yatırım-Altyapı Konusundaki Hedefler

“2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı”nda yatırımlar ve altyapı konusuna ilişkin 5 hedef bulunmakla bu hedeflerin odak noktasını, ulusal ve uluslararası sermayenin yatırıma dönüştürülebilmesine yönelik teknik, fiziki ve hukuki altyapının güçlendirilmesi olduğunun belirtilmesi gerekmektedir.

Örneğin “Uluslararası Rekabetçiliğin Artırılmasına Yönelik Lojistik Altyapının Güçlendirilmesi” başlığı altında demiryolu bağlantısı olan liman sayısının 8’den 11’e çıkarılması ve liman kapasitelerinin yaklaşık yüzde yirmi oranında arttırılması böylece Dünya Bankası Lojistik Performans Sıralaması’nda 39’uncu sırada yer alan Türkiye’nin 2023 yılında 15’inci sıraya yükselmesi hedefleri yer almaktadır.

2.1.1.4. Teknoloji Konusundaki Hedefler

Eylem planında teknolojiye ilişkin hedefler incelendiğinde, esasen Pazar payının artırılmasına yönelik gerçekleştirilen faaliyetlere benzer hedeflerin yer aldığı görülmektedir. Pazar payının artırılmasına yönelik olarak ihraç edilen mal ve hizmetin kalitesinin yükseltilmesi önem taşımakta bu amaçla gerçekleştirilen Ar-Ge'ye yönelik faaliyetlerin ve bu alandaki işbirliği projelerinin artırılması hedeflenmektedir.

Yine bu alanda özellikle yüksek teknolojili ürünlerin üretilmesi ve pazarlanması için devlet destekli proje, faaliyet ve desteklemelerin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

2.1.1.5. İşbirliklerine İlişkin Hedefler

Bu hedef kapsamında, öncelikle ikili ve çoklu uluslararası ticari işbirliklerinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir. 2010 yılı itibariyle Türkiye'nin taraf olduğu 16 serbest ticaret anlaşması bulunmakta olup bu sayının 2023 yılında 45'e çıkarılması, yine aynı amaçla faaliyet gösteren sektörel ticari heyet sayısının ikiye katlanması hedeflenmektedir. Yine katılımın desteklendiği fuar sayısının 2510'dan 4000'e çıkarılması da bu hedefler arasında yer almaktadır.

Yine, bu başlık altında, uluslararası ilişkilerin güçlendirilmesi ile birlikte kamu, özel sektör, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarının ilişkilerinin de geliştirilmesi ve gerçekleştirilen ortak proje sayısının artırılması hedeflenmektedir.

2.1.1.6. Finansman Konusundaki Hedefler

Yukarıda yer alan hedeflerden bağımsız olarak uygulanan destek

programlarının arttırılması, sağlanan desteklerin veriminin arttırılmasına yönelik hedeflere yer verilmektedir.

2.1.1.7. İnsan Kaynağı Konusundaki Hedefler

“2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı”nda, insan kaynağı konusundaki hedefler iki başlık altında yer almaktadır. Bu hedefler;

-“Yüksek Verimli ve Nitelikli İnsan Sermayesinin Arttırılması”: bu alandaki destek sayısının yaklaşık 9 kat arttırılması ve 107’den 1060’a çıkarılması hedeflenmektedir. Yine nitelikli eleman istihdamının arttırılması hedefler arasındadır.

-“İhracat Yapısının İş Sağlığı ve Güvenliğinin Sağlanması Yoluyla Güçlendirilmesi”: Bu kapsamda, iş sağlığı ve güvenliği konusunda belgelendirme çalışmaları ile gerçekleşen iş kazası ve ölümlerin azaltılmasına ilişkin hedefler yer almaktadır.

2.1.1.8. Mevzuata Yönelik Hedefler

İhracat ile ilgili hukuki düzenlemelerin piyasa ihtiyaçları göz önüne alınarak etkin hale getirilmesi hedeflenmektedir. Yine bu kapsamda, Ekonomi Bakanlığı tarafından elektronik ortamda sağlanan hizmet sayısının 4 kat arttırılması da hedefler arasında yer almaktadır.

2.1.1.9. İzleme ve Değerlendirme Konusundaki Hedefler

İhracat stratejisinin etkin yönetiminin sağlanması için “2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı Koordinasyon Kurulu”nun oluşturulması ve bu kurulun Eylem Planı’nın yürütülmesi konusunda yetkilendirilmesine ilişkin faaliyette bulunması amaçlanmaktadır.

Hedeflere ilişkin bilgi paylaşımı ve politika önerilerinin paylaşıldığı Koordinasyon Kurulu eylem planının Resmi Gazete’de yayımlanmasından kısa bir süre sonra oluşturulmuş ve 3 Ağustos 2016 tarihi itibarıyla 4 kez toplantı gerçekleştirmiştir.

2.1.2. “2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı”na Dair Değerlendirme

Yukarıda “2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı”nda yer alan hedefler kısaca anlatılmakla birlikte söz konusu hedeflerin gerçekleştirilebilir olup olmadığı ayrıca incelenmesi ve değerlendirilmesi gereken bir konudur.

Bununla birlikte; tez konusu kapsamında esasen bu hedeflerin gerçekleştirilebilir olup olmadığı konusu değil bu hedeflere ulaşılabilmesi konusunda Ekonomi Bakanlığı’nın ekonomik hayat içerisinde sürdürdüğü faaliyetler incelenecektir.

Bununla birlikte; çok kısa bir değerlendirme yapılması gerekir ise; planda yer alan ve stratejinin ilk aşamasını oluşturan 2012-2015 dönemine ilişkin hedefler konusunda planın bazı bölümlerinde hedeflenen aşamaya gelinemediği görülmektedir. Örneğin Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre Türkiye’nin 2011 yılında yaklaşık 135 milyar Amerikan Doları olan ihracatı, 2014 yılında 157 milyar Amerikan Dolarına çıkmıştır.¹⁰⁹ İhracatta gerçekleştirilen bu artışa karşın 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı’nda 2014 yılı için 185 milyar Amerikan Doları olarak hedeflenen ihracat rakamına ulaşamadığı görülmektedir. Yine Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, büyüme, istihdam ve GSYH gibi hedeflerde de kısa vadeli hedefler konusunda planlanan noktaya gelinemediği görülmektedir.

---

¹⁰⁹ (Çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (21 Eylül 2015)

Yine “Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı”nda yer alan bazı hedeflere ise stratejinin ilk aşamasını oluşturan 2012-2015 dönemine ilişkin kısa vadeli hedefler göz önüne alındığında ulaşılabileceği değerlendirilmektedir. Örneğin Türkiye’de sürdürülen Ar-Ge faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilen Ar-Ge harcaması 2014 yılında 2013’e nazaran %18,8 artarak 17 milyar 598 milyon TL olarak hesaplanmıştır.¹¹⁰

---

¹¹⁰ (Çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18661> (17 Kasım 2015)

2.2. EKONOMİ BAKANLIĞI

2.2.1. Ekonomi Bakanlığı, Görev ve Yetki Alanı

2.2.1.1. Tarihçe

Osmanlı Devleti zamanında, dış ticaret politikası kapitülasyonlar nedeniyle uygulanamamış, iktisat politikası ise temel araçlardan yoksun şekilde kullanılmaya çalışılmıştır. Bu noktada ekonomi yönetiminde kullanılabilen tek araç bütçe uygulamaları olmuştur.¹¹¹

Büyük Millet Meclisi tarafından 02/05/1920 tarihli “İcra Vekillerinin seçilmesine dair Türkiye Büyük Millet Meclisi ve İcra Vekillerinin Sureti İntihabına Dair 3 Numaralı Kanun” kabul edilerek ilk İcra Vekilleri Heyeti seçilmiştir. Bu heyeti oluşturan vekaletlerden biri olan İktisat Vekaleti; sanayi, ticaret, ziraat, orman, veteriner ve madenler ile ilgili işleri yürütmek üzere oluşturulmuştur.¹¹²

1929 Dünya Bunalımı ile birlikte devletin ekonomideki rolünde değişiklik kendisini İktisat Vekaleti'nin yapısında da bir takım değişiklikler ile göstermiştir. Örneğin; tarım ve sanayi işleri Vekalet bünyesinden ayrı olarak örgütlenmiştir.¹¹³

---

¹¹¹ Kuruç, Bilsay, *Belgelerle Türkiye İktisat Politikası (1929-1932)*, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1988, s.44.

¹¹² Doğru, Cem, “Milli Mücadele Döneminde Ekonomiye Verilen Önem: İktisat Vekâletinin Kurulması (1920–1922)”, *DEÜSBED*, Yıl: 2007, C. 9, S.3, s. 272

¹¹³ Doğru, s. 270

27/05/1934 tarihli ve “2450 sayılı İktisat Vekaleti Teşkilat ve Vazifeleri Hakkındaki Kanun”un¹¹⁴ 2’nci maddesi ile Deniz Ticareti Müsteşarlığı, İç Ticaret, Sanayi ve Maadin ve Limanlar ve Deniz Nakliyatı İşleri Umum Müdürlükleri ve Dış Ticaret Reisliği ve Ölçüler Müdürlüğü ile İhracatı Teşkilâtlandırma Müdürlüğü ve Tarifeler Tetkik, Sanayi ve Maadin Tetkik Müdürlükleri Bakanlık bünyesinde kurulmuştur.

27/05/1939 tarihinde 3416 sayılı Kanunla, Ticaret Bakanlığı adıyla tekrar oluşturulan Bakanlığın içerisinde Dış Ticaret Dairesi Reisliği kurulmuş olup Reisliğin görevleri; dış ticaret ilişkilerinin düzenlenmesi ve ticaret anlaşmalarının imzalanmasına dair esasları tespit ve bu anlaşmaların uygulanması ile dış ticari ilişkilerin geliştirilmesi için gerekli tedbirlerin alınması ve uygulanması ile Türk ürünlerinin tanıtımına yönelik olarak düzenlen sergi ve fuarları ile ilgili gerekli iş ve işlemler ile yurtdışındaki Türk ticari odalarına dair faaliyetlerle ilgilenmek olarak düzenlenmiştir.¹¹⁵

1971 yılında Ticaret Bakanlığı bünyesinden ayrılarak bağımsız bir bakanlık haline getirilen Reislük, bir yıl bile geçmeden Dış Ticaret Genel Sekreterliği ismi ile yine Ticaret Bakanlığı’na bağlanmıştır.¹¹⁶

1980 sonrasında dünyada yaşanan ekonomik değişime paralel olarak, Türkiye’de de dış ekonomik ilişkiler ile ilgili idari yapılanmada değişiklikler görülmüştür. 13 Aralık 1983 tarihli ve 188 sayılı “Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”¹¹⁷ ile Başbakanlığa bağlanmıştır.

---

¹¹⁴ RG, 29.05.1934, S.3866.

¹¹⁵ Ekonomi Bakanlığı 2015 yılı Performans Programı, s.1

¹¹⁶ A.e., s.1

¹¹⁷ RG, 14.12.1983, S.18251. (Mükerrer)

Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, 09 Aralık 1994 tarihli ve 4059 sayılı “Hazine Müsteşarlığı İle Dış Ticaret Müsteşarlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun”¹¹⁸ ile Başbakanlığın bağlı kuruluşları olarak iki ayrı müsteşarlığa dönüştürülmüştür.

8 Haziran 2011 tarihli 637 sayılı “Ekonomi Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”¹¹⁹ ile Bakanlığa dönüştürülmüştür.

2.2.1.2. Ekonomi Bakanlığının Görev ve Yetki Alanı

2011 yılından itibaren faaliyetini bakanlık olarak sürdüren Ekonomi Bakanlığı’na, 637 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin 2’nci maddesi ile aşağıdaki görevler verilmiştir:

- “a) Dış ticaret hizmetlerine ilişkin ana hedef ve politikaların belirlenmesine yardımcı olmak ve belirlenen dış ticaret politikasını geliştirmek ve yürütmek.
- b) Ekonomik faaliyetlerin dış ticarete dönük yapılandırılması için gerekli tedbirleri almak, uygulamak ve bu tedbirlerin ilgili kamu ve özel kurum ve kuruluşlarca uygulanmasının ve koordinasyonunun sağlanması konusunda çalışmalar yürütmek.
- c) Dış ticaretin ülke ekonomisi yararına yapılması amacıyla ürün ve yurtdışı müteahhitlik dâhil uluslararası hizmet ticaretine ilişkin gerekli her türlü tedbiri almak.

---

¹¹⁸ RG, 20.12.1994, S.22147.

¹¹⁹ RG, 08.06.2011, S.27958. (Mükerrer)

ç) Kamu kurum ve kuruluşlarına çeşitli mevzuatla verilmiş yetki ve görevlerin kullanımında dış ticarete dair politikaların uygulanmasına ilişkin esasları düzenlemek ve koordine etmek.

d) Dünya ticaretinden alınan payın artırılmasını ve sürdürülebilir ihracat artışını sağlamak üzere ihracatın pazar ve ürün çeşitliliğini genişletmeye yönelik gerekli tedbirleri almak ve buna yönelik destek yöntemlerini geliştirmek ve uygulamak.

e) İthalatın ülke ekonomisinin yararına gerçekleştirilmesi ve yerli sanayinin korunması ile ilgili gerekli tedbirleri almak ve ticaret politikası savunma araçlarını uygulamak.

f) Diğer kurum ve kuruluşların dış ticaret politikasını etkileyen faaliyet, temas ve düzenlemelerinin, genel dış ticaret politikasına uygunluğunu sağlamak, ilgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliği halinde söz konusu faaliyet, temas ve düzenlemelerin koordinasyonunu ve yürütülmesini temin etmek.

g) Türkiye Cumhuriyetinin yabancı devletler ve uluslararası kuruluşlarla olan ikili, bölgesel ve çok taraflı ticarî ve ekonomik ilişkilerini düzenlemek, yürütmek ve bu konularda ilgili mevzuatı çerçevesinde anlaşmalar yapmak, uluslararası kuruluşların Bakanlığın yetki ve görev alanına giren konulardaki çalışmalarını takip etmek ve bu konularda görüş oluşturmak.

ğ) Ülke kalkınmasında yabancı sermayeden beklenen katkıları sağlamak ve yönlendirmek amacıyla gerekli tedbirleri almak.

h) Yatırım teşviklerinin ülke ekonomisi yararına etkin bir şekilde düzenlenmesini temin amacıyla ihtiyaç duyulan mevzuatı hazırlamak, uygulamak, uygulamayı takip etmek, değerlendirmek ve gerekli tedbirleri almak.

ı) Dış ticarete konu ürünlerin güvenli, mevzuata ve standartlara uygun olmasını sağlamak, bu amaçla ithalatta ve ihracatta denetim yapmak ve yaptırmak, ticarete

teknik engellerin önlenmesine ilişkin çalışmalar yürütmek, ürün güvenliği, teknik düzenlemeler ve denetimlere dair mevzuat, politika ve uygulamaları koordine etmek.

i) Dış ticarete dair konularda Avrupa Birliği ile ilişkileri ve uyum çalışmalarını yürütmek.

j) Türkiye İhracatçılar Meclisi ve İhracatçı Birliklerine ilişkin çalışmaları yürütmek.

k) Mevzuatla Bakanlığa verilen diğer görev ve hizmetleri yapmak.”

2.2.2. Ekonomi Bakanlığı'nın Teşkilat Yapısı

637 sayılı KHK'nın 3'üncü maddesine göre; Ekonomi Bakanlığı, merkez, taşra ve yurtdışı teşkilatı şeklinde örgütlenmiştir

2.2.2.1. Merkez Teşkilatı

Ekonomi Bakanlığı'nın merkez teşkilatı; ana hizmet birimleri, danışma ve denetim birimleri, yardımcı birimler ve Özel Kalem Müdürlüğü'nden oluşmaktadır.

Ekonomi Bakanlığı'nın ana hizmet birimlerini:

- İhracat Genel Müdürlüğü
- İthalat Genel Müdürlüğü
- Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü
- Serbest Bölgeler ve Yurtdışı Yatırım Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- Ürün Güvenliği ve Denetimi Genel Müdürlüğü
- Ekonomik Araştırmalar ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü

637 sayılı KHK'nın 3'üncü maddesi ile Bakanlığa verilen görevler, ilgili Genel Müdürlükler tarafından gerçekleştirilmekte olup tez konusu kapsamında hangi genel Müdürlüğe hangi görev veya görevlerin verildiği ayrıca incelenmeyecektir.

2.2.2.1.2.Ekonomi Bakanlığı'nın Danışma ve Denetim Birimleri

Denetim Hizmetleri Başkanlığı, İç Denetim Birimi Başkanlığı, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Hukuk Müşavirliği, Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği, Ekonomi Bakanlığı'nın danışma ve denetim birimlerini oluşturmaktadır.

2.2.2.1.3.Ekonomi Bakanlığı Yardımcı Birimleri

Ekonomi Bakanlığı'nın yardımcı birimlerini; Personel Dairesi Başkanlığı, Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı oluşturmaktadır.

2.2.2.2. Ekonomi Bakanlığı'nın Taşra Teşkilatı

Ekonomi Bakanlığı'nın taşra teşkilatını, Bölge Müdürlükleri ve Bölge Müdürlüklerine bağlı Ürün Denetmenleri Grup Başkanlıkları, Laboratuvarları ile Serbest Bölge Müdürlükleri oluşturmaktadır. Ekonomi Bakanlığı'nın toplam 8 Bölge

Müdürlüğü; Bölge Müdürlüklerine bağlı 36 Ürün Denetmenleri Grup Başkanlığı ile Laboratuvar Müdürlüğü bulunmaktadır.¹²⁰

2.2.2.3. Ekonomi Bakanlığı'nın Yurtdışı Teşkilatı

Ekonomi Bakanlığı'nın yurt dışı teşkilatında, Dünya Ticaret Örgütü, Avrupa Birliği ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü nezdinde birer daimi temsilciliği, 108 ticaret müşavirliği, 49 ticaret ataşeliği, 5 ticaret ofisinden oluşan 165 yurtdışı temsilciliği bulunmaktadır.¹²¹

2015 yılı itibariyle, Ekonomi Bakanlığı, 267'si yurt dışı teşkilatında olmak üzere toplam 2530 personel ile faaliyetini sürdürmektedir.¹²²

2.2.3. Ekonomi Bakanlığı'nın İlgili Kuruluşu: Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim Şirketi (Eximbank)

25 Mayıs 2016 tarihli ve 29722 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Başbakanlığa Bağlı Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim Şirketinin Ekonomi Bakanlığına Bağlanmasına Dair Tezkeresi" ile Başbakanlığın ilgili kuruluşu olan "Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim Şirketi" Ekonomi Bakanlığı'nın ilgili kuruluşu haline getirilmiştir.

23/02/2013 tarihli Resmi Gazete'de 2013/4286 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki olarak yayımlanan "Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim Şirketinin Kuruluş

---

¹²⁰ Ekonomi Bakanlığı 2015 yılı Performans Programı, s. 9.

¹²¹ Ekonomi Bakanlığı Faaliyet Raporu 2015, s. 24.

¹²² TBMM Kanunlar Kararlar Başkanlığı 7/63290 sayılı yazılı soru önergesine ilişkin Ekonomi Bakanlığı cevabı, (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-63290c.pdf>, (17 Mayıs 2016)

ve Görevlerine İlişkin Esaslar”ın 6’ncı maddesine göre, Banka; özetle, mal ve hizmet ihracının niteliksel ve niceliksel olarak arttırılabilmesi için yeni pazarlara ulaştırılabilmesi için faaliyet göstermektedir.

Bankanın görevleri ve faaliyet alanı incelendiğinde Ekonomi Bakanlığı ile çok yakın bir ilişkisi olduğu görülmektedir. Buna karşın 2011 yılında Dış Ticaret Müsteşarlığı’nın Başbakanlıktan ayrılarak Ekonomi Bakanlığı’na dönüştürülmesinden hemen sonra Ekonomi Bakanlığı ile ilgilendirilmemesinin doğru bir karar olmadığı değerlendirilmemektedir.

Bakanlık ile Bankanın yürüttüğü faaliyetlerin eşgüdüm halinde yürütülmesi ekonomi alanındaki dağınık idari örgütlenme göz önüne alındığında büyük bir öneme sahiptir. Bu açıdan bakıldığında Bankanın Ekonomi Bakanlığının ilgili kuruluşu haline getirilmesinin gerçekleştirilen hizmetlerin koordinasyonu ve sunumunda olumlu etkilerini ön plana çıkaracağı düşünülmektedir.

2.3. 2023 HEDEFLERİ KAPSAMINDA EKONOMİ BAKANLIĞI'NIN EKONOMİK ALANA MÜDAHALE YÖNTEMLERİ

Birinci bölümde ayrıntılı olarak açıklandığı üzere, ekonomi politikalarının temel amaçlarını gerçekleştirebilmek için devlet, parasal ve mali araçlar ile birlikte bu araçlara nazaran dış ekonomik politikalar üzerinde daha kolay etki gösteren diğer araçlarla dış ticareti sınırlandırabilmekte ya da yeniden düzenleyebilmektedir.¹²³

Ekonomi Bakanlığı, görev ve faaliyet alanı ile ilgili dış ticareti düzenleyici politikalar uygulamakta ve bu kapsamda regülasyonları ve maliye politikalarını kullanarak piyasaya müdahil olmaktadır.

Bu noktada, konunun ayrıntılarına girmeden önce, bir hususun açıklanmasında fayda görülmektedir. “2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı”nda yer alan hedefler incelendiğinde, bir önceki bölümde ayrıntılı olarak incelenen Ekonomi Bakanlığı'nın görev ve faaliyet alanı içerisinde yer almayan konulara ilişkin hedeflerin de yer aldığı görülmektedir.

Bununla birlikte; “2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı”nda yer alan fakat Ekonomi Bakanlığı'nın görev ve faaliyet alanına girmeyen konulara ilişkin bir inceleme yapılamayacaktır. Tez konusu kapsamında sadece Ekonomi Bakanlığı tarafından 2023 yılı hedeflerinin gerçekleştirilmesi için sürdürülen faaliyetlere dair inceleme yapılacaktır.

---

¹²³ Kalaycı, İrfan, “2008 Küresel Finans Krizi Sonrasında Dış Ticarete Korumacılık: Paradigma Kayması (mı?)”, **MD**, S.161, Temmuz -Aralık 2011, s. 82-83.

2.3.1. Regülasyonlar Yoluyla

2.3.1.1. Teknik Düzenlemeler ve Standartlar Yoluyla

“1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı”nın, daha bilinen adıyla Gümrük Birliği Anlaşması’nın, 8’inci maddesi gereğince, Türkiye teknik mevzuat konusundaki mevzuatını 5 yıl içerisinde Avrupa Birliği teknik mevzuatına uyumlu hale getireceğini taahhüt etmiş ve bu kapsamda “4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun”¹²⁴ ile bu yükümlülüğünü yerine getirmiştir.

Bu kapsamda, 4703 sayılı Kanunun 3’üncü maddesinde teknik düzenleme ve standart kavramları tanımlanmıştır. Anılan maddeye göre, “teknik düzenleme; bir ürünün, ilgili idari hükümler de dahil olmak üzere, özellikleri, işleme ve üretim yöntemleri, bunlarla ilgili terminoloji, sembol, ambalajlama, işaretleme, etiketleme ve uygunluk değerlendirmesi işlemleri hususlarından biri veya birkaçını belirten ve uyulması zorunlu olan her türlü düzenlemeyi” ifade etmektedir.

Standart ise “üzerinde mutabakat sağlanmış olan, kabul edilmiş bir kuruluş tarafından onaylanan, mevcut şartlar altında en uygun seviyede bir düzen kurulmasını amaçlayan, ortak ve tekrar eden kullanımlar için ürünün özellikleri, işleme ve üretim yöntemleri, bunlarla ilgili terminoloji, sembol, ambalajlama, işaretleme, etiketleme ve uygunluk değerlendirmesi işlemleri hususlarından biri veya birkaçını belirten ve uyulması ihtiyari olan düzenlemeyi” ifade etmektedir.

Bir ülkenin; ürünler için bazı teknik düzenlemeler ve standartlar getirmesi, esasen milli güvenlik, çevrenin korunması, zararlı olabilecek ürünlerin piyasadan uzak tutulması ve kamu sağlığı gibi amaçlar için uygulanmaktadır. Aynı zamanda; bu uygulamalar, ürünlerin üretim aşamasında maliyet artışına neden olduğu için bir

---

¹²⁴ RG, 11.07.2001, S.24459

anlamda, vergiler yerine korumacılık temelinde uygulanan politikalar olarak da karşımıza çıkabilmektedir.¹²⁵

Türkiye'nin de taraf olduğu “Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması”nın¹²⁶ eki olan “Ticarette Teknik Engeller Anlaşması”nın 2’nci maddesine göre anlaşmaya taraf ülkeler tarafından uygulanan teknik düzenleme ve standardizasyon temelli önlemlerin alınması engellenmemekle birlikte, bu önlemlerin ülkeler arasında ayırım gözetilmeksizin uygulanması ve uluslararası ticareti engellememesi koşul olarak belirlenmektedir.

Ticarette Teknik Engeller Anlaşmasında yer alan koşullara uyumlu olarak; 4703 sayılı Kanun ile Türk mevzuatı DTÖ mevzuatına uyumlu hale getirilmiştir. Bu kapsamda anılan kanunla ilgili düzenlemelerin yetkili kuruluşlarca gerçekleştirileceği belirtilmiş, “Teknik Düzenlemeler Rejimi Kararı”¹²⁷ ile “dış ticarete konu ürünlerin tabi olacağı teknik düzenlemeleri, yapılacak denetimleri, denetim yapacak kuruluşları, yetkili kuruluşların bu çerçevedeki yetki ve sorumluluklarını, ithalatçıların ve ihracatçıların sorumluluklarını, alınacak önlemleri, uygulanacak müeyyideleri ve ilgili bildirimler” düzenlenmiştir.

Söz konusu Karar’ın 4’üncü maddesinde; “ürünlere ilişkin teknik mevzuatı dış ticarete uyarlamaya, diğer yetkili kuruluşlarla işbirliği halinde dış ticarete uygulamaya ve uygulamaya ilişkin usul ve esasları belirlemeye, dış ticarete konu ürünlerin teknik düzenlemesine, iç piyasaya yönelik teknik düzenlemesi bulunmayan ürünlerin dış ticarete denetime esas olacak özelliklerini tespit etmeye veya ettirmeye ve bu özelliklere göre denetim yapmaya veya yaptırmaya, Türk standartlarından veya uluslararası standartlardan ihtiyaç duyulanları ihracatta veya ithalatta uygulamaya

---

¹²⁵ Gökmen, Aytaç, Tarife ve Tarife Dışı Engeller: Uluslararası Ticaret Uygulamaları, Ayırt Edici Özellikler ve Türkiye, Ekonomi Bilimleri Dergisi (Online), 2013, C.5, No:1, s. 22. (Online dergi <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ebd/article/viewFile/5000145305/5000132644>)

¹²⁶ “Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması”, “4067 sayılı Dünya Ticaret örgütü Kuruluş Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun” ile onaylanmış, 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı “Milletlerarası Andlaşmaların Yapılması, Yürürlüğü ve Yayımlanması ile Bazı Andlaşmaların Yapılması İçin Bakanlar Kuruluna Yetki Verilmesi Kanun”un 3’üncü maddesi gereğince, 03/02/1995 sayılı Kararla mevzuatımıza girmiştir.

¹²⁷ RG, 22.02.2013, S.28567.

koymaya veya uygulamadan kaldırmaya ve bu standartlara göre denetim yapmaya veya yaptırmaya, standart dışı, atık, artık ve çevre yönünden risk taşıyan maddelerin ithaline ve ihracına ilişkin düzenlemeleri yapmaya, Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması ekinde yer alan Ticarete Teknik Engeller Anlaşması yükümlülükleri ve Avrupa Birliği ile karşılıklı yükümlülükler kapsamında, teknik düzenlemeler ile denetime ilişkin mevzuat ve mevzuat değişikliklerinin Dünya Ticaret Örgütü Sekreteriyasına ve Avrupa Komisyonuna bildirimini yapmaya” Ekonomi Bakanlığı’nın yetkili olduğu düzenlenmiştir.

Yine, Teknik Düzenlemeler Rejimi Kararı’nın 12’nci maddesi gereğince teknik düzenlemeler ve standartlara ilişkin mevzuatlara dair işlemlerin DTÖ ve AB’ye bildirimini Ekonomi Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir.

Anılan maddenin 3’üncü fıkrasının atıfta bulunduğu 11’nci maddenin 2’nci fıkrasına göre; “genel ahlak, kamu düzeni veya kamu güvenliği; insan, hayvan veya bitki sağlığının ve yaşamının korunması; sanatsal, tarihi veya arkeolojik değer taşıyan ulusal varlıkların veya sınai ya da ticari mülkiyetin korunması gerekçesiyle veya ulusal yargı organları veya Avrupa Birliği Adalet Divanı tarafından kamu yararı vasfı kabul görmüş, tüketicinin, çevrenin ve yol güvenliğinin korunması gibi diğer gerekçelerle malların ithaline, piyasaya arzına, hizmete sunulmasına, ihracına veya transitine yasaklama veya kısıtlama getirilebilir.” hükmü beraberinde gerçekleştirilen bu işlemlerin Avrupa Komisyonuna bildirilmesi yükümlülüğünü de getirmektedir.

Teknik Düzenlemeler Rejimi Kararı gereğince Ekonomi Bakanlığı tarafından sadece ilgili mevzuatın hazırlanması aşamasında değil bu hükümlerin uygulanması hususunda da çeşitli görev ve yetkiler verilmiştir.

“Teknik Düzenlemeler Rejimi Kararı”nın 13’üncü maddesine göre; “Dış ticarete konu bir ürünün bu Karara ve bu Karara dayalı teknik düzenlemelere uygun olmadığının tespiti halinde, masrafları ithalatçıdan veya ihracatçıdan karşılanmak üzere, riskle orantılı olarak aşağıdaki önlemlerden biri veya birkaçı alınır:

- a) Ürünün ithalatına veya ihracatına izin verilmemesi.

b) Bu Karara ve bu Karara dayalı teknik düzenlemelere uygunsuzluğun ithalatçı veya ihracatçı tarafından giderilmesinin mümkün olduğu hallerde bunu sağlamak için ithalatçının veya ihracatçının uyarılması.

c) Bu Karara ve bu Karara dayalı teknik düzenlemelere uygunsuzluğun giderilmediği veya bunun imkansız olduğu durumlarda, ürünün kısmen veya tamamen imhası veya işlevsiz hale getirilmesinin sağlanması.”

Söz konusu önlemlerin alınması ile ulusal pazarın belirlenen “teknik düzenlemeler ve standartlar” ile korunması amaçlanmakla birlikte aynı zamanda ihracat gerçekleştirilen pazarlara ilişkin olarak önleyici bir denetimin ürünün ihraç pazarlarına ulaşmadan gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

Türkiye menşeli ürünlerin, ihracatın gerçekleştirileceği ülkelere ulaşmadan daha Türk gümrük sahası içerisinde iken yapılan bu denetim ile “2023 hedefleri” arasında yer alan Türk malı imajının yükseltilmesi ve standartlara uygun, kaliteli ürünlerin ön plana çıkarılması stratejisi bulunmaktadır.

2.3.1.2. Piyasa Gözetimi ve Denetimi, Ürün Güvenliği Uygulamaları

“4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun”un¹²⁸ 3’üncü maddesinin s bendine göre; “piyasa gözetimi ve denetimi; yetkili kuruluşlar tarafından, ürünün piyasaya arzı veya dağıtımı aşamasında veya ürün piyasada iken ilgili teknik düzenlemeye uygun olarak üretilip üretilmediğinin, güvenli olup olmadığının denetlenmesi veya denetlettirilmesidir.”

Piyasa gözetimi ve denetim sistemi, ekonomiye müdahale yönünden incelendiğinde; öncelikle ürün ile ilgili olarak, belirlenen güvenlik koşullarının ve hukuki düzenlemelere uygunluğunun sağlanabilmesi amaçlanmaktadır. Bununla

---

¹²⁸ RG, 11.07.2001, S.24459.

birlikte, sistemden beklenen bir diğerk fayda ise koşulları sağlayabilme noktasında çaba gösteren üreticiler ile çaba göstermeyen üreticiler arasında haksız rekabetin oluşmaması ve kayıtlı üretimin teşvik edilmesidir.¹²⁹

Türkiye'deki uygulama incelendiğinde, piyasa gözetimi ve denetiminde merkezi bir yapılanmanın olmadığı ve bu faaliyetin ürün odaklı olarak farklı kamu kurum ve kuruluşlar arasında paylaştırıldığı görölmektedir. Bu nedenle yukarıda yer verilen temel mevzuata ilave birçok düzenlemenin dağınık halde yer aldığı görölmektedir.

Konu ile ilgili bir örnek vermek gerekirse; makinelere ilişkin ürün güvenliği ve denetimini “Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı” yaparken, bu makinelerin tıp ile ilgili olması halinde “Sağlık Bakanlığı”, telekomünikasyona ilişkin olması halinde “Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu” gerçekleştirmektedir.

Bununla birlikte; 2014 yılında, piyasa gözetim ve denetimi kuruluşları tarafından yapılan denetimlerin payları incelendiğinde bu denetimlerin çok büyük bir kısmının 3 Bakanlık tarafından yapıldığı görölmektedir. Birinci sırada, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı %78,52'lik paya sahipken, ikinci sırada %7,92'luk payla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, üçüncü sırada ise %7,6'luk payla Sağlık Bakanlığı yer almaktadır.

Bu kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyon görevini “Ürünlerin Piyasa Gözetimi ve Denetimine Dair Yönetmelik”in 8'inci maddesinin 2'nci fıkrası gereğince Ekonomi Bakanlığı sağlamaktadır.

Ekonomi Bakanlığı söz konusu koordinasyon görevini temel olarak “Piyasa Gözetimi ve Denetimi Koordinasyon Kurulu” ve “Piyasa Gözetimi, Denetimi ve Ürün Güvenliği Değerlendirme Kurulu” aracılığıyla gerçekleştirmektedir.

---

¹²⁹ (Çevrimiçi) <https://www.ekonomi.gov.tr/portal/url/bNe> (22 Ocak 2016)

Yukarıda yer alan iki kurula ek olarak; konu ile ilgili veri paylaşımı, bilgilendirme ve kayda ilişkin faaliyetlerin koordinasyonun sağlanması için “Piyasa Gözetimi ve Denetimi Sonuç ve Önlemlerinin Kaydı ve Bildirimi Yönetmeliği” yayımlanmıştır.

Anılan Yönetmeliğin 7’nci maddesine göre; güvensizliği tespit edilen ürünlere ilişkin bilgiler ve alınacak önlemler Ekonomi Bakanlığı’na oluşturulan “Ulusal Piyasa Gözetimi ve Denetimi Bilgi Sistemi”ne kaydedilmektedir.

İlgili mevzuat kapsamında yürütülen ithalatta ürün güvenliği denetim prosedürleri, yetkili kamu kurumları tarafından iç piyasada yürürlüğe konulmuş olan teknik mevzuata göre belirlenmekte ve her yıl ilgili kamu kurumları ve özel sektör kuruluşlarında görüşleri alınmak suretiyle Tebliğler halinde yayımlanmaktadır.¹³⁰

Bu kapsamda Ekonomi Bakanlığı tarafından 2015 yılında 30 adet tebliğ çıkarılmış olup bu tebliğler ile ilgili ürünlere uygulanacak ürün güvenliği prosedürü belirlenmiştir.¹³¹

Örneğin Ekonomi Bakanlığı tarafından çıkarılan “Pil ve Akümülatörlerin İthalat Denetimi Tebliği”¹³² ile tebliğ ekinde yer alan ürünlerin¹³³, mevzuata uygunluğunun denetimine dair usul ve esasları düzenlenmiş ve serbest dolaşıma giriş rejimine tabi tutulacak ürünler kapsam içerisine alınmıştır. Anılan tebliğin 4’üncü maddesine göre; söz konusu ürünlere dair denetimler “Dış Ticarete Risk Esaslı

---

¹³⁰ TBMM Kanunlar Kararlar Başkanlığı 7/39577 sayılı yazılı soru önergesine ilişkin Ekonomi Bakanlığı cevabı, (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-39577c.pdf> (21 Mayıs 2015)

¹³¹ (Çevrimiçi) <http://www.resmigazete.gov.tr/default.aspx#> (18 Ocak 2016)

¹³² Ürün Güvenliği ve Denetimi: 2016/15

¹³³ Silindirik piller, civa oksitli ve gümüş oksitli piller, düğme piller, çinko-hava reaksiyonlu piller, sızdırmaz piller, lityum iyonlu piller, voltaj aralığı 5.5 volt ile 6,5 volt arası piller, akümülatörler.

Kontrol Sistemi” üzerinden ve risk analizine göre yapılacağı, yine Tebliğin 5’inci maddesine göre bu ürünlerin Çevre Uyum İzni alınması zorunlu hale getirilmiştir.¹³⁴

Ürün güvenliği uygulamalarına ilişkin olarak incelenmesinde fayda görülen bir diğer konuda bu kapsamda uygulanan önlemlerdir. “Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun”un 11’inci maddesine göre; ürünlerin güvensiz olduğuna dair belirtilerin olması durumunda ürünle ilgili olarak arzın önlem amaçlı durdurulması, gerekli kontrollerin yapılmasıyla güvensizliğin tespitiyle birlikte arzın engellenmesi, toplatma veya bertarafına yönelik önlemler¹³⁵ alınabilmektedir. Aynı zamanda, uygulanan önlemlerin, kamuoyuna ilan suretiyle duyurulması sağlanmaktadır.

Yine anılan kanunun 12’nci maddesine göre; söz konusu ürünler, teknik düzenlemelerde yer alan şartları taşııyorsa üretici tarafından sunulan güvensiz ürünlerin arz edilmesi durumunda üretici ve dağıtıcının, ürün ile ilgili risklere dair gerekli bilgilendirmeyi ve riskle ilgili gerekli işlemlerin yapılmaması halinde her bir ihlal için Kanunda ayrı olarak düzenlenen¹³⁶ idari para cezaları uygulanmaktadır.

Bununla birlikte; yetkili kuruluşlarca uygulanan söz konusu cezalar caydırıcı değildir. Nitekim, uygulamadaki dağınıklık nedeniyle piyasa gözetim ve denetimi etkili olarak yapılamamakta, tespit edilen ihlal karşısında uygulanan yaptırımlar, ihlalin tekrarlanması veya yeni ihlallerin önünü kesmesi bakımından yeterli olamamakta, alınan tedbirlerin kamuoyuna duyurulması noktasında sorunlar yaşanmaktadır. Bu nedenle, piyasa gözetimi ve denetimi ile ürün güvenliği uygulamalarının tek elden yürütülmesi gerek piyasanın işleyişi gerekse piyasaya

---

¹³⁴ Yine 2015/1 sayılı İthalat Tebliği’nin 6’ncı kısmında, azo boyar madde kullanılan ürünlere ilişkin ürün denetimi sistemi Ekonomi Bakanlığı tarafından oluşturulmuş olup azo boyar madde kullanılan ürünlerin denetimine ilişkin mevzuat Riske Dayalı Denetim Sistemi denetimden geçirilmektedir.

¹³⁵ Ekonomi Bakanlığı 2014 yılı Piyasa Gözetleme ve Denetleme Raporuna göre Türkiye’de 2014 yılında toplam 158,120 ürün partisi denetlenmiş, denetlenen ürünler içerisinde 33.884 ürün uygunsuz ve güvensiz olarak tespit edilmiştir.

¹³⁶ Söz konusu cezalar Kanunun 12’nci maddesinde 1.000 ila 62.500 TL arasında düzenlenmektedir.

duyulan güvenin artırılması ve nihai kullanıcıların güvenli, kaliteli ve sağlıklı ürüne ulaşması için büyük öneme sahip olacaktır.

2.3.2. Maliye Politikaları Yoluyla

Çalışmanın birinci bölümünde ayrıntılarıyla açıklandığı üzere, devlet tarafından vergiler, harcamalar ve borçlanmalar suretiyle gerçekleştirilen müdahalelerdir. Bu kapsamda Ekonomi Bakanlığı tarafından kullanılan maliye politikası araçları aşağıda incelenmektedir.

2.3.2.1. İthalat Politikaları Kullanılarak

Türkiye’de 1980 sonrası dönemde, ekonomik açıdan dışa açık bir büyüme modeli benimsenmiş, artan ithalatın iç piyasaya etkileri ve gerçekleştirilen ihracattaki ithal ürünlere bağımlılık, uygulanan ithalat politikalarını daha da önemli hale getirmiştir.

Bununla birlikte, Türkiye ekonomik açıdan öncelikle DTÖ Anlaşması ve Gümrük Birliği Anlaşması olmak üzere, ikili ve çok taraflı birçok anlaşmanın tarafı olduğundan uygulanan ithalat politikaları göz önüne alındığında, bu anlaşmaların uygulanan politikalarda Türkiye’nin tek belirleyici olmasını engellediği görülmektedir.

Özellikle Türkiye’nin Gümrük Birliği sistemine dahil olduğu 1 Ocak 1996 tarihinden sonra gerek Gümrük Birliği Anlaşması’nın 4’üncü maddesinde yer alan ithalatta ilişkin her ne isimle adlandırılırsa adlandırılınsın gümrük vergilerinin kaldırılması, bu anlamda yeni bir vergisel yükün belirlenememesi, gerekse üçüncü ülkelere karşı ortak gümrük politikası uygulanacak olmasına ilişkin anlaşmanın 13’üncü maddesi, Türkiye’nin dış ticaret politikasında değişiklikleri gündeme getirmiştir.

Bununla birlikte; dışa bağımlı bir ekonomik yapının bulunduğu Türkiye’de gerek, 1982 Anayasası’nın, 167’nci maddesi gerekse Cumhuriyetin niteliklerinin belirtildiği 2’nci maddesinde düzenlenen sosyal devlet ilkesi gereğince ithalat politikaları kullanılarak ekonomiye müdahale edilmektedir. Bu noktada Gümrük Birliği Anlaşması’nın yürürlük tarihi olan 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe giren İthalat Rejimi Kararı¹³⁷ büyük bir öneme sahiptir.

İthalat Rejimi Kararı’nın 1’inci maddesinde; düzenleme ile kararın amacı olarak ithalatın ülke ekonomisi yararına ve uluslararası ticaretin gereklerine uygun olarak düzenlenmesinin amaçlandığı belirtilmekte 2’nci maddesindeyse bu amaca uygun olarak alınacak kararlar ve yapılacak işlemlere yönelik münhasıran Ekonomi Bakanlığı’nın yetkili olduğu düzenlenmektedir.

Uluslararası sözleşmelerin ithalat politikalarını düzenleyen hükümleri de dikkate alındığında Ekonomi Bakanlığı tarafından ithalat politikaları kullanılarak piyasadaki ithal ürünlere ilişkin, gümrük tarifelerine ilişkin uygulamalar, askıya alma sistemi ve tarife kontenjanları olmak üzere üç tür müdahalede bulunduğu görülmektedir.

2.3.2.1.1.Gümrük Tarifeleri

Uluslararası ticaretin serbestleşmesi ile serbest piyasa ekonomisinin ve rekabetin ulusal ekonomiler adına faydalı olacağı görüşü, beraberinde ithalatın yurt içi piyasa üzerinde olumsuz etki oluşturması durumunda bu etkinin nasıl giderebileceği sorunu gündeme getirmiştir. Bu noktada ise devletler dış ticarete ilişkin politikalarında ithalatın olumsuz etkilerini giderebilmek için tarife kavramı üzerine yoğunlaşmıştır.¹³⁸

---

¹³⁷ RG, 31.12.1995, S.22510. (Mükerrer)

¹³⁸ Gedik, Melek Akdoğan, “Vergi Politikalarının Dış Ticaret Üzerindeki Etkileri: Türkiye İçin Hesaplanabilir Genel Denge Modeli Uygulaması”, **MD**, S.159, Temmuz-Aralık 2010, s. 397.

Gümrük tarifeleri en genel tanımıyla, dış ticarete konu ürünlere uygulanan vergileri belirleyen listelerdir. Bu listeler bir yasayla düzenleniyorsa buna otonom tarife; uluslararası anlaşmalar ve karşılıklı görüşmeler sonucunda belirleniyorsa sözleşmeli tarifeden söz edilir.¹³⁹

Sonrasında Dünya Ticaret Anlaşması'na dönüşen Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nın şeffaflık kuralı gereğince ulusal ticarete korunma önlemlerin sadece tarifeler yoluyla sağlanması gerektiği düzenlenmektedir.

Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'na uygun olarak, Türkiye'de de gümrük tarifeleri ve bu tarifeler kullanılarak müdahaleler gerçekleştirilmekte olup bu müdahalelerin Türk mevzuatındaki temelini "474 sayılı Gümrük Giriş Tarife Cetveli Hakkında Kanun"¹⁴⁰ oluşturmaktadır.

474 sayılı Kanunun 2'nci maddesine göre uluslararası yükümlülükler saklı kalmak kaydıyla tarifelerde değişiklik yapma ve bu değişikliklerin uygulanması konusunda esas ve usul belirlemeye, yine anılan Kanunun 1'inci maddesi gereğince "tarife cetvelinde yer alan eşyaların pozisyonlarını, alt tarife pozisyonlarını ve bunlara ait sayısal kodları, bölüm, fasıl ve alt tarife pozisyon notlarını ve Armonize Sistemin yorumuna ait genel kuralları genişletmeye, açmaya, değiştirmeye ve bunlara ilişkin usul ve esasları belirlemeye Bakanlar Kurulu yetkilidir."

4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun¹⁴¹ 15'inci maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenen gümrük tarifelerinin kapsamı, anılan maddenin 7'nci fıkrası gereğince

---

¹³⁹ Demir, Musa, *Dış Ticaret Politikasının Bir Aracı Olarak İhracat Teşvikleri ve İhracata Yönelik Devlet Yardımlarının Analizi*, Dış Ticaret Vakfı Yayınları, Ankara, 2003, s. 12.

¹⁴⁰ RG, 25.05.1964, S.11711.

¹⁴¹ RG, 04.11.1999, S.23866.

izahnamesi ve eşya fihristi ile birlikte Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nca hazırlanarak uygulamalarda kullanılır.¹⁴²

Bununla birlikte; "ithalatın ülke ekonomisinin yararına gerçekleştirilmesi ve yerli sanayinin korunması ile ilgili gerekli tedbirleri almak ve ticaret politikası savunma araçlarını uygulamak ve ekonomik faaliyetlerin dış ticarete dönük yapılandırılması için gerekli tedbirleri almak, uygulamak ve bu tedbirlerin ilgili kamu ve özel kurum ve kuruluşlarca uygulanmasının ve koordinasyonunun sağlanması konusunda çalışmalar yürütmek", 637 sayılı "Ekonomi Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin 2'nci maddesinin c ve e bendi gereğince Ekonomi Bakanlığı'na verilmiştir.

Yine İthalat Rejimi Kararı'nın 1'inci ve 2'nci maddeleri uyarınca yukarıdaki düzenlemeye paralel şekilde ithalatla ilgili ekonomik politikaların belirlenmesi noktasında Ekonomi Bakanlığı'nın yetkili olduğu düzenlenmektedir.

Ekonomi Bakanlığı tarafından bu yetki, "İthalat Rejimi Ek Kararları" yoluyla kullanılmaktadır. Böylece ithale konu ürünlere uygulanacak mali yükümlülük miktarı tespit edilmekte, ürünün iç piyasada satış bedeli bu yükümlülükler dikkate alınarak oluşturulabilmektedir.

Bununla birlikte, Danıştay 10. Dairesi'nin 06/07/2009 tarihli ve E:2009/245, K:2009/7405 sayılı Kararında da belirtildiği üzere Ekonomi Bakanlığı'na ithalat rejimi ek kararlarına ilişkin tanınan takdir yetkisi sınırsız ve mutlak değildir. Bu noktada en önemli sınırlayıcı uluslararası anlaşmalardır.

---

¹⁴² Söz konusu listelerde her bir ürün için gümrük tarife istatistik pozisyonu belirlenmektedir. 12 haneli olarak belirlenen bu kodda yer alan ilk 6 rakam ürünün niteliğine ilişkin bilgileri, sonrasındaki 2 rakam bu ürün için Avrupa Birliği tarafından kullanılan özel kodu ve son 4 rakam Türkiye tarafından kullanılan 4 haneli özel kod numarasını içermektedir. Örneğin 9608.10.10.10.00 kodunda yer alan 9608.10 kodu tükenmez kalem, sonrasında yer alan 10 Avrupa Birliği tarafından tükenmez kalem için kullanılan özel kodu, en son 4 rakamı ise (10.00) Türkiye tarafından tükenmez kalem için kullanılan özel kodu ifade etmektedir. Türkiye kullandığı 10.00 kodu ile tükenmez kalem başlığını genişletmiş ve plastik tükenmez kalemleri belirten yeni bir 12 haneli kod belirlemiştir. Yine benzer şekilde 9608.10.10.9000 kodu ile plastik maddeler dışında üretimi yapılan tükenmez kalemlere ayrı bir kod numarası açılmıştır.

2.3.2.1.2. Askıya Alma Sistemi

20/12/1995 tarihli ve 95/7606 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan İthalat Rejimi Kararı'na ve 31/12/1995 tarihli ve 22510 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan İthalat Yönetmeliği'ne dayanılarak hazırlanan 2015/1 sayılı İthalat Tebliği'nin 3'üncü maddesine göre; "askıya alma sistemi, belirlenen ürünlere¹⁴³, sınırlı veya sınırsız miktarlarda, geçici bir dönem için geçerli olmak üzere tanınan gümrük vergisi muafiyetine ilişkin düzenlemeler bütünü" ifade eder.

2015/1 sayılı Tebliğ'in 64'üncü maddesine göre; sistemle üreticilerin rekabetçi güçlerinin üretim kalitelerinin artırılması, buna karşın üretim maliyetlerinin düşürülmesi amaçlanmaktadır. "askıya alma sisteminin amacı, Türkiye'deki sanayicilerin rekabet kapasitelerinin artırılması, modernize olmalarının sağlanması, yeni iş alanlarının oluşturulmasının desteklemesi, üretim sürecinde ihtiyaç duyulan hammadde, yarı mamul veya özel imalat niteliği taşıyan ürünlere düşük gümrük vergisi ile erişim sağlanmasıdır.

Askıya alma sistemi, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı, eki sanayi ürünlerine uygulanmaktadır. Bu kapsamda belirlenecek sanayi ürünleri Avrupa Birliği nezdinde Avrupa Komisyonu Ekonomik Tarife Sorunları Grubunda müzakere edilmektedir.

Askıya alma sistemi çerçevesinde sağlanan desteklerden faydalanmak isteyen üreticilerin 2015/1 sayılı Tebliğ'in 65'inci maddesi gereğince Ekonomi Bakanlığı İthalat Genel Müdürlüğü'ne başvuru yapması gerekmektedir. İlgili başvuruların anılan tebliğin 66'ncı ve 67'nci maddelerinde yer alan şartları taşımaları halinde Ekonomi Bakanlığı tarafından müzakere edilmek üzere Avrupa Komisyonu'na

---

¹⁴³ 2015/1 sayılı Tebliğin 66'ncı maddesine göre bu ürünlerin nihai ürün olmayıp üretim aşamasında kullanılan ürünlerden olması gerekmektedir.

sunulmaktadır. Yine Tebliğ'in 68'inci maddesine göre müzakere edilen ürünlerden, sisteme dahil edilenler Ekonomi Bakanlığı tarafından yayımlanmaktadır.¹⁴⁴

Askıya alma sistemi, uygulanan diğer ithalat politikası araçlarına göre uygulanma şekli bakımından farklı özellikler taşımaktadır. Askıya alma sistemi içerisinde yer alan ürünlerin dolayısıyla uygulanacak süreçlerin belirlenmesi noktasında Ortaklık Konseyi Kararı uygulanmakta ve anlaşma gereğince ortak bir süreç işletilmektedir.

Bununla birlikte, askıya alma sisteminin avantajlarından Türkiye'de yer alan üreticilerin yeteri kadar faydalanamadığı görülmektedir. Bu faydalanamamanın ise iki temel nedeni olabilir. Bunların birincisi, sistem hakkında yeterli bilgiye sahip olunmaması ikincisi ise sistemin aşamalı yapısının üreticilerin talepler konusunda kendini geri planda bırakmak istemesidir.

2.3.2.1.3. Tarife Kontenjanı Uygulamaları

14/04/2010 tarihli ve 2010/339 sayılı "İthalatta Kota ve Tarife Kontenjanı İdaresi Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı"nın 2'nci maddesinin d bendine göre; "tarife kontenjanı, belirli bir dönem itibarıyla gümrük vergisinde ve/veya diğer mali yüklerde indirim yapılan ya da muafiyet sağlanan ithalatın miktar veya değerini ifade" etmektedir.

Yine anılan kararın 3'üncü maddesi gereğince tarife kontenjanlarına ilişkin şartları ve esasları oluşturmaya, bu konuda düzenleyici işlemler yapmaya ve uygulama ile ilgili koordinasyon sağlamaya Ekonomi Bakanlığı yetkili kılınmıştır.

---

¹⁴⁴ Askıya alma sisteminin piyasa mekanizması içerisindeki etkisi ile ilgili bir örnek vermek gerekirse, askıya alma sistemi ile Avrupa Birliği'nde yer alan üreticiler her yıl 1 milyar Avro daha az gümrük vergisi ödemektedir. Türkiye'de ise bu rakam 50 milyon Avro düzeyindedir. Bu sistem ile birlikte, ödenen gümrük vergisinin düşmesi ile birlikte maliyetler azalmakta böylece firmaların rekabet gücü artmaktadır.
(Çevrimiçi) <http://www.dunya.com/ekonomi/vergi/turkiyenin-rekabetciligini-artiracak-karar-227913h.htm> (17 Nisan 2015)

Tarife kontenjanı uygulaması ile ulusal piyasa dengesinin sağlanması, böylece tüketicinin ve aynı zamanda ithal girdi kullanarak üretim yapan üreticinin girdi maliyetlerinin düşürülmesi amaçlanmaktadır. Tarife kontenjanı dağıtım yöntemleri Kararın 4'üncü maddesinde yer alan kriterler değerlendirilerek Ekonomi Bakanlığı'nca çıkarılan tebliğlerle belirlenmektedir.

Ekonomi Bakanlığı tarafından uygulanan tarife kontenjanı sistemi iki şekilde kendini göstermektedir. Otonom/tek taraflı tarife kontenjanı uygulamasına göre, iç piyasadaki dengelerin korunabilmesini ve iç piyasa fiyatlarının makul seviyede oluşmasını sağlamak amacıyla bazı tarım ürünlerinde, belirli bir dönem için indirimli veya gümrük vergisiz ithalat için tarife kontenjanı açılması uygulaması yapılmaktadır. İkili anlaşmalar çerçevesinde açılan tarife kontenjanları ise, serbest ticaret anlaşmaları veya tercihli ticaret anlaşmalarından kaynaklanan yükümlülükler kapsamında tarım ürünlerinin ithalatında ikili anlaşmalar çerçevesinde sadece anlaşma imzalanan ülkeye yönelik tarife kontenjanı açılması uygulamasıdır.¹⁴⁵

2.3.2.2. Serbest Bölge Uygulamaları Yoluyla

Serbest bölgeler, ülkelerin, dış ticareti kolaylaştırmak, döviz gelirlerini artırmak, teknoloji transferini sağlamak, sanayisini geliştirerek istihdamını ve ticaret hacmini arttırmak amacıyla milli sınırlar içerisinde olmakla birlikte gümrük sınırlarına dahil edilmeyen ve ihracata ilişkin faaliyetlerin teşvik edildiği özel bölgeleri ifade etmektedir.¹⁴⁶

Türkiye'de serbest bölge kurulması ilk olarak 22/06/1927 tarihli ve 1132 sayılı Serbest Mıntıka Hakkında Kanun¹⁴⁷ ile planlanmıştır. 21/12/1953 tarihli ve

¹⁴⁵(Çevrimiçi), <http://www.ekonomi.gov.tr/portal/url/bEq> (11 Mart 2015)

¹⁴⁶ AYM, 06.10.1986, E:1985/21, K:1986/23, RG, 14.03.1987, S.19400.

¹⁴⁷ RG, 19.07.1927, S.637.

6209 sayılı Serbest Bölge Kanunu¹⁴⁸ ile serbest bölgelerin kurulması ve faaliyete geçebilmesine ilişkin ayrıntılı düzenlemeler yer alsa da serbest bölgelerin fiilen kurulması 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu¹⁴⁹ ile gerçekleştirilmiştir.

3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'nun 6'ncı maddesine göre; “serbest bölgeler, Türkiye Gümrük Bölgesi'nin parçaları olmakla beraber; serbest dolaşımda olmayan eşyanın herhangi bir gümrük rejimine tabi tutulmaksızın ve serbest dolaşıma sokulmaksızın, gümrük mevzuatında öngörülen haller dışında kullanılmamak ya da tüketilmemek kaydıyla konulduğu, ithalat vergileri ile ticaret politikası önlemlerinin ve kambiyo mevzuatının uygulanması bakımından Türkiye Gümrük Bölgesi dışında olduğu kabul edilen ve serbest dolaşımdaki eşyanın bir serbest bölgeye konulması nedeniyle normal olarak eşyanın ihracına bağlı olanaklardan yararlandığı yerlerdir.”

637 sayılı “Ekonomi Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”nin 12'nci maddesine göre; bu bölgelerin kurulması, yönetimi ve işletmesine dair tüm işlemler Ekonomi Bakanlığı'nca sağlanmakta olup 21520 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren “Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği”nin 11'inci maddesine göre; bu bölgelerde faaliyet gösterebilmek için gerekli olan faaliyet ruhsatına ilişkin tüm işlemler de Ekonomi Bakanlığınca gerçekleştirilmektedir.

“Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu”nun 05/06/2009 tarihli ve E:2008/3, K:2009/250 sayılı Kararı'nda da belirtildiği üzere; “gümrük hattı dışında sayılan serbest bölgelere üçüncü ülkelerden ya da diğer serbest bölgelerden ithal edilen mallara dış ticaret rejiminin uygulanmamasının temel amacı, girişimcilerin serbest bölgelerde hiçbir vergi ve resim ödemediği yurt dışından ve yurt içinden girdi temin etmelerine imkan verilmesi ve yerli girişimcilerin gereksinimlerini devamlı ve ucuz karşılayabilmelerinin sağlanmasıdır. Böylece girişimcilere, gümrükte ödemeleri gereken katma değer vergisi ve gümrük vergisi düzeyinde finansman desteği sağlanmaktadır.”

---

¹⁴⁸ RG, 29.12.1953, S.8595.

¹⁴⁹ RG, 15.06.1985, S.18785.

Bu noktada serbest bölgelerde faaliyet gösteren girişimcilere uygulanan yukarıdaki hükümlerin Anayasal bir ilke olan “kanun önünde eşitlik” ilkesiyle ve Anayasanın 73’üncü maddesinde düzenlenen “vergi ödevi” ilkesi gereğince incelenmesi yerinde olacaktır.

“Kanun önünde eşitlik” idarenin iş ve işlemlerinde hukuken farklı olmayan kişiler arasında farklı işlemler uygulayamaması, ayrımcılık yapamamasını ifade etmektedir.¹⁵⁰

İlk bakışta 3218 sayılı Kanun ile serbest bölgelerde yer alan girişimciler ile serbest bölgeler dışında yer alan girişimciler arasındaki uygulamalarla kanun önünde eşitlik ilkesine aykırı hareket edildiği düşünülse de esasen 3218 sayılı Kanunun amacı kapsamında bir değerlendirme yapıldığında eşitlik ilkesinin ihlal edilmediği görülmektedir.

Anayasa Mahkemesi 06/10/1986 tarihli E:1985/21, K:1986/23 sayılı kararında da belirtildiği üzere, yapılan yasal düzenlemeler ile devletin hükümlerlik sahası içerisinde bazı yasaların uygulanmadığı, girişimcilere bazı kolaylıkların sağlanması, hatta kimi bağımsızlıkların tanındığı bölgeler kurulmasının devletin hükümlerliğinden vazgeçmiş olduğu anlamına gelmeyeceği, bu şekilde gerçekleştirilen uygulamanın esasen dünya ticaretinde rekabet halinde bulunan ülkelere karşı ekonomik olarak farklı bir yapılanmayı gerektirdiğini belirtmiştir. Yine bu bölgelere yatırım yapmak isteyen girişimcilere eşit şekilde sağlanması ve şartları taşıyan girişimcilerin serbest bölgede yer almasının engellenmediği belirtilmiştir.

Yine anılan kararda, serbest bölgeler uluslararası rekabette Türkiye açısından yabancı ülkelerdeki serbest bölgeler ile rekabetini engelleyecek uygulamalara izin vermenin ülkeye yarar sağlayamayacağı, bu bölgelerin kurulmasıyla gözetilen amaca ulaşılabilmesi için 3218 sayılı Kanunda yer alan teşvik ya da muafiyetlerin Anayasaya aykırı olmadığı hatta Anayasanın 167’nci maddesi gereğince devlete verilen bir görevin yerine getirilmesinden ibaret olduğuna, serbest bölge uygulamaları ile ülke ticaretine sağlanan yararlar karşılığında, serbest bölgede

---

¹⁵⁰ AYM, 14.05.2015, E:2014/177, K:2015/49, RG, 11.06.2015, S.29383.

faaliyet gösteren girişimcilere vergi ve benzeri muafiyetler sağlanmasının, Anayasanın 73'üncü maddesindeki düzenlemeye paralel olarak kanun ile yapılması da dikkate alındığında anayasaya aykırı olmadığına karar vermiştir.¹⁵¹

2.3.2.3. Dahilde ve Hariçte İşleme Rejimi Yoluyla

2.3.2.3.1. Dahilde İşleme Rejimi

İhracata yönelik üretimin gerçekleştirilmesi aşamasında bu üretimin yurtdışı piyasalardaki oyuncularla rekabeti geçekleştirebilecek seviyelere çekilebilmesi için ithalata ilişkin bazı vergisel avantajlar sağlanarak desteklenmesine dair rejimi ifade etmektedir.¹⁵² Böylece işletmelerin girdi maliyetleri düşürülmekte ve rekabetçilik güçleri devlet tarafından gayri nakdi olarak desteklenmektedir.¹⁵³

Dahilde işleme rejimine ilişkin ilk düzenlemeler Türkiye'nin DTÖ'ye ve Avrupa Gümrük Birliği'ne katılım sağladığı 1995 yılında yapılmış olup "95/7615 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Kararı"¹⁵⁴ ve "1996/1 sayılı Dahilde İşleme Rejimi

---

¹⁵¹ Yine benzer şekilde Anayasa Mahkemesi'nin 29/12/2004 tarihli ve E: 2002/39, K:2004/125 sayılı kararı ile "Türkiye'deki serbest bölgelerin diğer ülke serbest bölgeleriyle rekabet edebilecek bir iktisadi yapıya sahip olabilmesi için, alınacak önlemler ve yapılacak düzenlemelerin zamana, tekniğin ve ekonominin gereklerine göre belirlenmesi gerektiği", Bakanlar Kurulu'na 3218 sayılı kanun kapsamında verilen yetkinin kanunun 1'nci maddesinde belirtilen amaçlar içerisinde kullanılmasının Anayasaya aykırı olarak değerlendirilemeyeceğine karar vermiştir.

¹⁵² Sayılğan, Güven - Şenol, Coşkun, "Dahilde İşleme Rejimi ve Türk İşletmelerinin İhracatı Üzerine Etkileri", **EÜİİBFD**, S.35, Ocak-Temmuz 2010, s. 38.

¹⁵³ Melemen, Mehmet, "*Uygulamalı Uluslararası Ticaret İşlemleri*", İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2008, s. 340

¹⁵⁴ RG, 31.12.1995, S. 22510.

Tebliğ¹⁵⁵ ile yürürlüğe girmiştir. Benzer şekilde 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nda¹⁵⁶ da dahilde işleme rejimine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

Dahilde işleme rejimi, halen 2005/8391 sayılı Dahilde İşleme Rejim Kararı¹⁵⁷ ve bu kararın uygulamasını gösteren 2005/1 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Tebliği¹⁵⁸ ve 2006/12 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Tebliği¹⁵⁹ hükümlerine göre sürdürülmektedir.

2005/8391 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Kararı'nın 1'inci ve 2'nci maddeleri uyarınca dahilde işleme rejimi, elde edilmesinde ithal girdi kullanılan işlem görmüş ürünün ihracı ile ihracat sayılan satış ve teslimlerin belirlenmesi, geliştirilmesi ve yönlendirilmesine dair tedbirlerin düzenlenmesi ve yürütülmesi uygulanmaktadır.

Ekonomi Bakanlığı, 2005/8391 sayılı Dahilde İşleme Rejim Kararı'nın 26'ncı maddesine göre "Karar hükümlerine istinaden, dahilde işleme rejimi ile ilgili usul ve esaslara ilişkin tebliğ ve genelgeler çıkarmaya, izin ve talimat vermeye, özel ve zorunlu durumları inceleyip sonuçlandırmaya, dahilde işleme izin belgesinin taahhüt kapatma, iptal veya resen kapatma işlemlerini geri almaya yetkilidir."

Yine Dahilde İşleme Rejim Kararı'nın 9'uncu maddesine göre; firmaların, dahilde işleme rejiminden yararlanabilmesi için Dahilde İşleme Rejim Kararı'na istinaden Ekonomi Bakanlığı'ndan "dahilde işleme izin belgesi", "dahilde işleme izni" almaları gerekmektedir.¹⁶⁰

---

¹⁵⁵ RG, 05.01.1996, S.22514.

¹⁵⁶ RG, 04.11.1999, S.23866.

¹⁵⁷RG, 27.01.2005, S.25709.

¹⁵⁸ RG, 27.01.2005, S.25709.

¹⁵⁹ RG, 20.12.2006, S.26382.

¹⁶⁰ Ekonomi Bakanlığı'nca 2009 yılında 6.109, 2010 yılında 7.194, 2011 yılında 7.558, 2012 yılında 8.105 ve 2013 yılında 7.897 adet dahilde işleme izin belgesi düzenlenmiş ve 2009 yılı ile 2013 yılı kasım ayı arasında 135,1 milyar Amerikan Doları tutarında ithalat gerçekleştirilmiştir.

Bu izni alarak rejimine dahil olan üreticiler açısından öngörülen iki sistem bulunmaktadır.¹⁶¹ Bunlardan ilki; Kararın 5'inci maddesinde düzenlenen şartlı muafiyet sistemi, diğeri ise Kararın 8'inci maddesinde düzenlenen geri ödeme sistemidir.

Şartlı muafiyet sistemi ile işlenmiş ürün ile ilgili ihracat taahhüdü verilmesi koşuluyla, üretim aşamasında ihtiyaç duyulan her tür malzemenin bu kapsamda yer alan önlemlere muhatap olmadan, vergisi teminata bağlanmak suretiyle ithali, gerçekleştirilebilmektedir

Dahilde işleme rejimi Dünya Ticaret Örgütü Anlaşması ve tamamlayıcı anlaşmaları arasında yer alan Devlet Yardımları Anlaşması gereğince yasaklanmış yardımlar arasında yer almaktadır.¹⁶² Aynı zamanda Türkiye'nin uyguladığı dahilde işleme rejimi Avrupa Birliği'nin uygulamalarıyla paraleldir.¹⁶³

Dahilde işleme sistemi ile girişimcilerin üretim maliyetlerinin düşürülmesi ile uluslararası rekabetçilik güçlerinin artırılması böylece ülkeye döviz girişinin artırılması hedeflenmekle birlikte, sistem birçok açıdan eleştiri kaynağı da olmaktadır.

Benzer düzenlemelerin yer aldığı Avrupa Birliği'nde Avrupa İstatistik Ofisi incelemesine göre dahilde işleme rejimi kapsamında gerçekleştirilen dış ticaretin

---

(TBMM Kanunlar Kararlar Başkanlığı 7/58949 sayılı yazılı soru önergesine ilişkin Ekonomi Bakanlığı cevabı, (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-36435c.pdf> (07 Mart 2015)

¹⁶¹ Söz konusu sistemler 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 108'inci maddesinde de düzenlenmekle birlikte, daha ayrıntılı hükümlerin yer aldığı 2005/8391 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Kararı temelinde açıklama yapılacaktır.

¹⁶² Selen, Ufuk, Dış Ticaret Yardım Unsuru Olarak Dahilde İşleme Rejimi: Türkiye Açısından Değerlendirilmesi, **AKÜİİBFD**, Yıl:2005/10, s.203.

¹⁶³ Sayılğan-Şenol, s.38.

toplam ticaret içerisindeki payı yaklaşık %7 seviyelerindeyken¹⁶⁴ Türkiye'nin 2003 ile 2014 yılları arasında gerçekleştirmiş olduğu dış ticaretinin yaklaşık %25'i dahilde işleme rejimi kapsamında gerçekleştirilmiştir.¹⁶⁵

Dahilde işleme rejimi ile 2005/8391 sayılı Karar'da belirtilen kamu gelirlerinin tahsilinden vazgeçilmekte ve yine Türkiye'de sınırlı kapsamda gerçekleşen yüksek katma değerli üretim alanına daha fazla kaynak aktarımına engel olunmakta, kamu kaynağının etkili olarak kullanılmaması sorunu gündeme gelmektedir. Benzer şekilde dahilde işleme rejimi ile esasen dış ticaret açığının kapatılması ve ihracatın artırılması amaçlanırken yabancı girdi kullanımı kolaylaştırıldığından, dolaylı olarak ithalatta artış sonucuyla karşılaşılmaktadır.¹⁶⁶

Bu nedenle, dahilde işleme sisteminin, geçici bir çözüm olarak görülmesinin, sistemin belirlenen amaçları gerçekleştirme doğrultusunda belirli bir süre uygulandıktan sonra yerini katma değeri yüksek üretimi sağlayabilecek ve yerli üretimi destekleyecek bir modele dönüştürülmesinin yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

Son olarak, dahilde işleme rejiminin tek bir mevzuatta düzenlenmesi ve uygulamada ve denetimde etkinliğin sağlanabilmesi için bu konuda Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'na verilen bazı yetkilerin Ekonomi Bakanlığı'na devredilmesinin, böylece dahilde işleme rejimi konusunda Ekonomi Bakanlığı'nın tek yetkili makam olmasının, sistemin etkin, sürdürülebilir ve istismar edilmeden uygulanabilmesi için yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

---

¹⁶⁴ Dal, Selman, Dâhilde İşleme Rejimi Kapsamında Türkiye'de Dış Ticaret ve Döviz Kuru İlişkisi, Ankara, 2015, s.10

¹⁶⁵ TBMM Kanunlar Kararlar Başkanlığı 7/59647 sayılı yazılı soru önergesine ilişkin Ekonomi Bakanlığı cevabı, (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-59647c.pdf> (21 Aralık 2015)

¹⁶⁶ Takım, Abdullah - Ersungur, Mustafa, "Dahilde İşleme Rejimi: İhracat ve İthalat Üzerindeki Etkisi", **ATÜİİBFD**, Yıl: 2010, C.24, S. 2, s. 295-296.

2.3.2.3.2. Hariçte İşleme Rejimi

Hariçte işleme rejimi; ürünlerin katma değerini arttırabilmek ve ihraç edilmesi ile işlem gördükten sonra ithaline ilişkin imkan sağlanmasını ifade etmektedir.¹⁶⁷

Hariçte işleme rejimi, halen Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan 2007/11864 sayılı “Hariçte İşleme Rejimi Kararı”¹⁶⁸ ve 2007/5 sayılı “Hariçte İşleme Rejimi Tebliği”¹⁶⁹ kapsamında sürdürülmektedir.

2007/11864 sayılı Hariçte İşleme Rejimi Kararı'nın 4'üncü maddesi gereğince, “serbest dolaşımdaki eşyanın işlenmek, tamir edilmek veya yenilenmek üzere geçici olarak ihraç edilmesi ve işlem gördükten sonra gümrük vergilerinden tam veya kısmi muafiyet uygulanmak suretiyle ve ikili veya çok taraflı ticaret anlaşmaları çerçevesinde bazı işlem görmüş ürünler için konulmuş veya konulacak olan gümrük vergisi muafiyeti içeren hükümler saklı kalmak kaydıyla serbest dolaşıma girmesinin sağlanması yoluyla, ihraç eşyasının satışının teşvik edilmesidir.”¹⁷⁰

Ekonomi Bakanlığı, 2007/11864 sayılı Hariçte İşleme Rejim Kararı'nın 19'uncu maddesine göre bu uygulamaya ilişkin işlemleri gerçekleştirmeye yetkili

---

¹⁶⁷ Gürsoy, Yaser, *Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi*, Bursa, Ekin Yayınları, 2007, s. 281.

¹⁶⁸ RG, 05.04.2007, S.26484.

¹⁶⁹ RG,11.05.2007, S.26519.

¹⁷⁰ Bununla birlikte, anılan kararın 5'inci maddesinde hariçte işleme rejimi uygulanmayacağı haller düzenlenmiştir. Bu düzenleme gereğince; “ihracı, ödenmiş ithalat vergilerinin geri verilmesine veya teminata bağlanmış ithalat vergilerinin kaldırılmasına yol açan, ihracından önce, nihai kullanımları nedeniyle tam muafiyet suretiyle serbest dolaşıma giren ve bu muafiyetin tanınması için gerekli koşulları taşımaya devam eden, ihracı, ihracat vergi iadesini gerektiren veya ihracı nedeniyle tarım politikası çerçevesinde vergi iadesi dışında bir mali avantaj sağlanan serbest dolaşımdaki eşyaya hariçte işleme rejimi uygulanmaz.”

olup 2007/5 sayılı “Hariçte İşleme Rejimi Tebliği”nin 6’ncı maddesi gereğince Ekonomi Bakanlığı’ndan hariçte işleme izin belgesi alınması gerekmektedir.¹⁷¹

Hariçte işleme rejimine ilişkin tespit ve değerlendirmeler, dahilde işleme rejimine benzer nitelikte olduğundan ve tekrara düşülmemesi için yinelenmemektedir. Bununla birlikte, hariçte işleme rejiminin temelini oluşturan “ileri düzeyde işlem görme” ifadesinin ayrıntılı bir şekilde açıklanmasının yine hariçte işleme rejimi kapsamında gerçekleştirilen işlemlerin üretici ve tüketiciler açısından menfaat ihlaline ve istismara yol açamayacak şekilde kontrolünün sağlanmasının, sistemin etkinliği için büyük öneme sahip olduğu değerlendirilmektedir.

2.3.2.4.Ticaret Politikası Savunma Araçları Yoluyla

Ticaret politikası savunma araçlarına ilişkin temel düzenlemeler, 15/04/1994 tarihinde imzalanan “Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması”, 3577 sayılı “İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun”¹⁷², 4054 sayılı “Rekabetin Korunması Hakkında Kanun”¹⁷³, 99/13482 sayılı “İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Karar”¹⁷⁴, 2004/7304 sayılı “İthalatta Gözetim Uygulanması Hakkında Karar”¹⁷⁵ ve 2004/7305 sayılı “İthalatta Korunma Önlemleri Hakkında Karar”da¹⁷⁶ yer almaktadır.

---

¹⁷¹ Anılan maddenin c bendine göre, “malzemenin tamirat amaçlı, garanti hükümleri uyarınca, ithal edilecek eşyada ambalaj malzemesi olarak kullanılmak üzere veya bir imalat hatası nedeniyle Türkiye Gümrük Bölgesi dışına veya serbest bölgelere gönderilen eşya olması halinde Gümrük ve Ticaret Bakanlığına başvuruda bulunması gerekmektedir.”

¹⁷² RG, 01.07.1989, S.20212.

¹⁷³ RG, 13.12.1994, S.22140.

¹⁷⁴ RG, 30.10.1999, S.23861.

¹⁷⁵ RG, 29.05.2004, S.25476.

¹⁷⁶ RG, 29.05.2004, S.25476.

Ticaret politikası savunma araçlarının uluslararası hukukta kullanmasının temel amacı, aldatıcı her türlü davranış veya iyi niyet kurallarına aykırı olarak ekonomik yarışa kötüye kullanan ve haksız rekabete yol açan uluslararası üreticilere karşı önlem alınması ve yerli üreticilerin alınan tedbirler sonucunda korunmasını sağlayabilmektir.

Türkiye'nin 1980'lerin sonlarında kullanmaya başladığı ticaret politikası savunma araçları; ithalat sebebiyle yerli sanayinin zarar görmesinin önlenmesi veya gördüğü zararların telafisi için kullanılan; dumping ve sübvansiyona ilişkin önlemler ile korunma ve gözetim önlemlerinden oluşmaktadır.¹⁷⁷

İthal edilen ürünün, Türkiye'deki üreticiler üzerinde fiyata ve/veya miktara bağlı olarak zarar oluşturması durumunda Dünya Ticaret Örgütü Anlaşması gereğince uygulanabilecek ilk önlem ticaret politikası savunma araçlarını kullanmak olacaktır.¹⁷⁸

637 sayılı "Ekonomi Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin 2'nci maddesinin e bendine göre, "ithalatın ülke ekonomisinin yararına gerçekleştirilmesi ve yerli sanayinin korunması ile ilgili gerekli tedbirleri almak ve ticaret politikası savunma araçlarını uygulama görevi" Ekonomi Bakanlığı'na verilmiştir.

Ticaret politikası savunma araçları; dampa karşı önlemler, sübvansiyona karşı önlemler ile korunma ve gözetim önlemleri başlıkları altında aşağıda ayrıntılı olarak incelenecektir.

---

¹⁷⁷ AB-Türkiye Gümrük Birliği Değerlendirmesi, Dünya Bankası Rapor No:85830-TR (Çevrimiçi) <http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/eca/turkey/tr-eu-customs-union-tr.pdf> (17 Aralık 2015)

¹⁷⁸ TBMM Kanunlar Kararlar Başkanlığı 7/30662 sayılı yazılı soru önermesine ilişkin Ekonomi Bakanlığı cevabı, (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-30662c.pdf> (22 Mart 2015)

2.3.2.4.1.Damping Karşıtı Müdahale Önlemleri

Kelime anlamı olarak “dökmek, boşaltmak, yere indirmek” olan¹⁷⁹ dumping; 3577 sayılı “İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun”un 2’nci maddesinde “bir malın Türkiye'ye ihraç fiyatının, benzer malın normal değerinin altında olması” şeklinde tanımlanmıştır.

Damping karşıtı önlemlerin uygulanmasına ilişkin, 3577 sayılı Kanun’un 3’üncü ve 4’üncü maddelerine göre “dampinge konu olan ithalattan maddi zarar gördüğünü veya maddi zarar tehdidi altında bulunduğunu veya bu tür ithalatın bir üretim dalının kurulmasını fiziki olarak geciktirdiğini iddia eden üreticiler veya üretim dalı adına hareket eden gerçek veya tüzel kişi veya kuruluşlar” tarafından başvuru yapılabileceği gibi böyle bir başvuru olmadan doğrudan Ekonomi Bakanlığı tarafından da dumping incelemesi yapılabilmektedir. Bu aşamada Ekonomi Bakanlığı tarafından dumpingin varlığına ilişkin yapılan inceleme 3577 sayılı Kanun’un 5’inci maddesi gereğince ön inceleme niteliğindedir.

Damping şikayeti üzerine veya Ekonomi Bakanlığı’nca resen gerçekleştirilen inceleme sonucunda 3577 sayılı Kanun’un 6’ncı maddesine göre, soruşturmanın açılmasına ve soruşturmanın devamına ilişkin işlemlere İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu’nca¹⁸⁰ karar verilmektedir.¹⁸¹

---

¹⁷⁹ Kalaycı, s. 82.

¹⁸⁰ Bu Kurul 3577 sayılı Kanun’un 6’ncı maddesi gereğince Ekonomi Bakanlığı İthalat Genel Müdürü veya Genel Müdür Yardımcısı ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ve Türkiye Ziraat Odaları Birliğinin birer temsilcisi ile Ekonomi Bakanlığı İthalat Genel Müdürlüğü’nün ilgili daire başkanından oluşmaktadır.

¹⁸¹ Bu kapsamda Ekonomi Bakanlığı internet adresinde yer alan bilgilere göre ve 29/04/2016 tarihi itibarıyla, Ekonomi Bakanlığı tarafından sürdürülen 8 adet dumping soruşturması mevcuttur. Bu soruşturmalar; paslanmaz çelikten yassı hadde mamulleri, demir ve çelikten dikişsiz çekme borular, çerçevesiz cam aynalar, boyalı saclar, beton pompaları ve beton pompalama taşıtları, konderselleri ısı değiştirici fonksiyonu gören kompresörlü üniteler, ftalik anhidrit ve polysterden tekstürize iplikler soruşturmalarıdır.

Yine anılan maddenin b ve c bentleri gereğince İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu, soruşturma sonucunda gerekli tedbirlerin alınması ile geçici¹⁸² ve kesin önlem kararını alınması yolunda kararını Ekonomi Bakanlığı'nın onayına sunmaktadır.

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için örnek bir soruşturma üzerinden gitmenin daha faydalı olduğu düşünülmektedir. Ekonomi Bakanlığı internet adresinde yer alan bilgilere göre 29/04/2016 tarihi itibarıyla sürdürülen soruşturmalardan biri olan polyesterden tekstürize iplikler ile ilgili yapılan soruşturmada, Türkiye'de polyesterden tekstürize iplik üretiminde bulunan 2 firma, Tayland ve Vietnam menşeli bu ürünün "Türkiye'ye dumpingli fiyatlarla ihraç edildiği ve bu durumun yerli üretim dalında zarara neden olduğu iddiasıyla anılan ülkeler menşeli söz konusu ürün ithalatına karşı önlem alınması talep edilmektedir."¹⁸³ Söz konusu talep üzerine yapılan incelemeler ve tespitler neticesinde 2015/18 sayılı "İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğ"¹⁸⁴ ile dumping soruşturması başlatılmıştır.

Soruşturma sonucunda önlem uygulanmasına karar verilmeyebileceği gibi dumpingin varlığı halinde zararın giderilmesi için tespit edilen dumping marjı kadar telefi edici vergi alınmasına karar verilmektedir.¹⁸⁵

---

¹⁸² 3577 sayılı Kanun'un 12'nci maddesi gereğince soruşturma süresince zararın önlenmesi amacıyla, Kurulca belirlenen dumping marjı veya sübvansiyon miktarı kadar veya zararı ortadan kaldırmaya yetecek daha az bir oran veya miktarda teminat şeklinde geçici önlem uygulanması Bakanlık makamının onayı ile kararlaştırılabilir ve bu durum Resmi Gazetede yayımlanmak suretiyle ilgililere duyurulur. Geçici önlemlerin geçerlilik süresi dört aydır. Ancak, dumping soruşturmasına konu malın Türkiye'ye ihracatının önemli bir kısmını gerçekleştiren ihracatçıların talebi halinde, bu süre, Kurulun kararı üzerine Bakanlık onayı ile altı aya kadar çıkarılabilir. Damping soruşturması sırasında, zararın önlenmesi için dumping marjından daha düşük oranda bir kesin önlemin yeterli olup olmadığının incelenmesi amacıyla, bu süreler sırasıyla altı ve dokuz ay olarak belirlenebilir. Geçici önlemlerin uygulama esasları Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit edilir.

¹⁸³ Damping soruşturması şikayet başvuru formu (Gizli olmayan özet)
(www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-205192 (29/04/2016))

¹⁸⁴ RG, 15.05.2015, S.29356.

¹⁸⁵ Dünya Ticaret Örgütü verilerine göre 1995-2013 yılları arası dönemde Türkiye, Dünya Ticaret Örgütü üyeleri arasında dumping karşıtı önlemleri en çok uygulayan 6'ncı ülkedir.

Damping incelemelerinde ciddi zarar ve ciddi zarar tehdidinin tespiti büyük önem taşımaktadır. Dünya Ticaret Örgütü Anlaşması'nın eki niteliğinde olan Korunma Önlemleri Antlaşması'nın 4'üncü maddesine göre ciddi zarar, "bir yerli sanayi dalının durumunda belirgin bir genel bozulma" olarak değerlendirilirken, ciddi zarar tehdidinin belirlenmesi hususunda, açıkça yaklaşan ciddi zarar tehdidi yanında yerli üretimin önemli bir orana sahip olması ve artan ithalatın önemli bir paya sahip olan bu yerli endüstriye ciddi zarar tehdidi yaratıp yaratmadığının yapılacak soruşturma sonucunda endüstri durumunun satışları, üretkenliği, kapasite kullanım oranı, istihdam ve karlılık gibi birçok değişimin takibi ile sağlanabileceği belirtilmektedir. Yine yapılan bu tespitin ciddi zarar veya ciddi zarar tehdidi arasındaki nedensellik bağı temelinde, ivedilikle ve objektif delillerle soruşturma kapsamında kanıtlanması durumunda uygulanması gerektiğini düzenlemektedir.¹⁸⁶

Dampinge karşı uygulanan önlemler yukarıda belirtilmekle birlikte damping marjı kadar veya zararı ortadan kaldıracak miktarda dampinge karşı vergi veya telafi edici vergi uygulaması hususunun ayrıca değerlendirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Her ne kadar, 3577 sayılı Kanun'da haksız rekabetin önlenmesi konusunda uygulanan "önlem kararları" vergi olarak değerlendirilse de bu önlemlerin esasen bir vergi değil idari bir yaptırım olarak değerlendirilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir.

İdari bir soruşturma neticesinde ve yargısal bir süreci anımsatan aşamalar sonrasında gerçekleşen önlemler ile devlet vergi ya da vergi benzeri bir gelir sağlarken önlem uygulanan ürünler ya da üreticiler açısından uygulanan önlemin

---

(TBMM Kanunlar Kararlar Başkanlığı 7/39577 sayılı yazılı soru önergesine ilişkin Ekonomi Bakanlığı cevabı, (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-39577c.pdf> (09 Nisan 2015)

¹⁸⁶ Dampinge karşı uygulanan önlemlere dair Danıştay 7. Dairesi'nin 01/12/2004 tarihli ve E:2003/2402 ve K:2004/3231 sayılı Kararı'nda "3577 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun" gereğince dampinge karşı yürütülen soruşturmalarda, 4067 sayılı Kanun ile onaylanan Dünya Ticaret Örgütü Anti Damping Anlaşması'na uygun olarak hareket edildiğine karar vermiştir.

caydırma ve cezalandırma nitelikleri gereğince idari yaptırım özelliğinin daha baskın olduğu değerlendirilmektedir.

Danıştay 7. Dairesi'nin 09/11/2009 tarihli ve E:2008/1992, K:2009/4639 sayılı Kararında da görüşümüze benzer şekilde ithalatta haksız rekabete yol açan dumping nedeniyle oluşan zararlara karşı, bir üretim dalının korunması amacıyla getirilen dumpinge karşı vergi ve telafi edici verginin, ithalat nedeniyle alınan bir vergi olmasına karşın; her türlü ithalatta değil, haksız rekabete yol açacağı öngörülen bazı ithalatlarda alınması nedeniyle, gerçek anlamda ithalat vergisi olarak değerlendirilmemesi gerektiği, söz konusu ithalatların zarar verici etkilerini gidermek ve yerli üreticiyi korumak amacıyla uygulanan tedbir niteliği dikkate alınarak ismen vergi olarak anılmasına karşın 4458 sayılı Gümrük Kanunu gereğince yalnızca “usul ve şekle müteallik hükümlerinin uygulanması bakımından gümrük vergileri kapsamında değerlendirilmesi, esasa ilişkin hükümleri açısından ise, anılan Kanunun kapsamı dışında tutulması gerektiği” belirtilmektedir.¹⁸⁷

Bununla birlikte Danıştay Başkanlar Kurulu'nun 18/02/2014 tarihli ve E:2014/11, K:2014/35 sayılı kararında 3577 sayılı Kanun uyarınca uygulanan dumpinge karşı önlemlerin hiçbir ayrıma tabi tutulmadan vergi olarak değerlendirildiği görülmektedir.

2.3.2.4.2. Sübvansiyon Karşıtı Müdahale Önlemleri

Sübvansiyonlar, uluslararası ticarete ülke adına rekabet avantajı yaratarak ticareti kısıtlayıcı bir etki ortaya çıkarmaları nedeniyle, tarife dışı koruma araçları

---

¹⁸⁷ Danıştay 7. Dairesi'nin 22/12/2011 tarihli ve E: 2010/2071, K: 2011/9518 sayılı Kararı ile Yine Danıştay 7. Dairesi'nin 20/06/2007 tarihli ve E:2005/1117, K:2007/2800 sayılı Kararı'nda da aynı değerlendirme yapılmaktadır.

arasında sayılmakta ve bu sebeple Dünya Ticaret Örgütü Anlaşması kapsamında denetim altında tutulması öngörülen uygulamalardır.¹⁸⁸

Sübvansiyon tanımı, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nın "Nakdi Yardımlar" başlıklı 16'ncı maddesinde yapılmakla birlikte, bütünsel ve günümüzde kullanılan anlamda sübvansiyon tanımına Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması'nın eki niteliğindeki "Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması"nın 1.1. maddesinde yer verildiği görülmektedir. Anlaşmanın 1.1'inci maddesine göre, anlaşmanın tarafı ülkelerce, girişimcilere fayda sağlama amacıyla, doğrudan mali katkı verilmesi, alınması gereken kamu alacağının alınmaması yoluyla destek vermesi veya bizzat kamu tarafından destekleme amacıyla gerçekleştirilen alımlar yoluyla girişimcilerin dolaylı olarak desteklenmesi sübvansiyon niteliğinde sayılmaktadır.¹⁸⁹

Sübvansiyon karşısında, dampinge uygulanan süreç benzer şekilde uygulanmaktadır. 3577 sayılı "İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun"un 10'uncu maddesine göre; "resen veya şikâyet üzerine yapılan inceleme sonucunda sübvansiyona konu olan ithalatın ve bu ithalattan kaynaklanan zararın varlığı konusunda yeterli delillerin bulunması durumunda soruşturma" açılmaktadır.

Soruşturma sonucunda sübvansiyonlu ithalatın varlığı ve bu ithalatın zarara neden olduğu belirlendiğinde, 3577 sayılı Kanun'un 13'üncü maddesine göre zararın önlenmesi amacıyla, belirlenen sübvansiyon miktarı kadar veya zararı ortadan kaldıracak daha az bir oran veya miktarda vergi veya telafi edici vergi alınmaktadır.

Damping karşıtı müdahale önlemlerine ilişkin açıklamalarımızda da belirtilen nedenlerle, 3577 sayılı Kanun'un kapsamında uygulanan önlemlerin, gerek

---

¹⁸⁸ Aldemir, Şenkan, "Sübvansiyon ve Anti Sübvansiyon Önlemlerine İlişkin GATT Kuralları ve GATT Çerçevesinde Türk Teşvik Sistemi", **CBÜYED**, Yıl 1996, S.2, s.1.

¹⁸⁹ Bununla birlikte, sübvansiyon olarak nitelendirilmeyen ve ihracatın geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirilen uygulamalar, Ekonomi Bakanlığı tarafından uygulanan destek ve teşviklerin inceleneceği bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak incelenecektir.

soruşturma ve sonrası işlemler gerekse caydırma ve cezalandırma nitelikleri gereğince vergiden çok idari yaptırıma benzer nitelikte olduğu değerlendirilmektedir.

2.3.2.4.3. Gözetim ve Korunma Uygulamaları

İthalatta uygulanacak gözetim ve korunma önlemlerinin, Türk mevzuatındaki dayanağını, DTÖ Kuruluş Anlaşmasının ekinde yer alan “Korunma Tedbirleri Anlaşması” oluşturmaktadır.

Uygulamanın, Korunma Tedbirleri Anlaşması dışında ulusal mevzuat dayanağını ise 3577 sayılı “İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun”, 4054 sayılı “Rekabetin Korunması Hakkında Kanun”, 2004/7304 sayılı “İthalatta Gözetim Uygulanması Hakkında Karar” ve 2004/7305 sayılı “İthalatta Korunma Önlemleri Hakkında Karar”¹⁹⁰ oluşturmaktadır.

Gözetim Uygulamaları, 2004/7304 sayılı Karar’ın 4’üncü maddesine göre, yerli üreticilerin talebi üzerine veya Ekonomi Bakanlığı’na re’sen “belli bir malın ithalatının, o malın yerli üreticileri ve ülke ekonomisi üzerinde olumsuz sonuçlar yaratıp yaratmadığının tespit edilmesi amacıyla yapılan incelemeye” verilen isimdir.

Korunma önlemi ise 2004/7305 sayılı Karar’ın 6’ncı maddesine göre, “bir malın benzer veya doğrudan rakip mallar üreten yerli üreticiler üzerinde ciddi zarar veya ciddi zarar tehdidi oluşturacak şekilde artan miktar ve şartlarda ithal edildiği hallerde ülke yararı göz önüne alınarak, yapılacak soruşturma sonucunda alınan önlemlerdir.” Bu önlemler; gümrük vergisinde artış, ek mali mükellefiyet,

---

¹⁹⁰ 2004/7304 sayılı İthalatta Gözetim Uygulanması Hakkında Karar’ın 3’üncü maddesinde; ithalata dair gözetim uygulamalarına ilişkin tüm işlemleri ve hukuki düzenlemeler gerçekleştirme görevi Ekonomi Bakanlığı’na verilmiştir.

miktar/değer kısıtlaması, tarife kontenjanı uygulaması veya bunların birlikte uygulanması şeklinde uygulanabilmektedir.¹⁹¹

Bu noktada Korunma önlemleri ile gümrük vergisinde artışı, ek mali mükellefiyet, miktar/değer kısıtlaması, tarife kontenjanı gibi uygulamalar ile çeşitli tedbirler uygulanabilirken, gözetim uygulamaları sonucunda, korunma önlemlerinin aksine, sadece belli bir malın ithalatındaki artış nedeniyle yerli üreticilerin zarar görüp görmediği belirlenmekte, inceleme sonucunda herhangi bir kısıtlama, vergi oranında artış veya ek mali yükümlülük uygulanmamaktadır.

Yine dumping karşıtı önlemler ile korunma önlemleri de birbirleri ile sıklıkla karıştırılmaktadır. Esasen iki uygulama arasındaki temel farklılık, dumping karşıtı önlemlerin uluslararası piyasada var olan haksız rekabet koşullarını düzenleme amacıyla yapılması buna karşın korunma önlemlerinin haksız rekabetin oluşmadığı, düzgün çalışan piyasa koşullarının yerli üreticilerin korunması için uygulanmasıdır. Yine dumping karşıtı önlemi yalnızca dumping yapan ihracatçı ülke/ülkelerden ya da firma/firmalardan uygulanabildiği halde korunma önlemi ülke ayrımı olmaksızın tüm ülkelere karşı uygulanmak zorundadır.¹⁹²

Korunma önlemleri, haksız rekabet yaşanmamasına karşın sadece yerli üretimin korunması amacıyla uygulandığından, uluslararası ticaret anlamında uygulanmasının belli bir süreyle sınırlandırıldığı görülmektedir.

DTÖ Kuruluş Anlaşmasının ekinde yer alan “Korunma Tedbirleri Anlaşması”nın 7’nci maddesi gereğince uygulanabilecek korunma tedbirlerin süresi 4 yılı uzatma olmak koşuluyla en fazla 8 yıl olabilmektedir. Bununla birlikte korunma tedbirinin 1 yıldan uzun sürmesi bekleniyor ise uygulanan önlemin

---

¹⁹¹ Dünya Ticaret Örgütü verilerine göre 31/12/2015 tarihi itibarıyla 6 adet sürdürülen ve 15 adette tamamlanan korunma önlemi ile Türkiye Anlaşmaya taraf ülkeler arasında bu önlemi en etkin kullanan 3. ülkedir.

(Çevrimiçi) <https://i-tip.wto.org/goods/Forms/TableView.aspx?mode=modify> (19 Nisan 2016)

¹⁹² *Sorularla Dış Ticarete Korunma Önlemleri, Haksız Rekabetin Önlenmesi ve Gözetim Uygulaması*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2011, İstanbul, s.10-11.

kademeli olarak düşürülmesi, tedbir süresinin 3 yılı aşması halinde tedbirin gözden geçirilmesi gerekmektedir.

2.3.2.5. Devlet Yardımları

Birinci bölümde ayrıntılı olarak incelendiği üzere¹⁹³, dış ticaret dengesinin sağlanabilmesi için, ithalatı düşürücü politikalar yanında ihracatın arttırılmasını sağlayıcı politikaların uygulanması da piyasaya müdahalenin bir türünü oluşturmaktadır.

Bununla birlikte ülkeler tarafından sürdürülen desteklerin uluslararası ticaret dengesinde yol açabileceği olumsuzluklar nedeniyle özellikle Dünya Ticaret Örgütü tarafından belirli ölçütlere bağlanması ve taraf ülkelerce bu ölçütlere uygun hareket edilmesinin sağlanması amacıyla, ayrıntıları bir önceki bölümde incelenen Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması imzalanmıştır.

Yine benzer şekilde Avrupa Birliği tarafında da Avrupa Topluluğunu kuran 1957 tarihli Roma Anlaşması ile devlet desteklerine ilişkin bazı esaslar belirlenmiş, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nın 34'üncü maddesi ile devlet kaynakları kullanılarak sağlanan yardımların hangilerinin Gümrük Birliği işleyişine uygun olduğu hangilerinin ise uygun olmadığı düzenlenmiştir.¹⁹⁴

---

¹⁹³ Bkz. s.13 vd.

¹⁹⁴ 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararının 34'üncü maddesine göre; “Avrupa Topluluğu üyesi Ülkelerin veya Türkiye'nin belli kuruluşları kayırarak veya belli ürünlerin üretimini özendirmek suretiyle rekabeti bozan veya bozma tehdidi oluşturan ve devlet kaynaklarından yaptıkları her türlü yardım Toplulukla Türkiye arasındaki ticareti etkilediği ölçüde, Gümrük Birliğinin düzgün işleyişi ile uyumlu değildir.

Aşağıdakiler Gümrük Birliğinin düzgün işleyişi ile uyumludur:

- a) sosyal nitelik taşıyan, münferit tüketicilere verilen ve ürünlerin menşei itibariyle ayırım gözetmeksizin verilen yardımlar;
- b) doğal afetler veya istisnai olaylar nedeniyle ortaya çıkan hasarı yok etmek amacıyla verilen yardımlar;
- c) Federal Alman Cumhuriyeti'nin, Almanya'nın bölünmesinden etkilenen bazı bölgelerine verilen ve bölünme nedeniyle ortaya çıkan ekonomik olumsuzlukların telafisi için gerekli olan yardımlar.

Türkiye devlet destekleri, “Dünya Ticaret Örgütü Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması” ile 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararında yer alan yükümlülükler gereğince, 27/12/1994 tarihli ve 94/6401 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı’na dayanılarak hazırlanan Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu Kararlarına göre sürdürülmektedir.

Sağlanan devlet yardımları ile dış ticaret dengesinin sağlanmasının yanında, başta işsizliğin önlenmesi ve büyüme ve kalkınmanın sağlanması olmak üzere ekonomik ve sosyal açıdan birçok amacın gerçekleştirilmesi mümkün hale gelmektedir. Bu nitelikleri de göz önüne alındığında Türkiye’de devlet tarafından sağlanan desteklerin, 1982 Anayasası’nın 2’nci maddesinde düzenlenen “sosyal devlet ilkesi” ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir.

Türk mevzuatı incelendiğinde devlet yardımları teriminin, destek programları ve teşvik uygulamaları altında ikili bir ayrıma tabi tutulduğu görülmektedir.¹⁹⁵ Uygulamanın dilsel açıdan sadeleştirilmesi için teşvik veya destek kavramları yerine doğrudan devlet yardımlarının kullanılmasının yerinde olacağı değerlendirilmekte

---

d) Bu Kararın yürürlüğe girmesinden itibaren beş yıllık bir süre boyunca, Türkiye'nin az gelişmiş bölgelerinin ekonomik gelişmesine katkıda bulunmak üzere verilen ve Toplulukla Türkiye arasındaki ticaret koşullarını olumsuz yönde etkilememek koşuluyla verilen yardımlar.

Aşağıdakiler Gümrük Birliğinin işleyişiyle uyumlu kabul edilebilir:

a) Katma Protokol'ün 43.2 Maddesi uyarınca, yaşam standartlarının anormal ölçülerde düşük olduğu veya işsizliğin ciddi boyutlarda olduğu bölgelerde ekonomik gelişmeyi hızlandırmak amacıyla verilen yardımlar;

b) Avrupa'nın ortak çıkarlarına hizmet eden önemli bir projenin uygulanmasına veya AT üyesi bir ülkenin ya da Türkiye'nin ekonomisinde ortaya çıkabilecek ciddi sorunları gidermeye yönelik yardımlar;

c) Bu Kararın yürürlüğe girmesinden itibaren beş yıl boyunca, Katma Protokol'ün 43(2) Maddesi doğrultusunda, Gümrük Birliği ile ortaya çıkan yapısal uyum gereklerinin yerine getirilmesini sağlamayı amaçlayan yardımlar. Bu dönemin sonunda, Ortaklık Konseyi bu hükmün işleyişini gözden geçirecektir.

d) belirli ekonomik etkinliklerin veya belirli ekonomik bölgelerin gelişimini hızlandırmayı amaçlayan, Toplulukla Türkiye arasındaki ticaret koşullarını olumsuz yönde etkilemeyen yardımlar;

e) kültür değerlerinin ve mirasının korunmasını amaçlayan ve Toplulukla Türkiye arasındaki ticaret koşullarını olumsuz etkilememek kaydıyla verilen yardımlar;

f) Ortaklık Konseyi tarafından belirlenecek diğer yardım türleri.”

¹⁹⁵ Kutlu, Erol - Hacıköylü, Canatay, “Avrupa Birliği’ne Tam Üyelik Sürecinde Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Devlet Yardımları”, **AÜSBED**, 2007/1, s.368.

birlikte; devlet tarafından sağlanan yardımlar, mevcut uygulamaya benzer şekilde iki ayrı başlık altında incelenecektir.

2.3.2.5.1. Destek Programları

Destek programları, ihracata yönelik faaliyet gösteren firmaların üretim aşaması ile üretim sonrası tanıtım ve satış aşamalarında karşılaşılabilecekleri sorunların çözümlenmesi ve ihracata dönük politika üretebilmelerini kolaylaştırmayı amaçlayan yardımları ifade etmektedir.¹⁹⁶

Ekonomi Bakanlığı tarafından bu kapsamda sağlanan destekler; “uluslararası rekabetçiliğin geliştirilmesi desteği”, “pazar araştırması ve pazara giriş desteği”, “AR-GE desteği”, “istihdam desteği”, “yurtdışı birim, marka ve tanıtım desteği”, “e-ticaret desteği”, “markalaşma ve Turquality desteği”, “pazara giriş belgelerinin desteklenmesi desteği”, “teknik müşavirlik firmalarının yurt dışındaki faaliyetlerine sağlanacak devlet destekleri”, “tarımsal ürünlerde ihracat iadesi destekleri”dir.

Bu desteklerden en önemlileri aşağıda kısaca incelenecektir.

2.3.2.5.1.1. Pazara Giriş Belgelerinin Desteklenmesi

İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kapsamında, Pazara Giriş Belgelerinin Desteklenmesi ile İlgili Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu'nun 26/8/2014 tarihli ve 2014/8 sayılı Kararı'nın¹⁹⁷ 1'inci maddesine göre söz konusu destek ile Türkiye'de faaliyette bulunan şirketlere standartlara ilişkin belgelendirmeye ilişkin harcamaların desteklenmesi amaçlanmakta, Karar'ın 4'üncü ve 5'inci maddeleri gereğince; bu

---

¹⁹⁶ Gürsoy, s. 317.

¹⁹⁷ RG, 04.09.2014, S.29109.

belgelendirmelere ilişkin harcamalara ait giderler % 50 oranında ve yirmi beş bin Amerikan Doları üst sınırına kadar desteklenmektedir.

2.3.2.5.1.2. Yurt Dışı Fuarlara Katılım Desteği

Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu'nun 23/12/2009 tarihli ve 2009/11 sayılı Kararı'na istinaden hazırlanan 2009/5 sayılı "Yurt Dışında Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesine İlişkin Tebliğ" in kapsam başlıklı ikinci maddesine göre, bu destek; mal ve hizmet tanıtımı amacıyla ülke dışında düzenlenen fuarlara katılım gerçekleştiren şirketler ve bu fuarları organize eden şirketlerin destekten faydalandırılması amaçlanmaktadır.

2009/5 sayılı Tebliğ'in 5'inci maddesine göre "yurt dışı fuar organizasyonlarında, katılımcı tarafından organizatöre ödenen katılım bedelinin %50'si destek kapsamında katılımcıya ödenmektedir." Bu destek tutarı "milli katılım veya Türk ihraç ürünleri fuarı olması halinde 10.000 Amerikan Dolarını; sektörel nitelikli uluslararası fuara milli katılım, yabancı firma katılımlı sektörel fuar veya sektörel Türk ihraç ürünleri fuarı olması halinde ise 15.000 Amerikan Dolarını geçmemek koşuluyla" Tebliğ'de belirtilen sektörler için %50 ile %75 oranında desteklenmektedir.¹⁹⁸

2.3.2.5.1.3. Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi

"Yurt Dışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında 2010/6 sayılı Tebliğ" in¹⁹⁹ 2'nci maddesine göre; "Türkiye'de sınai ve/veya ticari

---

¹⁹⁸ Ekonomi Bakanlığı'nca anılan Tebliğ kapsamında 2014 yılı kasım ayı itibarıyla destek kapsamına alınan fuar sayısı 2043, yurtdışı fuar organizasyonu sayısı 173'dür. TBMM Kanunlar Kararlar Başkanlığı 7/52987 sayılı yazılı soru önergesine ilişkin Ekonomi Bakanlığı cevabı, (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-52987c.pdf> (22 Mart 2016)

¹⁹⁹ RG, 18.08.2010, S.27676.

faaliyet gösteren şirketler ile İşbirliği Kuruluşları üyelerinin ürünlerinin pazarlama ve tanıtımının yapılmasını sağlamak, bu çerçevede yurt dışında gerçekleştirilen tanıtım, marka tescil giderleri ile yurt dışında mal ticareti yapmak amacıyla açılan birimlerle ilgili giderlerinin bir kısmının karşılanacağı” düzenlenmektedir.

Söz konusu Tebliğ’e göre yurt dışı birim desteğinden faydalanabilmesi için en önemli şart Tebliğ’in 10’uncu maddesine göre Türkiye’de üretilen ürünlerin pazarlanmasıdır. Tebliğ’in 6’ncı maddesine göre; Türkiye’de üretilen ürünlerin pazarlanması amacıyla açılan her bir ofis, sergi salonu, depo, reyon ve mağaza giderinin %60’ı için bu destekten faydalanılabilmektedir. Tebliğ kapsamında, mağazalar 120.000 ve diğer birimler 100.000 Amerikan Dolarına kadar ve 4 yıl süreyle bu desteği kullanabilmektedir.

2.3.2.5.1.4. 2006/4 Sayılı Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality®’nin Desteklenmesi

Turquality® programı, küresel boyutta markalar yaratmayı amaçlayan, bu markaların pazarlanmasından, servis hizmetlerine kadar tüm aşamalarda desteklenmesi amacıyla oluşturulan bir programdır.

24/5/2006 tarihli ve 26177 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality®’nin Desteklenmesi Hakkında 2006/4 sayılı Tebliğ”in 10’uncu maddesine göre, program kapsamına alınan şirketlerin küresel markalara dönüşebilmesi için ihtiyaç duyacağı fikri ve sınai haklara dair giderleri ve bu hakların korunmasıyla ilgili harcamaların aynı zamanda hizmet sektörüne ilişkin çalışanlarına ait giderlerinin yarısı ve 10’uncu maddede her bir destek için belirlenen 50.000 ile 600.000 Amerikan Doları arasında belirlenen miktar kapsamında desteklenmektedir.²⁰⁰

²⁰⁰ Bu kapsamda Ekonomi Bakanlığı’na anılan Tebliğ kapsamında 2014 yılı kasım ayı itibarıyla 98 firmanın 109 markası desteklenmiştir.

2.3.2.5.1.5. Pazar Araştırması ve Pazara Giriş Desteği

21/03/2011 tarihli ve 27881 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Pazar Araştırması ve Pazara Giriş Desteği Hakkında 2011/1 sayılı Tebliğ”e göre Türkiye’de sınai ve/veya ticari faaliyette bulunan şirketler ile işbirliği kuruluşlarının pazar araştırması ve pazara giriş faaliyetlerine ilişkin giderleri karşılanmaktadır.

2011/1 sayılı Tebliğ’in 5’inci ve devamı maddelerine göre, sınai ve/veya ticari şirketlerce gerçekleştirilen senelik en fazla 10 yurt dışı pazar araştırması gezisine ilişkin ve yine 2 şirket çalışanına kadar için giderler %70 oranında ve yurt dışı pazar araştırması gezisi başına en fazla 5.000 Amerikan Dolarına kadar desteklenmektedir.

Yine anılan Tebliğ’in 10’uncu ve devamı maddelerine göre uluslararası kuruluşlara yaptırılan ve satın alınan sektör, ülke, yabancı şirket veya marka odaklı raporlar ile yabancı şirket alımlarına yönelik danışmanlık hizmetlerine ilişkin giderleri, şirketler için %50 oranında ve yıllık en fazla 150.000 Amerikan Dolarına kadar desteklenmektedir.

2.3.2.5.1.6. Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi

27/12/1994 tarihli ve 94/6401 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı’na göre çıkarılan “Döviz Kazandırıcı Hizmet Ticaretinin Desteklenmesi Hakkında 2012/4 sayılı Tebliğ”in 2’nci maddesine göre, Türkiye’nin döviz kazandırıcı hizmet gelirlerini artırmak ve hizmet sektörlerinin uluslararası rekabet gücünü geliştirmek amacıyla sağlık turizmi, bilişim, film ve eğitim sektörlerine verilen “pazara giriş”, “yurt dışı tanıtım”, “yurt dışı birim”, “belgelendirme”, “ticaret heyeti”, “alım heyeti” ve “danışmanlık” desteklerini kapsadığı düzenlenmiştir.

(TBMM Kanunlar Kararlar Başkanlığı 7/52987 sayılı yazılı soru önergesine ilişkin Ekonomi Bakanlığı cevabı, (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-52987c.pdf> (26 Mart 2016)

Tebliğ kapsamındaki desteklerden; sağlık kuruluşları, sağlık turizmi şirketleri, film yapımcısı ve dağıtımıcısı şirketler, bilişim şirketleri, teknokentler, yüksek öğretim ve orta öğretim kurumları ile bu sektörlerde faaliyet gösteren işbirliği kuruluşları faydalanmaktadır. Yararlanıcılara, desteğin türüne göre değişmekle birlikte genel olarak %50 ila %90 arasında değişen oranlarda ve destek başına yıllık 15 bin ila 600 bin Amerikan Doları arasında değişen miktarlarda destek ödemeleri yapılmaktadır.²⁰¹

2.3.2.5.2.Yatırım Teşvikleri

Teşvik politikaları, belirlenen ekonomik faaliyetlerin diğerlerine oranla daha fazla ve hızlı gelişmesini sağlamak amacıyla ve kamu kaynakları kullanılarak gerçekleştirilen yardım ve özendirilmeleri ifade etmektedir.²⁰²

Özellikle 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde, tarımda makineleşmenin tetiklediği işgücü fazlalığı ve kırsaldan kente göçler nedeniyle kentler büyümesi ve yatırımların büyüyen kentlere yönelmesi neticesinde bölgeler arası sosyo-ekonomik açıdan büyük farklılıklar ortaya çıkmıştır.²⁰³

Türkiye’de “ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayinin ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde gelişmesini sağlama” görevinin Anayasanın 166’ncı maddesi gereğince devlete verilmesi, sosyal ve ekonomik açıdan oluşan dengesizliklerin çözümü noktasında uygulanan teşvik politikalarının dayanağının bizzat Anayasa olmasını sağlamıştır.

---

²⁰¹ TBMM Kanunlar Kararlar Başkanlığı 7/39583 sayılı yazılı soru önermesine ilişkin Ekonomi Bakanlığı cevabı, (Çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-39583c.pdf> (27 Mart 2016)

²⁰² İncekara, Ahmet, *Türkiye’de Teşvik Sistemi*, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 1995, s.9

²⁰³ Pamuk, Şevket, *Türkiye’nin 200 yıllık iktisadi Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, s.342

Esasen, bölgeler arası gelişmişlik farklılığını azaltmayı amaçlayan ve içerisinde teşvik uygulamalarının da yer aldığı politikalar, özellikle kalkınma planları ekseninde uzun yıllar uygulanmıştır. Bununla birlikte, Türkiye’de, halen teşvik faaliyeti asıl olarak 19/06/2012 tarihli 28328 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 2010/3305 sayılı “Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı” ile sürdürülmektedir.

2010/3305 sayılı Karar’ın 1’inci maddesine göre teşvik uygulamaların amacı, “tasarrufların katma değeri yüksek yatırımlara yönlendirilmesi”, “üretim ve istihdamın artırılması”, “bölgesel ve büyük ölçekli yatırımlar ile stratejik yatırımların özendirilmesi”, “bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılması” olarak belirtilmektedir.

2010/3305 sayılı Tebliğ’in 4’üncü maddesine göre teşvik sistemi; genel, bölgesel, büyük ölçekli ve stratejik yatırımların teşviki uygulamalarından oluşmakta ve gümrük vergisi muafiyeti, KDV istisnası, vergi indirimi, sigorta primi işveren hissesi desteği, yatırım yeri tahsisi, gelir vergisi stopajı desteği ve sigorta primi desteğini kapsamaktadır.²⁰⁴

Bu kapsamda yatırım teşvik rejimleri çerçevesinde sağlanan destek unsurları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:²⁰⁵

---

²⁰⁴ Anılan teşviklere ilişkin şartlar 2010/3305 sayılı Tebliğ’in 9’un ve 16’ncı maddeleri arasında ayrıntılı olarak düzenlenmekte olup tez konusu kapsamında bu teşviklere ilişkin şartlar ayrıca incelenmeyecektir.

²⁰⁵(Çevrimiçi)<http://www.invest.gov.tr/trTR/investmentguide/investorsguide/Pages/Incentive.s.aspx> (03 Nisan 2016)

TABLO: 1
Yatırım Teşvik Sistemi Kapsamında Sağlanan Destekler

Destek Unsurları	Genel Teşvik Uygulamaları	Bölgesel Teşvik Uygulamaları	Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki	Stratejik Yatırımların Teşviki
KDV İstisnası	✓	✓	✓	✓
Gümrük Vergisi Muafiyeti	✓	✓	✓	✓
Vergi İndirimi		✓	✓	✓
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği		✓	✓	✓
Gelir Vergisi Stopajı Desteği*	✓	✓	✓	✓
Sigorta Primi Çalışan Desteği ¹		✓	✓	✓
Faiz Desteği ²		✓		✓
Yatırım Yeri Tahsisi		✓	✓	✓
KDV İadesi ³				✓

¹ Yatırımın altıncı bölgede gerçekleştirilmesi halinde sağlanır

² Yatırımın bölgesel teşvik uygulamalarında üçüncü, dördüncü, beşinci ya da altıncı bölgelerde gerçekleştirilmesi halinde sağlanır.

³ Sabit yatırım tutarı beş yüz milyon TL'yi aşan stratejik yatırımlara sağlanır.

Bu noktada, uygulanan diğer teşviklerle de bağlantılı olan bölgesel teşvik uygulamaları hakkında bilgi verilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Bölgesel teşvik uygulamaları kapsamında 2010/3305 sayılı Tebliğ'in 3'üncü maddesi gereğince teşviklerin uygulanması açısından sosyal ve ekonomik düzeyleri esas alınarak Türkiye bölgelere bölünmüştür. Söz konusu bölgelerin gösterildiği tablo aşağıda yer almaktadır.

TABLO: 2
Yatırım Teşvik Bölgeleri

1	2	3	4	5	6
Ankara Antalya Bursa Eskişehir İstanbul İzmir Kocaeli Muğla	Adana Aydın Bolu Çanakkale (Bozcaada, Gökçeada Hariç) Denizli Edirne Isparta Kayseri Kırklareli Konya Sakarya Tekirdağ Yalova	Balıkesir Bilecik Burdur Gaziantep Karabük Karaman Manisa Mersin Samsun Trabzon Uşak Zonguldak	Afyonkarahisar Amasya Artvin Bartın Çorum Düzce Elazığ Erzincan Hatay Kastamonu Kırıkkale Kırşehir Kütahya Malatya Nevşehir Rize Sivas	Adıyaman Aksaray Bayburt Çankırı Erzurum Giresun Gümüşhane Kahramanmaraş Kilis Niğde Ordu Osmaniye Sinop Tokat Tunceli Yozgat	Ağrı Ardahan Batman Bingöl Bitlis Diyarbakır Hakkari Iğdır Kars Mardin Muş Siirt Şanlıurfa Şırnak Van Bozcaada ve Gökçeada

Bölgesel teşvik konusunu bir örnek üzerinden açıklamak gerekirse; elektrikli makine ve cihazları imalatı üzerine gerçekleştirilmek istenen yatırımın 2010/3305 sayılı Tebliğ'in Ek-2 listesine göre, 6'ncı bölgede yapılması halinde bu yatırım için, teşvikten faydalanabilmesi için minimum 500 bin TL, 5'inci ve 4'üncü bölgede yapılması halinde 1 milyon TL, 3'üncü bölgede yapılması halinde 2 milyon TL, 2'nci bölgede yapılması halinde 3 milyon TL ve 1'inci bölgede yapılması halinde 4 milyon TL olması gerekmektedir.

2010/3305 sayılı Tebliğ'in 7'nci maddesine göre, "yatırımların bu Karar kapsamındaki destek unsurlarından yararlanabilmesi için, makroekonomik programlar ve arz-talep dengesi dikkate alınarak yapılacak sektörel, mali ve teknik değerlendirmeler çerçevesinde projenin uygun görülmesi ve teşvik belgesi düzenlenmesi gerekir". Yine anılan tebliğin 6'ncı maddesi gereğince müracaatlar Ekonomi Bakanlığı'na doğrudan yapılabileceği gibi 10 milyon TL'yi aşmayan

yatırımlar için yatırımcının tercihine bağlı olarak yatırımın yapılacağı yerdeki yerel birimlere (Kalkınma Ajansları veya Sanayi Odaları) de müracaat edilebilmektedir. Tebliğin 20'nci maddesi gereğince yerel birimlere yapılan müracaatlar Ekonomi Bakanlığı'na gönderilmekte ve Ekonomi Bakanlığı'nca değerlendirilmektedir.

SONUÇ

Son yıllarda, devletin ekonomik ve sosyal hayatta yeniden yapılandırılması yönünde yeni fikirler ile birlikte, devletin faaliyetini sürdürdüğü alanları piyasanın rekabetine açtığı ve bu alanları büyük ölçüde de özel sektöre bıraktığı bir süreç ortaya çıkmıştır.

Bununla birlikte, 2008 yılında Amerikan konut piyasasında yaşanan bunalım, önce Amerikan ekonomisinde ardından özellikle gelişen ülke mal ve hizmet piyasaları olmak üzere tüm ekonomilerde etkisini göstermiştir.

Yaşanan kriz ile birlikte, devletlerin ekonominin tamamen dışında kalması gerektiğini savunan düşünce güç kaybetmiş, ekonomiye devlet müdahalesinin faydalı olabileceği yönündeki görüşler etkisini arttırmaya başlamıştır. Bu noktada, girişim özgürlüğünün ve sosyal devlet ilkesinin, devletin ekonomik alana müdahalesinde rakip olmaktan çıkmaya başlayarak birbirleriyle doğrudan ilişkili hale geldiği görülmektedir.

Günümüzde ekonomik düzenin olmazsa olmazı noktasında yer alan girişimcinin, devletin ekonomiye müdahalesi konusunda da önemli bir yeri bulunmaktadır. Devletin ekonomiye müdahalesinin, girişim özgürlüğü noktasındaki karşılığının piyasa düzenini bozmadan, piyasa oyuncuları karşısında tarafsız, bağımsız ve eşit mesafede yer alarak ve mümkünse piyasada doğrudan yer almayarak sağlayabilmesi zor olsa da imkansız olmayan bir düşüncedir.

Dış ticari ilişkilerde, özellikle son yıllarda yaşanan gelişmeler Ekonomi Bakanlığı'nın gerek yurtiçi teşkilatında gerekse yurtdışı teşkilatında büyümesini sağlamıştır. Bununla birlikte; Türkiye'de, ekonomi alanında net kurgulanmayan idari

yapılanma içerisinde, Türk ekonomisinin gelişmesi, ihracatın artırılması ve aynı zamanda ithalatın azaltılarak dış ticaret dengesinin sağlanması noktasında çok önemli faaliyetler gerçekleştiren Ekonomi Bakanlığı'nın, 2023 yılı ekonomik hedeflerine ulaşılabilmesi noktasında, yetkisel ve yönetsel anlamda güçlendirilerek, ekonomi alanında bütünsel olarak faaliyet gösterebilen bir yapıya kavuşmasının büyük öneme sahip olduğu değerlendirilmektedir.

Böyle bir yapılanma içerisinde Ekonomi Bakanlığı'nın, sosyal devlet ve girişim özgürlüğünü sağlayarak, ekonomik sistemin doğası gereği oluşturabileceği sorunlara, ekonomiye sağlayacağı tüm katkılarla birlikte çözüm bulabileceği ve bu şekilde gerçekleştirilecek müdahalenin piyasa oyuncuları ve vatandaşların faydasına olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Akça, H. (2011). *Devlet Müdahalesinin Başarısızlığı Üzerine Bir Değerlendirme*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 179-190.

Albertini, J.M.. *Ekonomik Sistemler*. (Çev. Cafer Unay) (1995) Bursa. Ekin Yayınları.

Aldemir, Ş. (1996). Sübvansiyon ve Anti Sübvansiyon Önlemlerine İlişkin GATT Kuralları ve GATT Çerçevesinde Türk Teşvik Sistemi. *Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 1-14

Ardıyok, Ş. (2003). Devletin Piyasalara Müdahalesi: Regülasyon. *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 151-183

Arıcan, E., Okay, G. (2014). Ekonomik İstikrarsızlık Ortamında Merkez Bankalarının Uyguladığı Para Politikaları ve Türkiye Örneği. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 1-50.

Armağanoğlu, F. (2007). *20'nci Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul. Alkım Yayınevi.

Arslan, N. T. (2010). Klasik-Neo Klasik Dönüşüm Süreci: Yeni Kamu Yönetimi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21-38.

Avrupa 2020 Stratejisi: Akıllı, Sürdürülebilir ve Kapsayıcı Büyüme için Avrupa Stratejisi Özet Bilgi Notu, Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Yayını

Ayaydın, D. (2011). *Kamu Hizmeti ve Regülasyon Kavramları Ekseninde Ülkemizde Bağımsız İdari Otoriteler*. Zabunoğlu Armağanı. Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 61-82.

Batirel, Ö.F (2007), *Kamu Maliyesi ve Yönetimi*, İstanbul, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları.

Bulut, N. (2003). Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu Mu? *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 173-197.

Çetin H. (2001). Liberalizmin Temel İlkeleri. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 219-237.

Dal, S. (2015) Dâhilde İşleme Rejimi Kapsamında Türkiye’de Dış Ticaret ve Döviz Kuru İlişkisi, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İletişim ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü.

Demir, M. (2003) *Dış Ticaret Politikasının Bir Aracı Olarak İhracat Teşvikleri ve İhracata Yönelik Devlet Yardımlarının Analizi*. Ankara. Dış Ticaret Vakfı Yayınları.

Doğru, C. (2007). Milli Mücadele Döneminde Ekonomiye Verilen Önem: İktisat Vekâletinin Kurulması (1920–1922). *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 269-287.

Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların Oluşumu, Teşkilatı, Yetki ve Görevleri, Denetlenmeleri ve Kurul Üyeleri ile Çalışanlarının Statüsüne İlişkin Hususların İrdelenmesi Konulu Rapor (2010), Devlet Denetleme Kurulu Yayını.

Ekonomi Bakanlığı 2014 Piyasa Gözetimi ve Denetimi Raporu.

Ekonomi Bakanlığı 2015 yılı Performans Programı

Ekonomi Bakanlığı Faaliyet Raporu 2015

Ekonomi Bakanlığı Stratejik Planı (2013-1017)

Ekonomi Bakanlığı Ulusal Piyasa Gözetimi ve Denetimi Strateji Belgesi (2015-2017).

Er, S. (2010) 5018 Sayılı Kanun Karşısında Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların Konumu. *Sayıştay Dergisi*, 184-191.

Kutlu E., Hacıköylü C., (2007/1), Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinde Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Devlet Yardımları, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 367-390

Friedman, M.. *Kapitalizm ve Özgürlük* (Çev. Doğan Erberk ve Nilgün Himmetoğlu) (1994) İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi.

Gedik, M. A. (2010). Vergi Politikalarının Dış Ticaret Üzerindeki Etkileri: Türkiye İçin Hesaplanabilir Genel Denge Modeli Uygulaması. *Maliye Dergisi*, 395-415.

Giritli, İ., Bilgen, P., Akgüner, T. (2008). *İdare Hukuku*. İstanbul. Der Yayınları.

Gökmen, A. (2013) Tarife ve Tarife Dışı Engeller: Uluslararası Ticaret Uygulamaları, Ayırt Edici Özellikler ve Türkiye Ekonomi Bilimleri Dergisi (Online) <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ebd/article/viewFile/5000145305/5000132644>

Gönenç, L. (2005). Özelleştirme ve Anayasalar Orta Avrupa Deneyimi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 91-98.

Gözler, K. (2006). *İdare Hukuku Dersleri*. Bursa. Ekin Kitabevi Yayınları.

Gözübüyük, A. Ş., Tan, T. (2007). *İdare Hukuku Genel Esaslar (II Cilt)*, Ankara, Turhan Kitabevi.

Güler, B.A. Sosyal Devlet ve Yerelleşme. Erişim Tarihi: 19 Mart 2015 <http://www.yayed.org/uploads/yuklemeler/msy-2-2.pdf>

Günaydın İ., Eser L. Y. (2009 Ocak-Haziran), Maliye Politikasındaki Yeni Trend: Mali Kurallar, *Maliye Dergisi*, 51-65.

Günday, M. (2013). *İdare Hukuku*. Ankara, İmaj Yayıncılık.

Gürsoy, Y. (2007). *Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi*. Bursa, Ekin Yayınları.

Hacıoğlu, N. (2008, 27 Eylül) Amerika sosyalist Rusya kapitalist oldu. Erişim Tarihi: 28 Mart 2015. <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/>

Hepaktan, C. E. Türkiye'nin Dönüşüm Sürecinde Dış Ticaret Politikaları. Erişim Tarihi: 05 Mart 2015. http://www.deu.edu.tr/userweb/iibf_kongre/dosyalar/hepaktan.pdf

İller Bankası A.ř. 2014 Yılı Faaliyet Raporu.

İncekara, A. (1995/10). *Türkiye'de Teşvik Sistemi*. İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

Kalaycı, İ. (2011). 2008 Küresel Finans Krizi Sonrasında Dış Ticarete Korumacılık: Paradigma Kayması (mı?). *Maliye Dergisi*, 76-104.

Kalkınma Bakanlığı Kamu İşletmeciliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu (ISBN: 978-605-9041-07-2) (2014).

Kaboğlu İ. Ö. (2002) *Özgürlükler Hukuku*, Ankara, İmge Kitabevi.

Kazgan G.. (2006) *İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi*, İstanbul, Remzi Kitabevi.

Kerman, U. (2006). Türkiye'de Devletin Küçültülmesi Sorunu. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kestane, D. (2002). Kamu Kesiminde İdari Kuruluşların Genel Görünümü ve İdari Yapıda Yeni Organizasyonlar Olarak Bağımsız İdari Otoriteler (Üst Kurullar). *Maliye Dergisi*, 1-23.

Kuruç, B. (1988), *Belgelerle Türkiye İktisat Politikası (1929-1932)*. Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları,

Tekinsoy, M. A. "Bağımsız İdari Otoriteler ve Regülasyon Anlayışı – Tartışmalar, Sorunlar", *Ankara Barosu Dergisi*, Bahar 2007, 119-134.

Melemen, M. (2008). *Uygulamalı Uluslararası Ticaret İşlemleri*. İstanbul, Türkmen Kitabevi.

Ndiaye A. M. (2010, 21-22 Ekim), Maliye Politikasının Oluşturulmasında Parlatmentonun Rolü Konulu Uluslararası Sempozyum, TBMM yayınları.

Oskay, C., Kubar, Y. (2008). Türkiye’de Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 367-383.

Özdemir S. (2007), *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

Övgün, B. (2010). *Devlet ve Planlama*. Ankara, Siyasal Kitabevi.

Özkan, A. F. (2009). Ekonomik Kamu Düzeni ve Ekonomik Kolluk Faaliyeti. *Ankara Barosu Dergisi*, 75-94.

Öztürk, N. (2006). Ekonomide Devletin Değişen Rolü. *Amme İdaresi Dergisi*, 17-38.

Pehlivan, O. (2007), *Kamu Maliyesi*, Trabzon, Derya Kitabevi.

Pamuk, Ş. (2014), *Türkiye’nin 200 yıllık iktisadi Tarihi*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Sarıca M. (1996). *Siyasi Düşünceler Tarihi*. İstanbul. Gerçek Yayınevi.

Sarısoy, S. (2010). Düzenleyici Devlet ve Regülasyon Uygulamalarının Etkinliği Üzerine Tartışmalar. *Maliye Dergisi*, 278-298.

Sayılgan, G., Şenol, C. (2010). Dahilde İşleme Rejimi ve Türk İşletmelerinin İhracatı Üzerine Etkileri. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 37-53.

Sayıştay Başkanlığı 2013 yılı Kamu İşletmeleri Raporu

Selen, U. (2005). Dış Ticaret Yardım Unsuru Olarak Dahilde İşleme Rejimi: Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 182-205.

Sorularla Dış Ticarete Korunma Önlemleri, Haksız Rekabetin Önlenmesi ve Gözetim Uygulaması (2011) İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

Takım, A., Ersungur, M. (2010). Dahilde İşleme Rejimi: İhracat ve İthalat Üzerindeki Etkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 289-305.

Tan, T. (2010). *Ekonomik Kamu Hukuk Dersleri*. Ankara. Turhan Kitabevi.

Tayyar, A., Çetin B. (2013). Liberal İktisadi Düşüncede Devlet. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 107-120.

Tepe B., Ardiyok Ş. (2004), Devlete Yeni Rol, Regülasyon, *Amme İdaresi Dergisi*.

Topuz, S. K. (2009). Türkiye’de Sosyal Devlet Harcamalarının Genel Eğilimi: 2001–2009 Yılları Arasında Yapılan Eğitim, Sağlık ve Sosyal Koruma Harcamaları. *Alternatif Politika Dergisi*, 115-136.

Tutal, E. (2014). Bağımsız İdari Otoriteler Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ve 6112 Sayılı Kanun. *Adalet Dergisi*, 26-47.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Bağımsızlık (2012). Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Yayını.

Türkiye’de Dış Ticarete Standardizasyon Uygulamaları. (2005). İstanbul Sanayi Odası Yayınları.

Ulusoy, A. (2003) *Bağımsız İdari Otoriteler*, Ankara, Turhan Kitabevi.

Ulusoy, A. (1999). Bağımsız İdari Kurumlar. *Danıştay Dergisi*, 3-17.

Uluatam Ö., Tan T. (1982), *Türk İktisat Politikasının Hukuki Çerçevesi*, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Us, E. (2012). *Evrensel Hizmet Kavramının Doğuşu*. İstanbul. 12 Levha Yayınları.

Wallerstein, I. *Dünya Sistemleri Analizi*, (Çev. Ender Abadoğlu, Nuri Ersoy) (2011). İstanbul. Bgst Yayınları.

Yıldırım, T. (1999) *Türkiye'nin İdari Teşkilatı*, İstanbul, Alkım Yayınevi.

Yıldız, Ş. (2001). Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları ve Özelleştirmeye Hakim İlkelerden Birisi olarak Rekabetin Korunması. *Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 557-575.

Zabunoğlu Y.K. (2012), *İdare Hukuku*, Ankara, Yetkin Yayınları.

Zeytinoğlu, E. (1985). *Ekonomik Sistemler*, İstanbul, Fatih Yayınevi.

İNTERNET KAYNAKLARI

www.anayasa.gov.tr

www.basbakanlik.gov.tr

www.danistay.gov.tr

www.dpb.gov.tr

www.dunya.com

www.ekonomi.gov.tr

www.eortak.dtm.gov.tr

www.enerji.gov.tr

www.invest.gov.tr

www.resmigazete.gov.tr

www.tbmm.gov.tr

www.tuik.gov.tr

www.worldbank.org

www.wto.org

EKLER

EK-1

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Soyisim, İsim : Sönmez, Taner

Uyruğu : T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri : 11/09/1985

Medeni Hali : Evli

Telefon Numarası : 0505 498 37 41

E-posta : tanersnmz@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi	2008
Lise	Cem Bakioglu Lisesi	2002

İŞ DENEYİMİ

Yıl	Yer	Pozisyon
2009-2011	Yıldırım Başara Hukuk Bürosu	Avukat
2011-2012	Sönmez Hukuk Bürosu	Avukat
2013-Halen	Ekonomi Bakanlığı	Avukat

YABANCI DİL

Orta Seviyede İngilizce